T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA İBRA

Özlem Sibel DENİZCİ
2501060724

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ

İstanbul, 2009

ÖZ

İbra sözleşmesi, alacaklının borcunu elde etmeden alacağından vazgeçerek borçluyu borçtan kurtarma iradesini belirtmesi ve borçlunun da bunu kabul etmesi üzerine oluşmaktadır. Borçlar hukukunda olduğu gibi Türk iş hukukunda da ibra yasal olarak düzenlenmemiştir. Bu boşluk Yargıtay kararları ile doldurulmaya çalışılmıştır.

Tarafların arasındaki ilişkinin çözümlenmesi amacıyla düzenlenen "ibra sözleşmesi" açık ifadelerle kanunlarımızda düzenlenmemekle birlikte; öğreti ve Yargıtay uygulamasıyla açıklığa kavuşturulmaya çalışılan ve genel kabul gören bir kurumdur. Tarafların bu sözleşme içeriğini, ibra sözleşmesiyle birlikte bir çok başka sözleşmenin unsurlarını da barındıracak şekilde düzenlemeleri, bu kurumun açık bir sistematiğe ve kapsamının belirlenememesine yol açmaktadır. Yargıtay kararlarında bile feragatname, sulh sözleşmesi, menfi borç ikrarı adı altında düzenlenen belgeler de ibra kavramı altında değerlendirilmektedir.

Bu konuda yasal bir düzenleme bulunmaması ayrıca ibra kurumunun hukuki niteliğini tartışmalı olmasının, geçerlilik koşullarının Yargıtay kararlarında yer bulmasının da sebebidir. İbraname çelişkili olmamalı, açık, kesin ve kapsamı belli olmalıdır. Maalesef Yargıtay' ın ibra konusunda vermiş olduğu tüm kararlar tutarlılık göstermemektedir. Bu sebeple ibra, Borçlar Kanunu Tasarısı' nda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Böyle bir düzenleme, hukukun etkinliği ve güvenirliği bakımından en güzel çözüm tarzı olacaktır.

ABSTRACT

In the “release agreement” creditor declares its intent to relive debtor from its dept by waiving its receivables without collecting or obtaining such receivables and teh debtor accepts and approves such declaration of the creditor. The Turkish Code of Obligations and also In Turkish Labour Law, the release isn’t legally described. This silence of the law is tried to fill with decisions of the Supreme Court.

Although “release agreement” which is arranged for the purposes of finalization and settlement of the relations between parties is not regulated with clear statements in our legislation, it is a generally recognized establishment which is tried to be clarified by virtue of doctrines and principles besides the applications of supreme Court of Appeals. Parties arrange content of this agreement by including various elements of other agreements together with the terms of the release agreement causes this establishment not to have a clear systematic and a clarified and specified scope. Even in decisions of The Supreme Court, relinquishment, peace contract, negative acknowledgement of dept, are featured with the name the release.

The silence of the law is also the reason of why, there is no legal agreement and the validity conditions of the release are described by decisions of The Supreme Court. The release contract should be clear, definite and comprehension must be indicated. Unfortunately, the decisions by The Supreme Court are not show any consistency. So the release is arranged in detail in The Draft Bill of Code of Obligations. Such an arrangement will be the best solution in terms of the efficiency and reliability of the law.

ÖNSÖZ

Borcu sona erdiren sebeplerden olan ibra yürürlükteki Borçlar Kanunumuzda düzenlenmemiştir. Özellikle iş hukukunda çok uygulama bulan bu kurum yürürlükte iş kanunda dahi yer bulmamıştır. Bu belirsizlik yüzünden ibra, diğer hukuk kurumları ile karıştırılmaktadır. Yasal düzenleme ihtiyacı ciddi boyutlara ulaşan kurumun varlığı öğreti ve Yargıtay kararlarında sözleşme özgürlüğü kapsamında kabul edilmektedir. Yargıtay kararları ışığında hayat bulan bu kurumun düzenleme dışı bırakılmış olması onu daha da önemli kıldığı için yüksek lisans tezi konum olarak seçtim. Tezimi yazmaya başladığımda ibra kurumuna yer veren tasarı halindeki Borçlar Kanunu, tezime son verirken hala yasalaşmamıştır.

Araştırmalarım sırasında kurumun özellikle şekli konusunda öğretide farklı sonuçlara varılmıştır. Tartışmalar kurumun varlığını yasal bir zemine oturtan Borçlar Kanunu Tasarısının yürürlüğe girmesi ile birlikte son bulacaktır.

Bu tez vesilesi ile; lisans eğitimim boyunca kendisinden ders alma şansına ulaşamadığım ancak yüksek lisansın ilk senesinde aldığım "Borçlar Kanunu Tasarısındaki Yeniliklerin İncelenmesi" konulu dersle tanıma şerefine eriştiğim; tez danışmanım olarak bilgilerini herzaman benimle paylaşmak için sabırsızlanan, tezimi zevkle yazmamı sağlayan; sorunlarla karşılaştığım vakitlerde desteğini ve güler yüzünü esirgemeyen misafirperver, yol göstericim, değerli Hocam Prof.Dr.Hüseyin Hatemi' ye sonsuz saygılarımı ve şükranlarımı; dört yıllık lisans eğitimim boyunca öğrencileri olduğum bana Medeni Hukuku sevdirerek yüksek lisansa Özel Hukuk Anabilim Dalında başlamamı teşvik eden Prof.Dr.Şener Akyol, Prof.Dr.İlhan Helvacı, Doç.Dr.Halil Akkanat' a, yüksek lisans ders dönemimde derslerine zevkle iştirak ettiğim, Doç.Dr.Gülsevil Alpagut, Yard.Doç.Azra Arkan Serim'e, kısa zaman önce benimle aynı yollarda geçtikleri için yoluma ışık tutan, sorularımı cevapsız bırakmayan araştırma görevlileri Mustafa Cahit Günel, Harun Demişbaş ve aynı zamanda arkadaşım olan Ayşe Köme' ye teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **ii**
ABSTRACT ..... **iii**
ÖNSÖZ ..... **iv**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
KISALTMALAR ..... **viii**
GİRİŞ **1**
Konu Sınırlaması **3**
BİRİNCİ BÖLÜM **6**
1. BORCUN SONA ERMESİ KAVRAMI, İBRANIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE BENZER KURUMLAR **6**
1.1. BORÇLARIN SONA ERMESİ 6
1.2. İBRA KAVRAMI VE TANIMI 8
1.2.1. İbra Kavramı 8
1.2.2. Türk Borçlar Hukukunda İbra Kavramı 8
1.2.3. Sözleşme Özgürlüğü 10
1.3. İBRANIN HUKUKİ NİTELİĞİ **12**
1.3.1. İbra Sözleşmesinin Hukuki İşlem Niteliği 12
1.3.1.1. Her Sözleşme Bir Hukuki İlişkidir 12
1.3.1.1.1. Hukuk Alanına Göre Sözleşme Türleri İçinde İbra Sözleşmesinin Yeri 13
1.3.1.1.2.Hukuki Sonuçlarını Meydana Getirdiği Ana Göre Hukuki İşlemler İçinde İbra Sözleşmesinin Yeri 14
1.3.1.1.3.Malvarlığına Yaptığı Etkiye Göre Hukuki İşlemler Arasında İbra Sözleşmesinin Yeri 15
1.3.1.1.4.İBRA SÖZLEŞMESİNİN TASARRUF İŞLEMİ NİTELİĞİ 16
1.3.2. İbra Kurumuna İlişkin Özel Bir Düzenlemeye Duyulan İhtiyaç 17
1.3.3.Tasarıda İbra Kavramı 18
1.3.3.1.Borçlar Kanunu Tasarısının İş Hukukunda İbra Sözleşmesi Kavramına Etkisi 19
1.3.4.İbranın Tanımı 20
1.4.İBRA VE BENZERİ KURUMLAR **22**
1.4.1.Alacak Hakkını Kullanmama Taahhüdü(Pactum de non Petendo) 22
1.4.2.Erteleme Sözleşmesi 24
1.4.3.Sorumsuzluk Sözleşmesi 25
1.4.4.Sulh Sözleşmesi 26
1.4.5.Konkordato Sözleşmesi 28
1.4.6.Takas Sözleşmesi 30
1.4.7.Feragat 31
1.4.8.İkale Sözleşmesi 32
İKİNCİ BÖLÜM **34**
2. İBRA SÖZLEŞMESİNİN KURULUŞU, GEÇERLİLİK ŞARTLARI VE TARAFLARI **34**

2.1. İBRA SÖZLEŞMESİNİN KURULUŞU 34
2.1.1.İcabın Borçlu Ve Alacaklı Tarafından Yapılabilir Olması 34
2.1.1.1.İbra Sözleşmesinin Kuruluşunda Alacaklının Rolü 35
2.1.1.2.İbra Sözleşmesinin Kuruluşunda Borçlunun Rolü 36
2.1.2.İbra Sözleşmesinin İrade Bozukluğu Nedeniyle Bağlayıcı Olmaması . 38
2.1.2.1. Hata (Yanılma) 39
2.1.2.2.Hile 41
2.1.2.3.Korkutma (İkrah) 42
2.1.3. İrade Sakatlığı Hallerinde İbra Sözleşmesinin Akıbeti 42
2.1.4. İBRA SÖZLEŞMESİNDE GABİN 43
2.2.İBRA SÖZLEŞMESİNİN GEÇERLİLİK KOŞULLARI 45
2.2.1.Belgenin Tarihi Ve İbranamenin Düzenlenme Tarihine Göre Geçerliliği 45
2.2.1.1.Belgenin Tarihi 45
2.2.1.2.İbranamenin Düzenlenme Tarihine Göre Geçerliliği 45
2.2.2.İBRA SÖZLEŞMESİNDE ŞEKİL 47
2.2.2.1.Genel olarak Şekil Kavramı 47
2.2.2.2.Türk Borçlar Hukukunda Şekil 48
2.2.2.2.1.Tarafların Sözleşmeyi Diledikleri Şekilde Yapmaları Esası 48
2.2.2.2.2.İbra Sözleşmelerinde Şekil Sorunu 49
2.2.2.2.2.1.Borçlar Kanunumuzun 11. ve 16. Maddesi Uyarınca İbra Sözleşmesinin Şekline İlişkin Çözüm 50
2.2.2.2.2.2.Borçlar Kanunumuzun 12.Maddesi Uyarınca İbra Sözleşmesinin Şekline İlişkin Çözüm 52
2.2.2.2.2.3.Borçlar Kanunumuzun 13.Maddesi Uyarınca İbra Sözleşmesinin Şekline İlişkin Çözüm 54
2.2.2.2.2.4.Kanaatimiz 55
2.3.İBRANIN ÇEŞİTLERİ 57
2.3.1.İvazlı/ İvazsız İbra Ayrımı 57
2.3.2.Tam/ Kısmi İbra Ayrımı 58
2.4.İBRA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI 59
2.4.1.Tarafların Ehliyetleri 59
2.4.2.Borçlu (İbra Edilen) Bakımından Ehliyet 60
2.4.2.1.İvazlı İbrada Borçlunun Ehliyeti 60
2.4.2.2.İvazsız İbrada Borçlunun Ehliyeti 60
2.4.3.Alacaklı (İbra Eden) Taraf Bakımından Ehliyet 61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 63
3. İBRA SÖZLEŞMESİNİN SEBEBE BAĞLILIĞI, FERİ BORÇLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ, MÜTESELSİL BORÇLULUK ve ALACAKLILIKTA İBRA 63
3.1. İBRA SÖZLEŞMESİNİN SEBEBE BAĞLILIĞI 63
3.1.1.Tasarruf İşleminin Sebebe Bağlılığı Sorunu 64
3.1.2.İbra Sözleşmesinin Sebebe Bağlılığı- Soyutluğu 64
3.1.2.1. İbranın Soyutluğunun Teminat Veren 3.Kişiye Etkisi 65
3.1.3.Sözleşmenin Şarta Bağlanabilirliği 65
3.1.3.1.Şart Kavramı 65
3.1.3.2.İbra Sözleşmesinin Şarta Bağlanabilirliği 66
3.1.4.Bir Vasiyetnameye Dayanılarak İbra Yapılması 67

3.1.4.1.Geçersiz Bir Vasiyetnameye Dayanarak Yapılan İbranın Akıbeti 67
3.2.İbra Sözleşmesinin Dar Anlamda Borcu Sona Erdirme Durumu 69
3.3.İBRA SÖZLEŞMESİNİN FERİ BORÇLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 70
3.4.BEYAZA İMZA 71
3.5.MÜTESELSİL BORÇLULUKTA ve ALACAKLILIKTA İBRA SÖZLEŞMESİ 72
3.5.1.Müteselsil Borçluluk ve Alacaklılık Kavramı..... 72
3.5.2.Müteselsil Borçluluk Kavramı 72
3.5.3.Müteselsil Alacaklılık Kavramı 74
3.5.5.Müteselsil Borçlulukta Ve Alacaklılıkta İbra Sözleşmesi 74
3.5.5.1.Müteselsil Borçlulukta İbra Sözleşmesi..... 74
3.5.5.1.1.Alacaklı Müteselsil Borçlulardan Birini İbra Ederken, Diğerlerini de İbra Ettiğini Açıkça Belirtmişse 75
3.5.5.1.1.1.Alacaklı Müteselsil Borçlulardan Birisini İbra Etmekle Birlikte Diğer Müteselsil Borçluları da İbra Etmek İstediği Halin ve Borcun Niteliğinden de Anlaşılamıyorsa 75
3.5.5.1.1.1.1.İbranın Subjektif Etkisi Görüşü 75
3.5.5.1.1.1.2.İbranın Objektif Etkisi Görüşü..... 76
3.5.5.2. Müteselsil Alacaklılıkta İbra Sözleşmesi 78
3.6. İBRANAMENİN DAR YORUMU İLKESİ 79
3.6.1.Miktar İçeren İbranamelerin Makbuz Sayılması..... 79
3.6.2.Miktar İçeren İbranamelerin Makbuz Sayıldığı Haller..... 80
3.6.3.Miktar İçermeyen İbranameler..... 83
3.7.İBRA ENGELİ..... 84
3.8. SÖZLEŞMEDEN DÖNMENİN İBRA SÖZLEŞMESİNE ETKİSİ 85
3.8.1.Sözleşmeden Dönme..... 85
3.8.2.Dönmenin İbra Sözleşmesine Etkisi 85
SONUÇ..... 88
KAYNAKÇA 90

KISALTMALAR

a.g.e.	:	adı geçen eser
AÜHF.	:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
b.	:	Bend
BK.	:	Borçlar Kanunu
Bkz.	:	Bakınız
bs.	:	Bası
C.	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
E.	:	Esas
HD.	:	Hukuk Dairesi
HUMK.	:	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBK.	:	İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK.	:	İcra ve İflas Kanunu
İş Kanunu	:	4857 Sayılı İş Kanunu
İÜHF.	:	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
K.	:	Karar

KHK.	:	Kanun Hükmünde Kararname
m.	:	Madde
MK.	:	Medeni Kanun
N.	:	Numara
s.	:	sayfa
S.	:	Sayı
T.	:	Tarih
Tasarı	:	818 sayılı Borçlar Kanunu Tasarısı
t.y.	:	basım tarihi yok
TTK.	:	Türk Ticaret Kanunu
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	ve devamı
vs.	:	vesaire
Yarg.	:	Yargıtay
YD.	:	Yargıtay Dairesi
YHGK.	:	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
y.y.	:	basım yeri yok

GİRİŞ

İbra kurumu Türk Borçlar Kanunumuzda yer almamakla birlikte, borcu sukut ettiren bir hal olduğuna yönelik öğretide ve içtihatlarda fikir birliği vardır.

Mehaz İsviçre Borçlar Kanunu'nun 115. maddesinde kuruma yer verilmesine rağmen ilgili hükmün Türk Borçlar Kanunumuzda yer almayışının nedeni kanunkoyucunun ihmali olup, bu konuda bilinçsiz bir boşluk yaratılmıştır.

Modern Borçlar Hukuku ilkelerinden biri de sözleşme özgürlüğü ilkesidir. Sözleşme yapma özgürlüğünün bir cephesini de sözleşmeyi ortadan kaldırma ve değiştirme özgürlüğü oluşturmaktadır.

Sözleşme serbestisi üç anlamda kullanılmaktadır. Birinci anlamı, tarafların herhangi bir sözleşmeyi yapıp yapmamak hususunda kural olarak haiz oldukları serbestidir. İkinci anlamı tarafların sözleşmeyi diledikleri şekilde yapmalarıdır. Üçüncü ve ibra sözleşmesinin doğumuna yol açan asıl sözleşme serbestisi anlamı ise; tarafların sözleşmenin konusunu belirleme serbestisidir.

İbra sözleşmesine kaynaklık eden sözleşme serbestisi ilkesinin sözleşmenin konusunu serbestçe belirleme anlamı Borçlar Kanunumuzun "Bir akdin mevzuu, kanunun gösterdiği sınırlar dairesinde serbestçe tayin olunabilir." (BK.m.19/1) hükümde yer bulmuştur. Borçlar Kanununda düzenlenmiş bulunan sözleşme türlerinin muhtevalarını diledikleri gibi tespit ederler. Bu bakımdan, taraflar, borç doğuran bir sözleşme yapabildikleri gibi, aralarında mevcut bir borcun sukutuna yol açan bir sözleşme de akdedebilirler.

Sözleşmeyi ortadan kaldırma özgürlüğünün en önemli hukuki araçlarını ikale (bozma), bir borcu ortadan kaldırma özgürlüğünü ise ibra sözleşmeleri oluşturur. Her Borçlar Hukuku sözleşmesinde olduğu gibi ibra sözleşmesi de icap ve kabul iradelerinin varlığı haline tamam olur. İbra sözleşmesi tasarruf sözleşmesi olma özelliği gereği, kurulduğu anda, konu edindiği alacak ve borcu doğrudan doğruya ortadan kaldırır.

İbra sözleşmesinin şekle tabi olup olmaması hususunda öğretide fikir ayrılığı yaşanmaktadır. Bu fikir ayrılığı, kurumun Borçlar Kanununda yer almamasından kaynaklanmaktadır. Zira nasıl ki mehaz İsviçre Borçlar Kanunu'nda ibra kurumu yer bulup, şekle tabi bir sözleşmeden doğan bir borcu dahi şekle tabi olmadan sona erdirilebileceği açıkça düzenlenmişse, yürürlükteki Borçlar Kanunumuzda da bu nevi açık bir hükme gerek vardır. İbranın bilinçsiz boşluk yarattığından yola çıkan yazarlar bu konuda; ibranın sözleşmede değişiklik anlamına gelmediğini, nasıl ki kanunda açıkça yazmasa da mehaz kanunu hükmü doğrultusunda ibranın borcu düşüren bir durum olduğunu kabul ediyorsak, şekil bakımından da mehaz kanun hükmünün uygulanacağını ve düşen borcun doğduğu sözleşme iradi ya da kanuni şekle tabi olsa da ibra sözleşmesinin şekilsiz yapılacağını belirtmişlerdir.

Konu Sınırlaması

İş sözleşmesi; İş K.m.8/1 tarafından, "bir tarafın (işçi) bağımlı olarak iş görmeyi, diğer tarafın (işveren) da ücret ödemeyi üstlenmesinden oluşan sözleşme" olarak tanımlanmıştır.[1]

İş sözleşmesi, bağımlılık ilişkisine dayanır. Bu sözleşmeyle işçi ücret karşılığında belirli ya da belirsiz bir süre için işverenin hizmetinde çalışma borcu altına girer. İşçinin bu çalışması, diğer iş görme borcu doğuran sözleşmelerden farklı olarak bir hiyearşi içinde iş sahibine bağlı olarak yapılır.[2] İş sözleşmesinin bu özelliği gereği; bir tarafta işçi diğer tarafta işverenin yer aldığı iş ilişkisi neticesinde her ne kadar bir iş sözleşmesi kurulmuş olsa da bu, tarafların eşit düzeyde olduğu bir sözleşme değildir. Adı sözleşme olsa da işveren en azından eşitler arasında öndedir. Bu nedenle sosyal devletin bir gereği olarak işverenin gücü karşısında zayıf olan işçinin korunması maksadıyla iş hayatının kontrol edilmesi söz konusudur ki, bu durum iş hukukunun karma nitelikli hukuk sayılmasına neden olmaktadır. Zira kamu hukuku ilkelerinin devreye girdiği yerde eşitler arası hukuktan farklı olarak emredicilik ve yerine göre cezai yaptırımlar hayat bulmaktadır.[3] Eğer günümüzde kamu hukuku-özel hukuk ayrımı gitgide siliniyorsa, kamu hukukuna özgü kimi ilkeler özel hukuka da aktarılıyorsa bu gelişmenin temelinde yatan sosyal devlet olgusudur. İş hukuku özel hukuk- kamu hukuku karması olup müdahaleci sosyal devlet yönündeki gelişmenin belirgin göstergesidir.[4]

Hayat mücadelesinde kuvvetlilerin daima zayıfları istismar ettikleri ve pratik olarak da bu istismar dolayısıyla haklardan istifade edemedikleri görülür. Zayıf olan kimse, hayat mücadelesinde mahvolmamak için az veya kötü de olsa, yaşayıp dayanabilmek için pek çok fedakarlıklara katlanmaya zorlanmaktadır. Liberalizmin esasında sözleşme serbesti yattığından iktisaden kuvvetli olanlar zayıfları

---

[1] Kenan Tunçomağ, Tankut Centel, **İş Hukukunun Esasları**, 4. Bs, Beta, Eylül 2005, s.65.
[2] Cevdet Yavuz, **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, 3. Bs, Beta, 2004, s. 245.
[3] Özkan Ertekin, **Açıklamalı- İçtihatlı İş Hukukunda İbra**, Ankara, Kartal Yayınevi, 2007, s.9
[4] Rona Serozan, **Medeni Hukuka Giriş**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1997 s.33.

ezebilmektedirler.[5] Bu bakımdan işçinin özel olarak korunma ihtiyacının iki temel nedeni vardır.

İlki işçinin geniş ölçüde işverenin talimatlarına bağlı olmasıdır. Buna işçinin kişisel bağlılığı diyebiliriz. Bu bağlılık türünde, işçi malvarlığından bir şey vermekle değil, başkasının hizmetinde çalışmakla yükümlüdür. İkinci neden ise, iktisadi bağlılıktır. Kişisel bağlılıkla iktisadi bağlılık birbirine paraleldir. Zira genellikle iş gücünü başkasının hizmetine koyan kişi, geçimini sağlamak için buna muhtaç olan kişidir.[6] Fakat bu muhtaçlık alacaklı ile borçlunun ibra hususunda anlaşmalarına engel değildir.

İş hukukunda ibra kural olarak iş sözleşmesinin sonunda düzenlenen bir belgedir. İşçi ve işverenin aralarındaki ibra sözleşmesi uyarınca alacaklının alacağından vazgeçmesini(borçluyu ibra etmesini) borçlunun borçtan ibrasını yani borçtan kurtulmasını sağlayan bir kurumdur.[7]

Yürürlükteki Borçlar Kanunumuzda ibra kurumunun yer almamaktadır. Bir diğer eksik hal ise, çokça uygulanan bu kurumun 3008 sayılı, 931 sayılı, 1475 sayılı ve yürürlükteki kanun olan 4857 sayılı İş Kanunlarında düzenlenmemiş olmasıdır.[8] Her ne kadar Borçlar Kanunumuzda olduğu gibi İş Kanunumuzda da ibra kurumu düzenlenmemiş olsa da ibra iş hukukunda da uygulanmaktadır. Zira iş hukuku iş akdinin zayıf yanı olan tüm işçileri özel olarak koruma ihtiyacından doğmuştur ve ibra sözleşmesi de bu amaca hizmet eden kurumlardandır.[9]

---

[5] Ferit H. Saymen, **Türk Medeni Hukuku Şahsın Hukuku**, C.II, 2.Bs, İstanbul, Hak Kitabevi, 1960, s.135.
[6] Müjdat Şakar, **İş Hukuku Uygulaması El Kitabı**, İstanbul, Beta, 2003, s.199; Tunçomağ- Centel, **İş Hukukunun Esasları,** s.9.
[7] Ertekin, **a.g.e.**, s.47
[8] Çil, **a.g.e**., s.2; Ertekin, **a.g.e**., s.47.
[9] Yavuz Cevdet, **Borçlar Hukuku Dersleri**, s.266. (Mevzuatımızda yer alan, işçinin ücret alacağını koruyan hükümler çeşitli kanun maddelerine dağılmıştır. İşçinin ücret alacağının takas edilmezliği ile ilgili olan BK.m.333; "işçi ücretinin tediyesi, işçinin ve ailesinin nafakası için zaruri bulunduğu takdirde; işçinin muvafakati olmaksızın iş sahibi ücreti kendi alacağı ile mahsup edemez." İşçinin ücret alacağının tehlikede bulunmasından dolayı hizmet sözleşmesini feshedebilmesi ile ilgili olan BK.m.346' e göre; "İş sahibi borcu ödemekten aciz olduğu takdirde işçi, talebi üzerine münasip bir müddet zarfında ücreti için teminat verilmezse sözleşmeden rücua salahiyettar olunur." Ücretten zarar karşılığı kesinti yapılması ile ilgili olan BK.m.157' e göre; "Hizmet akdinde mukavele mucibince

Türk Ticaret Kanunu' nun ise bazı maddelerinin "ibra" kenar başlığı taşıdığı ve ibraya ilişkin bazı hükümlerin bulunduğu görülmekteyse de, anılan kanunda da ibra sözleşmesi düzenlenmemiştir.[10]

Konuyla ilgili bir düzenleme 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunun 111. maddesidir. Anılan maddede, "bu kanunla öngörülen hukuki sorumluluğu kaldıran veya daraltan anlaşmalar geçersizdir. Tazminat miktarlarına ilişkin olup da, yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar veya uzlaşmalar yapıldıkları tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal edilebilir" şeklinde hükme yer verilmiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin konuyla ilgili kararında istikrarlı biçimde anılan hükmü uygulamakta ve hak kazanılan tutar ile ödenen miktar arasında açık oransızlık olup olmadığı üzerinde durulmaktadır. Açık oransızlık olduğu halde belge ibraname olarak değerlendirilmemektedir.[11]

Tezimizin konusu Türk Borçlar Hukukunda ibra olduğu için mevzuatlarımızda yer alan ibraya dair diğer hükümleri anlatımımız dışarıda bırakmak suretiyle konumuzu sınırlandıracağız. Ancak İş Hukukunun işçiyi koruma ve gözetme işlevinden ötürü ibranın; Borçlar Hukukundan farklı şekilde uygulanması durumunda bu farklı uygulamaya değinerek örnek Yargıtay kararlarına yer vereceğiz.

ücretin bir kısmı tevkif edildiği halde, hilafına şart veya adet bulunmadıkça tevkif olunan ücret cezai şart olarak değil belki istihdam eden kimsenin zararına karşılık olmak üzere tutulmuş addolunur." Ve İş Kanunu m.35' deki ücretin saklı kısmına, İş K.m.36' daki asgari ücrete ilişkin hükümler, İcra İflas Kanunundaki iş sahibinin iflası halinde ücret alacağının birinci sıradaki imtiyazlı alacak olarak öncelikle alınacağına ilişkin hükümler (İİK.m.206), işçinin ücret alacağının belirli bir miktardan ötesinin haczedilemezliği gibi.)

[10] Çil, **a.g.e.**, s.2.

[11] Çil, **a.g.e.,** s.2.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BORCUN SONA ERMESİ KAVRAMI, İBRANIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE BENZER KURUMLAR

1.1. BORÇLARIN SONA ERMESİ

Borcun sona ermesi kavramı, ortadan kalkan borcun ileride bir daha ortaya çıkmamasını ifade eder. Borcun sona ermesi, hüküm ve sonuçları geleceğe etkili olarak meydana getirir.[12]

Borçlar Kanunumuzun üçüncü babında borcu düşüren haller olarak; kusursuz imkansızlık[13], tecdit (yenileme)[14], alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi[15], takas (ödeşme)[16] sayılmıştır. Müruruzaman (zamanaşımı)[17] borçluya borcu ifa etmekten

---

[12] K. Nuri Turanboy, **İbra Sözleşmesi**, Ankara, Yetkin, 1998, s.24.

[13] Hüseyin Hatemi, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm (Hazırlık Kitabı)**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998, s.54; Rona Serozan, **Sözleşmenin Müspet İhlali ve Culpa İn Contrahendo**, İstanbul, 1990, s.39; Mustafa Reşit Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler**, C.I, Beta, 1992, s.1536 vd.; Safa Reisoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 19. Bs, İstanbul, Beta, 2006, s.357. (Borcu sona erdiren imkansızlık halinde bahsedilen, borcun, sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkan objektif imkansızlıktır. Bu imkansızlık, borç ilişkisi kurulmasından sonra meydana gelmiştir. Eğer edim, borçlunun kusuru olmaksızın imkansızlaşmışsa, BK.m.117 uygulanır ve borç sona erer. İmkansızlaşan edimin karşı edimini ifa borcu da ortadan kalkar.)

[14] Ali Bozer, **Borçlar Hukuku (Genel Hükümler),** Ankara, Dayındarlı Hukuku Yayınları, 2002, s.209; Akıntürk, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler- Özel Borç İlişkileri**, 13. Bası, İstanbul, Beta, 2007, s.165 vd.; Safa Reisoğlu, **a.g.e.,** s.353 vd.; Karahasan, **Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler**, s.1528 vd. (Tecdit, mevcut bir borcun, yeni bir borç meydana getirerek sona erdirilmesidir. Yenileme halinde, borçlu, yeni bir borç meydana getirmek suretiyle mevcut borcundan kurtulur.)

[15] Esat Arsebük, **Borçlar Hukuku**, C.II, 2. Bs, İstanbul, Arkadaş Matbaası, 1943, s.906 vd.; Karahasan, **Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler**, s.1534 vd.; Safa Reisoğlu, **a.g.e.,** s.356 vd.; (Alacaklılık ve borçluluk kimlikleri bir kişide birleşirse, borç sona erer (BK.m.116/1). Alacaklı ve borçlu kimliklerinin bir kişide birleşmesi, çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir. Örneğin, birleşme külli halefiyet sonucunda gerçekleşebilir. Borçlunun ölümü üzerine alacaklının onun mirasçısı olması (MK.m.539) yada işletmenin birleşmesinde (TTK.m.146) durum böyledir.)

[16] Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler**, s.1552.; Selahattin Sulhi Tekinay, Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, Atilla Altop, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s.1012 vd.; Safa Reisoğlu, **a.g.e.,** s.364. Takas karşılıklı, aynı cinsten ve muaccel olan iki alacağın büyüğünden küçüğünün indirilmesi yoluyla, karşılıklı olarak sona erdirilmesine denir. Borçlar Kanunumuzda (m.118, 124), borçları sona erdiren nedenlerden biri olarak düzenlenmiştir. Takas, koşulları gerçekleşmiş olsa bile kendiliğinden oluşmaz, ancak borçlunun bunu ileri sürme iradesinin alacaklıya bildirilmesiyle gerçekleşir. (BK.m.122/1,2).

[17] Mehmet Akif Tutumlu, **Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması Kavramı, Durma ve Kesilme Nedenleri,** 2. Bs, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2001, s. 25 vd. Çelik, Ahmet Çelik,

kaçınmak hususunda bir defi hakkı sağlamakla birlikte borç sona ermiş sayılmaz. Üçüncü babda düzenlenmiş bulunan sebeplerin dışında, borçların başka düşme sebepleri de vardır.[18] Borcun normal sona eriş sebebi olan "ifa" BK.m.67 ve devamında düzendiği için, yasakoyucu "borçların sona ermesi" bölümünde ifaya yer vermemiştir.[19] İbra ise Türk hukukunda hiçbir kanunda düzenlenmeyen bir borcu sona erdiren haldir. iki sona erme sebebi vardır.[20]

İbra Borçlar Kanunumuzda borcun sona erme hallerinden biri olarak sayılmamasına rağmen ibranın borcu sona erdirdiği konusunda hem öğretide hem de mahkeme kararlarında fikir birliği vardır. Bu bakımdan borçluyu borcu ifa etmeden borçtan kurtarmak hususunda alacaklı ile borçlunun anlaşması ile oluşan ibra[21], bir borcun tam veya kısmen ifa edilmeden sona ermesini sonuçlayan kuruma denmektedir.[22]

Tazminat Ve Alacaklarda Zamanaşımı, İstanbul, Legal Yayınevi, 2004, 37 vd.; Karahasan, **Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler**, s.1565.; Safa Reisoğlu, **a.g.e.,** s.369 vd. (Zamanaşımı, yasada belirlenen koşullar altında bir alacağa ilişkin dava hakkının, belli bir sürenin geçmesi sonucu düşmesidir. Şu var ki borçlu yine de borçlu olarak kalır, gelgelelim borcu yerine getirmekten kaçınma yetkisine sahip olur. Borçlar Kanununda, md.125/140 ile düzenlenen zamanaşımına uğramış bir borç ödenebilir niteliğini kaybetmemekte, ifası zorlanamayan eksik bir borca dönüşmektedir. Kısacası, zamanaşımına uğramış bir borç sona ermez; yalnızca alacaklı dava yoluyla alacağını elde etme olanağından yoksun kalır.)

[18] Akıntürk, **a.g.e.,** s.157. ("Borç" sözcüğünün biri dar biri geniş anlamda borç olmak üzere iki anlamı vardır. Borç sözcüğünün geniş anlamı iki taraf arasındaki hukuki bağı yani borç ilişkisini, dar anlamda borç ise borç ilişkisinden doğmuş olan tek bir borcu ifade eder. Borçlar Kanunumuzun üçüncü babında 113-140 ncı maddeler arasında düzenlenmiş olan borcu sona erdiren sebepler sadece tek bir borcu sona erdiren sebeplerdir. Ancak üçüncü babta düzenlenmemiş olmakla beraber uygulamada rastlanılan bir başka sona erme sebebi de ibradır.)

[19] Turgurt Uygur, **Açıklamalı ve İçtihatlı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Madde 1-60),** C.II., Ankara, 1990 , s.517; Bozer, **a.g.e.,** s.205 vd.; Reisoğlu, **a.g.e**., s.351.

[20] Akıntürk, **a.g.e.**, s.617; Turanboy, **a.g.e.**, s.24. İbra dar anlamda borcu sona erdiren bir kurumken borç ilişkisini yani geniş anlamda borcu sona erdiren haller sona erdiren sebepler münferit hükümlerde dağınık şekilde düzenlenmiştir. Bunlar; fesih (kündigung), dönme rücktritt), geri alma (wiederruf) ve iptal (anfechtung) dir. İkale (aufhebung) ise tıpkı ibra gibi mevzuatımızda yer almamaktadır.

[21] Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 3. Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000, s.41.; **İstanbul Barosu Dergisi**, C:82, Sayı:2008/6, s.3142. (…Bu noktada ibra sözleşmesinin ödeme yönünde bir anlaşma olmadığı, borcun kısmen ya da tamamen tatmin edilemeyen sona erme şekillerinden biri olduğu belirtilmelidir. E:2007/22215 K:2008/15537, T:13.06.2008)

[22] F. Necmettin Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.II., 2. Bs, İstanbul, 1977, s.351.

1.2. İBRA KAVRAMI VE TANIMI

1.2.1. İbra Kavramı

İbra kurumu Roma hukukunda da borcu sona erdiren sebepler arasında görülmüştür. Roma hukukunda, şekle tabi ibra (acceptilatio) ve şekilsiz ibra (pactum de non petendo) olmak üzere iki türlü ibranın varlığından söz edilebilir. Pactum de non petendo, alacaklının alacağını borçludan talep etmeyeceğine dair, alacaklı ve borçlu arasındaki şekilsiz bir anlaşmadır. Bu durumda borç sona ermez. Borçluya sadece bir defi hakkı tanınır. Bu bakımdan daha sonraları sadece acceptilatio ibra olarak değerlendirilmiştir.[23]

1.2.2. Türk Borçlar Hukukunda İbra Kavramı

İslam hukukunda ibra ise günümüzdeki kullanımından daha değişik şekilde mevcuttur. İbra terimine fıkıh esaslarına göre hazırlanan Mecelle'de yer verilmişti. [24] Hukukumuza, Cumhuriyet' ten önceki dönem kanunlarımızdan olan Mecelle' den geçen ibra kurumu; ibrayı , *ibra-i istifa* ve *ibra-i ıskat* olmak üzere iki türe ayrılarak 26. kitabının 1536 ile 1564. maddeleri arasında düzenlemiştir.[25]

İbra-i istifada alacaklı taraf, alacağını elde ettiğini beyan etmekteydi. Bu anlamdaki ibra, menfi borç ikrarı niteliğindedir. Buna ivazlı ibra da denir. Bu ibra açıklayıcı ve beyan edici niteliktedir. Alacaklı alacağından tek yanlı kayıtsız şartsız vazgeçmektedir. [26]

İbra-i ıskat ise alacaklının alacağını elde etmeden ortadan kaldırması veya bir miktar indirmesidir. İbrayı ıskatta da alacaklı ve borçlu arasında yapılması gereken

---

[23] Aydın Çelik, **Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası**, Adalet Yayınevi, Kasım 2007, s.13.
[24] Şahin Çil, **İş Hukukunda İbra Sözleşmesi**, 2. Baskı, 2007, s.1-2.
[25] Aydın Çelik, **a.g.e.**, s.21; Çil, **a.g.e.**, s.1-2.
[26] Turanboy, **a.g.e.**, s.27; Çil, **a.g.e**., s.1-2.

bir anlaşmadan bahsedilmemektedir. Bu ibra türü de ivazsız ibra olarak anılmaktadır ve kurucu niteliktedir. [27]

Alman Medeni Kanunu ve Fransız Medeni Kanunu' nda[28] ibra kavramına açıkça yer verilmiştir. İbra sözleşmesi mehaz İsviçre Borçlar Kanunu m.115' de de yer almasına rağmen yürürlükte olan Türk Borçlar Kanunumuzda yer almamıştır.[29] Bu kurumun bize alınmamış olması, Türk hukukunda "ibra" yoluyla borcun sona erdirilmesi imkanını ortadan kaldırmamaktadır.[30]

Bir kanunda kurumlar oluşturulurken ibra gibi önemli bir kuruma yer verilmeyişinin ancak hata sonucu olabileceği ileri sürülmüştür.[31] Söz konusu hüküm, İsviçre Borçlar Kanununun iktibası sırasında Türk Borçlar Kanununa alınmamış olsa bile, ibra sözleşmesi, sözleşme özgürlüğünün bir görünümü olan "sözleşmeyi ortadan kaldırma özgürlüğü" ve ibradan bahseden BK.m.111/3 çerçevesinde Türk Borçlar hukukunun müessesesi olarak kabul edilir.[32]

---

[27] Turanboy, **a.g.e.**, s.28; Çil, **a.g.e.**, s.1-2. (İbra-i ıskat; bir kimsenin diğer kimsede olan hakkının tamamından veya bir kısmından vazgeçmesidir.)

[28] Çil, **a.g.e**., s.1 (Alman Medeni Kanunu'nun 397.paragrafında ibra kurumuna yer verilmiştir. Bu paragrafa göre "alacaklı, borçluyu bir sözleşme ile ibra ederse, borç ilişkisi şekle tabi olmadan sona erer." Fransız hukukunda da ibra düzenlenmiş ve şekle tabi tutulmamıştır. İbra sözleşmesini içeren Fransız Medeni Kanununun 1285. maddesinde, ibranın, açık ve zımni olabileceği belirtilmiştir. Ancak sözleşme sebebinin gösterilmesi ve borçlunun kabulü geçerlilik şartı olarak sayılmıştır.)

[29] Becker, H., **İsviçre Medeni Kanun Şerhi, Borçlar Kanunu, I. Kısım, Genel Hükümler,** Çev.: Saim Özkök, VI. Cilt, Ankara, 1972, s.72; Kılıçoğlu, Ahmet M., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4. Bs, Ankara, 2004, s.621. (İlgili maddeye göre; "Borcun doğumu yasaya veya tarafların anlaşmasına göre şekle bağlı olsa bile alacak, ibra ile herhangi bir şekle bağlı olmaksızın tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir.")

[30] Reisoğlu, **a.g.e**., s.351, (İbra sözleşmesi, İsviçre Borçlar Kanununun 115. maddesinde düzenlendiği halde Türk Borçlar Kanunu' nda yer alınmamıştır. Bir kanunda ana kurallar ve kurumlar oluşturulurken ibra gibi önemli bir kuruma yer verilmemiş oluşunun ancak hata sonucu olabileceği öğretide ileri sürülmüştür. Bununla birlikte gerek öğretide gerek uygulamada ibra sözleşmesi, bir borcun tam ya da kısmen ifa edilmeden sona ermesini sağlayan özel sukut nedeni olarak kabul edilmektedir. Bu noktada ibra sözleşmesinin ödeme yönünde bir anlaşma olmadığı, borcun kısmen ya da tamamen tatmin edilemeyen sona erme şekillerinden biri olduğu belirtilmelidir. E:2007/22215 K:2008/15537, T:13.06.2008 (**İstanbul Barosu Dergisi**, C:82, Sayı:2008/6, s.3142.)

[31] Çil, **a.g.e**., s.1.

[32] Mustafa Alper Gümüş, "Bir Borç İlişkisinde Müteselsil Borçlulardan Birisinin İbrasının Diğer Müteselsil Borçlular Üzerinde Etkisi"**, Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan,** İstanbul, Beta, 1999, s. 313.; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**., s.56.; Akıntürk, **a.g.e.;** s.161, 162; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.416.

Hazırlanmakta olan Borçlar Kanunu Tasarısında ibra sözleşmesine yer verilmesi ile bu eksiklik kapatılmaya çalışılmıştır. Tasarının ilk şekliyle 137, sonra 131.[33] maddesi, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları bir ibra sözleşmesi ile borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırabileceklerini düzenlemiştir. Tasarının bu şekliyle kabul edilmesi halinde ibra konusundaki eksiklik giderilmiş olacak ve ibra kurumu yasal bir zemine oturacaktır.[34] Borçlar Kanunu Tasarısı yürürlüğe girene dek, ibra kurumunu sözleşme özgürlüğü çerçevesinde uygulayacağız.

1.2.3. Sözleşme Özgürlüğü

Anayasa, herkesin "dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahip" olduğunu belirtir.(m.48/1) Bu fıkradaki "sözleşme hürriyeti" terimi, kanımca "sözleşme serbestisi" teriminden farklı bir anlam taşımaz.[35]

Modern sözleşmeler hukukunun en önemli prensiplerinden biri sözleşme özgürlüğüdür.[36] Hukuk düzeninin sınırları içinde kişilerin irade beyanlarıyla diledikleri hukuki sonuçları meydana getirebilme özgürlüğünü ifade eden Borçlar Kanunumuzun genel kısmında gördüğümüz bu prensip, özel kısmında da temel prensiplerden biri olarak varlığını sürdürmektedir.[37]

Sözleşme serbestisi üç anlamda kullanılmaktadır. Birinci anlamı, tarafların herhangi bir sözleşmeyi yapıp yapmamak hususunda kural olarak haiz oldukları serbestidir.[38]

---

[33] Tasarının ibra kenar başlıklı 131. maddesinde, "Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra anlaşması ile tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir." denmektedir."

[34] Erdem Özdemir, "Yargıtay Kararları Işığında İş Hukukunda İbraname Uygulamaları", **İstanbul Barosu Yayınları,** 2006, s.49.

[35] Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, C.I, 6. Bs, İstanbul, 1976, s.240.

[36] Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku**, s.241.; Bozer, **a.g.e**., s.46. (Sözleşme serbestisinin bir gereği olarak; Alman, İsviçre/ Türk hukuk sistemlerinde hiç kimse genel olarak veya belli bir kişi ile sözleşme yapmaya zorlanamaz.)

[37] Hatemi Hüseyin, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Fasiküller**, y.y., t.y., s.48 vd.; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e.,** s.56.; Cevdet Yavuz, **Borçlar Hukuku Dersleri**, s.12 vd.

[38] Bozer, **a.g.e.,** s.46; Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku**, s.240 vd. (Ancak sözleşme yapma serbestisi bazı sınırlamalara uğramıştır. Anayasa' nın 40/2. maddesinde, bu serbestinin yasalarla ancak

İkinci anlamı tarafların sözleşmeyi diledikleri şekilde yapmalarıdır. Borçlar Kanunumuz sözleşmelerin yapılması hususunda şekil serbestisi tanımıştır. Bunu 11. maddesinde geçen; " sözleşmelerin sıhhati kanunda sarahat olmadıkça hiçbir şekle tabi değildir." hükmünden anlayabiliriz.[39]

Üçüncü ve ibra sözleşmesinin doğumuna yol açan asıl sözleşme serbestisi anlamı ise; tarafların sözleşmenin konusunu belirleme serbestisidir. [40]

"Bir akdin mevzuu, kanunun gösterdiği sınırlar dairesinde serbestçe tayin olunabilir." (BK.m.19/1) hükümden de anlaşılacağı üzere taraflar, Borçlar Kanununda düzenlenmiş bulunan sözleşme türlerinin muhtevalarını diledikleri gibi tespit ederler. Başka bir yönden, taraflar, Borçlar Kanunundaki sözleşme türleriyle bağlı değildirler; bu sözleşme türlerinin dışında herhangi bir sözleşme yapabilirler veya kanununda düzenlenmiş sözleşmeler arasında kombine bir sözleşme yapmayı tercih edebilirler. [41]

Borçlar Kanunumuzda yer alan sözleşme türleri dışında farklı bir sözleşme tipi yaratma şeklinde dış dünyaya yansıyan sözleşme serbestisinin bir örneği ibra sözleşmeleridir.

Borçlar Hukukumuzda; Eşya Hukukunda, Şirketler, Kıymetli Evrak Hukuku, Aile ve Miras Hukuklarıyla Roma Borçlar Hukukunda olduğunun aksine sınırlı sayı prensibi yürümez. Borçlar Kanunumuzun 182 ve sonraki maddelerinde çeşitli

---

kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Sonra bazen bir sözleşme kurmaktan çekinmek ahlaki bir görevin çiğnenmesi anlamını taşır.)

[39] Bozer, **a.g.e**., s.46-47.

[40] Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku**, s.241; Bozer **a.g.e**., s.47.; Haluk N. Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 6. Bs, İstanbul, Beta, 2008, s.28 vd. Sözleşmenin geçerlilik şartları nelerdir? Bütün unsurları tamam olan bir sözleşmenin geçerli olması, yani hükümlerini doğurması, ayrıca geçerlilik şartlarının varlığına bağlıdır. Bir sözleşmenin geçerli olabilmesi için; kural olarak tarafların fiil ehliyetine sahip olması (MK.15), kanunun emrettiği geçerlilik şekli varsa buna uyulmuş olması (BK.11/2), sözleşmenin muvazaalı olmaması (BK.18/1), irade beyanlarının hata, hile veya ikrah ile malul olmaması (BK.23 vd.), gabin halinin bulunmaması (BK.21) gereklidir. Sözleşmenin konusuna ilişin geçerlilik şartları ise; sözleşmenin konusunun hukuka (emredici hukuk kaidelerine, kamu düzenine, kişilik haklarına) (BK.19/2); ahlaka aykırı olmaması (BK.19/2); baştan itibaren ve objektif olarak imkansız olmaması (BK.20/1) dır. Saydığımız şartları yerine getirdikten sonra taraflar sözleşmenin konusunu serbestçe belirleme yetkisini haizdir.

[41] Hatemi Hüseyin, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Fasiküller**, s.48.; Bozer, **a.g.e**., s.47.

sözleşme tipleri birer birer ele alınarak düzenlenmiştir. Fakat bu sözleşme tipleri sınırlı sayıda olmadığından tarafların yapabilecekleri sözleşmeler kanunen önceden tespit edilmiş tiplere hasredilmiş değildir.[42] Kanunda belirtilen sözleşme tiplerinden birisini seçme zorunluluğu yerine "karma" veya "isimsiz sözleşme" yapma özgürlüğü vardır. Taraflara kanunda düzenlenmiş olsun olmasın diledikleri tipte sözleşme yapma imkanı veren sözleşme serbestisi çerçevesinde nasıl sulh, satış için tevdi sözleşmesi, reklamcılık sözleşmesi, lisans sözleşmesi gibi Borçlar Kanunumuzda düzenlenmemiş olan sözleşmelerin yapılmasına engel yoksa, ibra sözleşmesi yoluyla borcun sona erdirilmesini önleyici bir neden de yoktur. Tarafların sözleşme özgürlüğü gereğince kanunun emredici hükümlerine, ahlaka (adaba), kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı olmamak şartıyla, diledikleri tipte ve içerikte sözleşme düzenlemeleri mümkündür.[43] Bu bakımdan ibra sözleşmesi Borçlar Kanunumuzda düzenlenmemesine rağmen uygulanması hususunda hem öğretide hem Yargıtay kararlarında fikir birliği olduğundan mehaz kanunda yer alan kurumu düzenleyen açık hükmün yasamızda yer almamasının tek etkisi, ibra sözleşmesinin şekli hususunda görüş ayrılıklarının yaşanmasıdır.[44]

1.3. İBRANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

1.3.1. İbra Sözleşmesinin Hukuki İşlem Niteliği

1.3.1.1. Her Sözleşme Bir Hukuki İlişkidir

Sözleşme; genellikle birbirinden farklı menfaat ve amaçlarla hareket eden kişiler arasında hukuki bir sonuç doğurmak, bir borç ilişkisi kurmak, mevcut bir borçta değişiklik yapmak, ya da onu büsbütün ortadan kaldırmak için yapılan anlaşmadır.[45]

---

[42] Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 5. Bs, Ankara, Evrim Basım Yayım Dağıtım, 1988, s.9; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.49; Yavuz, **a.g.e**., s.15
[43] Hatemi, **Fasiküller**, s.49.; Yavuz, **a.g.e**., s.15.
[44] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop vd, **a.g.e**., s.56.; Akıntürk, **a.g.e.;** s.159.; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.416.

Nasıl bir hukuki işlem, bir hukuki ilişki meydana getiriyorsa, sözleşme de taraflar arasında bir "sözleşme ilişkisi, akdi ilişki" meydana getirir. Sözleşme ilişkisi, geçerli olarak kurulan bir sözleşmenin, taraflar arasında meydana getirdiği hukuki durum ve sonuçlardır.

Gerek Almanca[46] gerek Fransızca gerek İtalyanca metinlerinin yorumundan, ibranın bir sözleşme niteliği taşıdığı anlaşılır. Zira her üç dilde de bu kurum için kullanılan ifade "anlaşma yoluyla kaldırma" dır.[47]

İbranın bir sözleşme olduğu Yargıtay kararlarında[48] ve Borçlar Kanunu Tasarısında ifade edilmekle birlikte öğretide de kabul edilmektedir.[49]

1.3.1.1.1. Hukuk Alanına Göre Sözleşme Türleri İçinde İbra Sözleşmesinin Yeri

Hukuk alanlarına göre sözleşme türleri şahsın hukukuna giren sözleşmeler, aile hukukuna giren sözleşmeler, miras hukukuna giren sözleşmeler, eşya hukukuna giren sözleşmeler ve borçlar hukukuna giren sözleşmeler olmak üzere sıralanabilir.[50]

Bir borç ilişkisinin, bir alacağın(borcun) kurulmasına, değiştirilmesine, devredilmesine veya ortadan kaldırılmasına ilişkin sözleşmelere, borçlar hukuku sözleşmeleri denir. Borcun ibrası, bu tür sözleşmelerdendir. Bir borç ilişkisi kuran sözleşmelere borçlandırıcı sözleşmeler denir. Borçlandırıcı sözleşmelerle borçlar

---

[45] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**., s.51.
[46] Turanboy, **a.g.e**., s.80. Alman hukukunda ibrayı düzenleyen Alman Medeni Kanununun 397' inci paragrafında borç ilişkisinin alacaklı ve borçlu arasında yapılacak bir sözleşmeyle sona ereceği düzenlenmektedir.
[47] Çil, **a.g.e**., s.9.
[48] …ibra sözleşmesinin hukuki mahiyetinin tek taraflı bir muamele değil, bilakis iki taraflı bir muamele yani bir sözleşme niteliğinde olduğuna şüphe yoktur. 3.H.D., 1.3.1963, E.1675, K.1707 (Faruk Kazancı, Muharrem Kazancı, Lütfü Dalamanlı, **İlmi Ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu**, C:1-4, İstanbul, 1990, s.28) ; …ibra hakları düşürücü bir irade açıklaması ve bunu kabul şeklinde gerçekleşen bir sözleşmedir. Y4HD, 13/4/1963 T. 2939E./3710 E (Çenberci, **a.g.e**.. s.275, 140/141 nolu karar)
[49] Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 9. Bs, İstanbul, Beta, 2001, s.470 vd.; Çil, **a.g.e**., s.9. Tasarının ilgili 131. maddesinde "Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra anlaşması ile tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir." denmektedir.
[50] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** s.196-197.

hukuku sözleşmelerini birbirlerinden ayırmak gereklidir. Borçlar Hukuku sözleşmeleri daha geniş bir kavram olup sadece borçlandırıcı sözleşmeleri değil, bir borç ve alacağın kurulmasına, devrine ve ortadan kaldırılmasına ilişkin her türlü sözleşmeyi ifade eder. Borçlandırıcı sözleşme ile mutlaka bir borç ilişkisi kurulur ve dolayısıyla bir borç/alacak doğar. Buna karşılık her borçlar hukuku sözleşmesi ile bir borç ilişkisi kurulmaz. Bunlardan, borç ilişkisi ve borç doğuran sonuçlardan başka sonuçlar da doğabilir. Gerçekten bazı tür borçlar hukuku sözleşmeleriyle bir borç ilişkisi veya bir borç başkasına devredilebileceği gibi ortadan da kaldırılabilir. Mesela ibra sözleşmesi herhangi bir borç doğurmadığı için borç sözleşmesi olmamakla birlikte bir Borçlar Hukuku sözleşmesidir. [51]

1.3.1.1.2.Hukuki Sonuçlarını Meydana Getirdiği Ana Göre Hukuki İşlemler İçinde İbra Sözleşmesinin Yeri

Hukuki sonuçlarını meydana getirdiği ana göre hukuki işlemler ölüme bağlı tasarruflar[52] ve sağlararası hukuki işlemler[53] olmak üzere ikiye ayrılır.

İbra bir akit olduğundan vasiyetname ile borç ibrası alacağı ortadan kaldırmaz. Zira muayyen bir şey vasiyeti ancak şahsi bir hüküm ve sonuç doğurur. Vasiyette yapılan borç ibrası ile mirasçı veya lehine vasiyet yapılan kimse bir sözleşme ile borç ibrasına mecbur kılınır. Ölüme bağlı bir tasarrufla ibrayı düzenleyen muris, ölümünden sonra alacağının devam etmesi durumunda,[54] mirası reddetmeyen mirasçısını veya lehine vasiyet yaptığı kimseyi, sağlığında ibra etmediği borçlusunu bir sözleşme ile borcu ibraya mecbur kılmaktadır. Böylece vasiyetnameyi

---

[51] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s.197.
[52] Ölüme bağlı tasarruflar, hukuki hüküm ve sonuçlarını işlemi yapan şahsın terekesinde, onun ölümünden sonra meydana getirir.
[53] Sağlararası hukuki işlemler, hüküm ve sonuçlarını işlemi yapan şahsın hayatında, onun malvarlığında meydana getirir.
[54] Bozer, **a.g.e**., s.206-207 (Ölüm bazı hallerde borcu sona erdiren bir sebeptir. Kural olarak borçlunun ölümü ile borç sona ermez, mirasçılara intikal eder ancak bazı borçların ölüm ile mirasçılara intikal etmediğini görüyoruz.)

düzenleyen kimse, vasiyeti yerine getirmekle mükellef olan kimseyi veya mirasçıları haklarını ibraya zorlayabilir.[55]

1.3.1.1.3.Malvarlığına Yaptığı Etkiye Göre Hukuki İşlemler Arasında İbra Sözleşmesinin Yeri

Malvarlığı[56] üzerinde etkileri bulunup bulunmadığını göz önünde bulundurarak hukuki işlemleri, malvarlığını etkilendiren hukuki işlemler ve malvarlığını etkilendirmeyen hukuki işlemler olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.[57]

Hukuki işlemlerin büyük bir kısmı, bu işlemlerin taraflarını teşkil eden veya işlem lehlerine yapılmış olan şahısların malvarlıklarını etkilendirir. Malvarlığını etkileyen hukuki işlemler, *malvarlığını azaltan hukuki işlemler* ve *malvarlığını çoğaltan hukuki işlemler* olmak üzere ikiye ayrılır.[58]

Malvarlığını azaltan hukuki işlemlerle malvarlığını çoğaltan hukuki işlemler özleri itibariyle, birbirlerinden tamamen ayrı kavramlar değildir. Taraflardan biri bakımından malvarlığını azaltıcı bir nitelik taşıyan bir hukuki işlem, diğer taraf bakımından malvarlığını çoğaltıcı bir nitelik taşıyabilir. Hatta aynı hukuki işlem sonucunda, taraflardan birinin malvarlığında azalma, diğerinin malvarlığında ise çoğalma meydana gelmiş olabilir. Alacaklar malvarlığının aktif, borçlar ise pasif kısmını oluşturduğu içindir ki ibra sözleşmesi; borçlu için malvarlığını attırıcı, alacaklı için ise malvarlığını azaltıcı bir hukuki işlemdir.[59]

---

[55] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s.163.; Esat Arsebük, **Borçlar Hukuku**, C.II, s.893.
[56] Akıncı, **a.g.e**., s.66. (Bir kimsenin para ile ölçülebilen, hukuki açıdan bütünlük arzeden tüm hakları, alacakları ve borçlarından oluşan değerler toplamına malvarlığı (mamelek, patrimuan) adı verilir. Mevcutlar ve alacaklar, malvarlığının aktif kısmını, borçlar ise pasif kısmını oluşturur.)
[57] Aytekin Ataay, **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, Birinci Yarım, 4.Bs, Der Yayınları, s.149.
[58] Ataay, **a.g.e**., s.149. Malvarlığını azaltan hukuki işlemler, tarafların malvarlıklarında bir eksilmeye yol açan hukuki işlemlerdir. Malvarlığını çoğaltan hukuki işlemler ise, tarafların veya işlem lehlerine yapılmış olan şahısların malvarlıklarında bir çoğalmaya yol açan hukuki işlemlerdir.
[59] Ataay, **a.g.e**., s.150-151. Bir hukuki işlem sonucunda malvarlığının azalması, ya aktifin azalması yada pasifin çoğalması suretiyle olur. Bu bakımdan da malvarlığını azaltan hukuki işlemleri, aktifi azaltan hukuki işlemler (tasarruf işlemleri) ve pasifi çoğaltan hukuki işlemler (borçlandırıcı işlemler) olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. İbra akdi, alacaklının malvarlığının hak ve alacaklardan oluşan aktif kısmını azalttığı için aktifi azaltan hukuki işlemlere (tasarruf işlemi) dahildir.

Malvarlığını etkileyen hukuki işlemler; "iktisap (tasarruf) işlemleri", "borçtan kurtarıcı işlemler", "borçlandırıcı işlemler (taahhüt işlemleri)"[60] ve "harcama (tasarruf) işlemleri" olmak üzere dörde ayrılabilir.[61]

Malvarlığındaki mevcutlar ve alacaklar, malvarlığının aktif kısmını, borçların ise pasif kısmını oluşturmaktadır. Malvarlığındaki artış, kazananın aktifinin çoğalması şeklinde olabileceği gibi, pasifinin azalması şeklinde de olabilir.[62] İbra sözleşmesi, alacağı sona erdirerek alacaklının malvarlığının aktif kısmını azalttığından alacaklı bakımından tasarruf işlemidir. Borcu sona erdirdiği (pasifi azalttığı) için ise borçlu bakımından borçtan kurtarıcı bir işlemdir.[63]

1.3.1.1.4.İBRA SÖZLEŞMESİNİN TASARRUF İŞLEMİ NİTELİĞİ

Von TUHR' a göre; özel hukuk yapısının temeli olan borçlanma işlemi/ harcama işlemi ayrımı çok defa bir tasarruf işleminin ilk adımıdır ve borçlandırıcı işlemle doğan borç tasarruf işlemiyle ifa edilir.[64]

Bir hakkı veya hukuki ilişkiyi doğrudan etkileyen, onu diğer tarafa geçiren, içeriğini sınırlayan, değiştiren veya ortadan kaldıran işleme *tasarruf işlemi* denir.[65] Bir başka deyişle, tasarruf işlemi, işlemi yapan kişiye ait olan bir hakkın varlık veya

---

[60] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**. s.51; Akıncı, **a.g.e**., s.67.; von Tuhr, **a.g.e.;** s.193 vd. (Sözleşmeler kural olarak taahhüt işlemi şeklindedir ve malvarlıklarının pasifini arttırırlar. Bu kuralın borçlar hukukunda istisnasından biri de tasarruf işlemi niteliğindeki ibra sözleşmesidir. Borçlandırıcı işlemler, borçlu ile alacaklı arasında borç ilişkisi kuran sözleşmelerdir. Bu işlemin yapılmasıyla, borcun konusunu oluşturan hak karşı tarafa geçmez. Borçlu bu işlemle sadece hakkı devretme, sınırlama, değiştirme ya da ortadan kaldırma taahhüdünde bulunduğundan ve sözleşme hakka doğrudan doğruya etki etmediğinden ibra sözleşmesi borçlandırıcı bir sözleşme değildir.)

[61] Akıncı, **a.g.e**., s.66; Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s.163.

[62] Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı**, s.31; Akıncı, **a.g.e.**., s.66; Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 173; Andreas von Tuhr, **Borçlar Hukuku Umumi Kısım**, Çeviren: Cevat Edege, Cilt: 1-2, Ankara, Yargıtay Yayınları, 1983, s.190 vd. (Kazandırma çoğu zaman bir tasarruf işlemi vasıtasıyla yapılır. Mesela borcun ibrasında olduğu gibi.)

[63] Akıncı, **a.g.e**., s.67. (Borçtan kurtarıcı işlemler, işlemi yapan kişinin malvarlığının pasif kısmında (borçlarında) azalmaya yol açan işlemlerdir. Örneğin borçlunun alacaklı ile anlaşarak ibra sözleşmesi yapması halinde bu işlem borçlu açısından borçtan kurtarıcı bir işlemdir.

[64] İsmet Sungurbey, **Medeni Hukuk Sorunları**, C.IV, İstanbul, İÜHF Yayınları, Fakülteler Matbaası, 1980, s.181 vd.

[65] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** s.173; Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı**, s.30. (Kazandırma, bir kimsenin malvarlığının çoğalmasına yol açma demektir.)

içeriğini bir başka şahıs lehine doğrudan doğruya ve kesin olarak değiştirir. Tasarruf işlemiyle bu işlemi yapan şahsın malvarlığının aktif kısmı azalır. Şayet eski durumun yeniden kurulması isteniyorsa, tarafların yeniden bir tasarruf işlemi yapması gerekir. Tasarruf işleminin konusu tasarrufa elverişli her şey olabilir. İbra alacaklıya ait mal varlığının aktifinde yer alan bir hakka doğrudan doğruya etki yaptığı ve bu hakkı kısmen/tamamen sona erdirdiği için bir tasarruf işlemidir.[66]

İbra sözleşmesinin yapılması ile birlikte borç da kendiliğinden sona erdiğinden, bu işlem niteliği itibariyle bir tasarruf işlemidir. Tasarruf işlemi ile malvarlığının mevcutlar hanesinde yer alan bir değer başkasının malvarlığına geçmekte ya da ibra sözleşmesinde olduğu gibi bir alacak hakkı sona ermektedir.[67] Ortadan kaldırılan hak bir alacak hakkı ise; bu tasarruf (harcama) işlemi "ibra" adını alır. İbra sözleşmesi ile alacaklı bir alacak hakkından vazgeçerek borçlunun bir borcundan kurtulmasını sağlayarak borçlunun net malvarlığının çoğalmasına yol açmaktadır.[68] Tasarruf sahibi bir hakkın devri ve ortadan kaldırılması sonucunu doğuran tasarruf işlemlerini yalnız bir defa yapabilir. İbra alacak hakkını ortadan kaldıran bir tasarruf işlemi olduğu için tasarrufla bu hak sona erecek ve aynı hak üzerinde ikinci bir tasarruf yapılamayacaktır.[69]

1.3.2. İbra Kurumuna İlişkin Özel Bir Düzenlemeye Duyulan İhtiyaç

İbraya ilişkin hükümlerin eksikliği, çözümlenmesi gereken oldukça fazla sayıda sorunu ve tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Özellikle ibra kararının hukuki

---

[66] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** s.165 vd.; Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı**, s.26 vd.; Hatemi, **Miras Hukuku**, 4.Bs., İstanbul, Vedat Kitabevi, 2004, s.61.; von Tuhr, **a.g.e.,** s.189 vd. Rona Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, 2. Bs, İstanbul, Vedat, 2007, s.96 vd.

[67] Akıncı, **a.g.e.,** s.68.; Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** s.173. (Kazandırma ile genellikle kazananın malvarlığında bir artış olur. Bu artış, kazananın aktifinin çoğalması şeklinde olabileceği gibi, pasifinin azalması şeklinde de olabilir. Mesela A, B' ye karşı, 100YTL. alacağını ibra etmişse B 100YTL.' lik borçtan kurtulduğu için bu oranda malvarlığının pasifi azalmıştır.)

[68] Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı**, s.28.; Turanboy, **a.g.e**., s.26.; Hatemi, **Miras Hukuku**, s.62. (Tasarruf işlemleri, bir ayni hakka ilişkin olarak yapılabilecekleri gibi, bir alacak hakkına ilişkin olarak da yapılabilir. İbra, alacağın temliki gibi.)

[69] Karahasan, **Borçlar Hukuku İçtihatlar**, C.I, s.1527; Çil, **a.g.e**. s.9; Bozer, **a.g.e**., s.208; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**., s.987.; Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** s.167.

niteliği, ibranın sonuçları; hukuk güvenliği ve taraf menfaatlerinin korunması açısından çözüme kavuşturulması gereken temel sorunlardır. İbra sözleşmesinin Borçlar Hukukunda düzenlenmemesi, ibra kavramına değişik kanunlarda gelişigüzel yer verilmesi ve uygulamada da ibra ile birlikte farklı birçok kavram kullanılması, bu konuda yanlış anlamalara ve karışıklığa sebebiyet verecek niteliktedir.[70]

Kanundaki eksiklik nedeniyle başta ibrada şekil olmak üzere birçok konunun tartışmalı olması kurumun işletilmesinde endişelere yol açmaktadır. Hukuki belirsizliğin ortadan kaldırılarak, hukuk güvenliğinin sağlanması ve böylece ibranın konuluş amacına uygun bir şekilde daha etkin kılınması için; özel olarak ibra hususunun kanuni düzenlemeye konu olmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

1.3.3.Tasarıda İbra Kavramı

Borçlar Kanununda yer almayan "ibra" müessesesi tasarıda öngörülmüştür. Tasarıda "borcun ortadan kaldırıldığı" ifade edilmektedir. Kuntalp' e göre; burada asıl olan, alacağın sona erdirilmesidir. Öğretide de ibra, alacaklının borçlu ile yaptığı bir sözleşme ile alacağından vazgeçerek borçluyu borçtan kurtarması şeklinde tanımlanmaktadır. İbranın bir sözleşme olmasının sebebi ile, ayni haklardan ve yenilik doğuran haklardan farklı olarak, hak sahibinin alacak hakkından tek taraflı vazgeçememektedir. Ancak borçlunun rızası ile alacağından vazgeçebilir. İşte ibra da, bir alacaktan vazgeçilmesi ile borcun sona ermesini amaçlamaktadır. Bu sebeple, tasarıda yer alan "borç ortadan kaldırılır" ibaresi, mehaz kanuna da uygun olarak, "alacak (…) ortadan kaldırılır." şeklinde değiştirilmelidir.[71]

Yeni Borçlar Kanunu Tasarısının 131. maddesinde, (ilk metin maddesinde 137. madde) *borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle tabi olsa bile* tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları sözleşme ile borcun kısmen veya tamamen ortadan kaldırılabileceği belirtilmiştir. Tasarı bu haliyle yasalaşırsa ibra,

---

[70] Aydın Çelik, **a.g.e**., s.23 vd.
[71] Erden Kuntalp, Nami Barlas, Ahu Ayanoğlu Moralı, Pelin Çavuşoğlu Işıntan, Mehtap İpek, Mert Yaşar, Sedef Koç, **Türk Borçlar Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirmeler**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Mayıs 2005, s.82.

mevzuatımızdaki yerini almakla birlikte öğretide ibranın şekline dair tartışmalar giderilmiş olacaktır. [72]

1.3.3.1.Borçlar Kanunu Tasarısının İş Hukukunda İbra Sözleşmesi Kavramına Etkisi

Tasarının iki fıkradan oluşan "ceza koşulunda ve ibrada" kenar başlıklı 419' üncü (ilk metninde 424. madde) maddesinde; işçiye, iş sözleşmesinden doğan haklarını yeterince korumayan veya aşırı ölçüde sınırlayan ibra sözleşmelerini, iş ilişkisinin sona erdiği tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal ettirme hakkı tanınmıştır.

Yine Tasarı' nın aynı maddesinin üçüncü fıkrasında, işçinin, sözleşme devam ederken ve sözleşmenin sona ermesini izleyen bir ay içinde, kanunun veya toplu iş sözleşmesinin emredici hükümlerinden doğan alacaklarından feragat edemeyeceği belirtilmiştir. Ancak bu düzenlemelerin ne ifade ettiğini anlamak zordur. İşçinin yeterince korumadığı veya aşırı ölçüde sınırladığı açıkça belli olan ibra sözleşmelerini, iş ilişkisinin sona erdiği tarihten başlayarak iki yıl içinde iptalini isteme hakkı tanıyan düzenleme ciddi belirsizlik taşımaktadır. "Hakları yeterince korumadığı veya aşırı ölçüde sınırladığı" açıkça belli olan ibra sözleşmeleri ile kastedilen nedir? Ayrıca, Tasarıdaki iki fıkra birbiri ile de çelişmektedir. Bir yandan işçinin yasa ve toplu iş sözleşmesi hükümlerinden "feragati" iş sözleşmesi boyunca ve bunun sona ermesini izleyen bir ay içinde engellenmektedir. Öte yandan da, iş sözleşmesinden doğan hakları yeterince korumayan yada aşırı ölçüde sınırlayan ibra sözleşmelerini, iş sözleşmesinin sona erdiği tarihten itibaren iki yıl içinde iptali istenebilir diyerek de iş akdi sırasında yapılan ibra sözleşmelerinin mevcudiyetini mümkün kılmaktadır.[73]

---

[72] Erden Kuntalp vd., **a.g.e**., s.82.
[73] Erdem Özdemir, **İş Sözleşmesinden Doğan Uyuşmazlıklarda İspat Yükü Ve Araçları**, İstanbul, Beta, 2006, s.398 vd.

1.3.4.İbranın Tanımı

Hukukumuza Mecelle' den geçen (Mecelle m.1536) ibra kavramı, Arapça kökenli bir sözcük olup, kelime anlamı itibariyle; hastayı iyi etme, beri kılma, beraat etme, aklama, temize çıkarma, borçtan kurtarma, sağlamlaştırma, alacak verecek kalmadığını açıklama gibi birbirine yakın değişik anlamlara gelir.[74]

Öğretide Berki' ye göre ibra; alacaklının, ivazlı veya ivazsız olarak alacağının tamamından veya bir kısmından borçlu lehine feragat etmesidir. Bu tanıma göre ibra sözleşmesini borcun ifa edildiğinin ispat vesikası olarak görmek doğru olmaz. İbra, ifanın dışında borcun kısmen veya tamamen sona erdiren nedenlerden biridir. Nitekim Berki ibrayı, alacaklıyı tatmin etmeyen sukut sebeplerinden biri olarak saymıştır.[75]

Hatemi' ye göre ibra, alacak hakkını ortadan kaldıran, harcama işlemi niteliğinde bir sözleşmedir.[76]

Von Tuhr' a göre ibra, alacaklının alacağını elde etmeksizin borcun ortadan kaldırılmasıdır.[77]

Eren'e göre ibra; tarafların aralarında mevcut bir borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaları suretiyle borçlunun borçtan kurtulmasıdır.[78]

Tekinay' a göre ibra, alacaklının alacak hakkından vazgeçmesine ve bu suretle borçlunun borçtan kurtulmasına ilişkin bulunan akde denir.[79]

Oğuzman' a göre ibra, alacaklının borçlu ile yaptığı bir sözleşmeyle alacağından vazgeçerek borçluyu borçtan kurtarmasıdır.[80]

---

[74] Aydın Çelik, **a.g.e**., s.11; Çil **a.g.e**., s.5.
[75] Şakir Berki, **Borçların Sukutu**, C.XII., AÜHF Yayınları, s.237.
[76] Hüseyin Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı**, s.29.
[77] Çil, **a.g.e**., s.5 den naklen.
[78] Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s.1221.
[79]Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**., s.985.
[80] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.416.

Feyzioğlu' na göre ibra, bir borcun ifa edilmeden sona ermesini sağlayan özel bir sukut sebebidir.[81]

Karahasan' a göre ibra, sözleşenlerin aralarında anlaşarak sözleşme ilişkisine son vermeleridir. Böylece yapılan sözleşmeyle alacaklı hakkından vazgeçmekte, borçlu da borcundan kurtulmuş olmaktadır.[82]

Çil' e göre ibra; alacaklının alacağını almadığı halde borçlunun borcundan beri kılınması amacıyla yapılan bir sözleşmeyi ifade etmektedir.[83]

Akıncı' ya göre ise alacaklı ile borçlunun aralarındaki bir borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak yaptıkları akde ibra denir.[84]

Süzek' e göre ibra, İş Kanununda düzenlenmeyen ancak uygulamada çok kullanıldığı görülen, alacaklı durumunda bulunan işçinin borçlu durumundaki işverene karşı sahip olduğu bir veya birden çok alacağını ortadan kaldıran sözleşmedir.[85]

Tunçomağ' a göre ibra, alacaklı ve borçlunun varlığı hususunda kuşku duymadıkları bir alacağı ortadan kaldırmak için yaptıkları akde denir.[86]

Larenz' e göre ibra, alacaklının alacağından vazgeçmesi ile münferit bir borcun sona erdirilmesidir. Bu belgeyle borç alacaklı tatmin edilmeden sona ermektedir.[87]

Yargıtay ise ibrayı, hak düşürücü bir irade açıklaması olarak tanımlamaktadır.[88] Alacaklının vazgeçmesine ve bu şekilde borçlunun borçtan kurtarılmasına ilişkin

---

[81] Feyzioğlu, **a.g.e**., s.424.
[82] Karahasan, **Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler**, s.1527.
[83] Çil, **a.g.e**., s.2.
[84] Şahin Akıncı, **Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler**, Konya, Sayram Yayınları, Kasım 2003, s.66 vd.
[85] Sarper Süzek, **İş Hukuku**, 3. Bs, İstanbul, Beta, 2006, s.599.
[86] Tunçomağ, **Türk İş Hukuku**, İstanbul, Sermet Matbaası, 1971, s.296 .
[87] Turanboy, **a.g.e**' den naklen, s.29.
[88] Yargıtay 4.Hukuk Dairesi, 13.4.1963, 2939E. /3710 K. (Mustafa Çenberci, **İş Kanunu Şerhi**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1986, s.545.)

akde ibra denileceğini ve ibranın hakkı ortadan kaldıran bir sözleşme olduğunu kararlarında açıklamıştır. [89]

Gerçekten borcun sona erme sebeplerinden biri olara ibra, alacaklının alacağından ivazlı veya ivazsız olarak feragati anlamına gelen bir tasarruf işlemidir. İbra ivazlı dahi olsa ifadan farklı olarak alacaklı alacağına tam olarak kavuşamamaktadır.

1.4.İBRA VE BENZERİ KURUMLAR

İbra sözleşmesinin Borçlar Hukukunda düzenlenmemesi sebebiyle uygulamada; ibra belgesi, ibra senedi, ibra sözleşmesi gibi çeşitli adlarla düzenlenmekte ancak içerik olarak bazen başka bir sözleşme, feragat, menfi borç ikrarı veya bir ödeme makbuzu niteliği taşıdığı görülmektedir. Farklı bu müesseseleri tek bir müessese (ibra senedi) içinde toplayan Yargıtay içtihatlarını isabetli saymak güç olur.[90]

1.4.1.Alacak Hakkını Kullanmama Taahhüdü(Pactum de non Petendo)

Alacağı talep etmeme taahhüdü, alacaklının borçlusuna karşı mevcut alacağını talep etmeyeceğine ilişkin bir anlaşmadır. Bu anlaşma, alacağın talep edilmesi durumunda borçluya bir defi hakkı verir. Alacağı talep etmeme taahhüdünde borç ilişkisi devam ettiği, borç sona ermediği için alacaklı borcu takas edebilir, üçüncü kişiye temlik edebilir.[91] Bu anlaşmanın, bir borç ilişkisinin içerdiği münferit bir borca ilişkin olması da o borcun sona ermesini değil, sadece belli bir süre talep edilememesi ya da hiç dava edilememesi sonucunu doğurur.[92] Dolayısıyla alacağı

---

[89] İbra hakları düşürücü bir irade açıklaması ve bunu kabul şeklinde gerçekleşen bir sözleşmedir. Y4HD, 13/4/1963 T. 2939E./3710 E. (Çenberci, **a.g.e**., s.275, 140/141 nolu karar)
[90] Çil, **a.g.e.** s.5, Aydın Çelik**, a.g.e.,** s.23 vd.
[91] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.419.; Çil, **a.g.e.**, s.11. Alacaklı ile borçlu, borcun ortadan kaldırılması amacıyla değil de sadece alacaklının borçludan alacağını talep edemeyeceği hususunda anlaşmışlarsa ortada ibra değil "alacağı talep etmeme taahhüdü" vardır.
[92] Turanboy, **a.g.e**., s.30.; Çil, **a.g.e**., s.11 Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre, alacak hakkını kullanmama taahhüdü; (pactum de non petendo) "pactum de non patendo in perpetum" (davadan feragat) ve "pactumde non petendo in tempus" (erteleme anlaşması, tecil) olmak üzere ikiye ayrılır. Davadan feragat tek taraflı bir irade açıklamasına dayanmaktadır ve alacağın hiç dava edilmemesi

talep etmeme taahhüdünde alacağa verilmiş kefalet, rehin hakkı gibi parasal ve ayni teminatlar ve ilerideki faiz alacakları şeklindeki yan haklar, alacaklının takas hakkı ve temerrüt sonuçları aynen devam eder. Alacaklı bu alacağı temlik dahi edebilir. Alacaklının ifa talebinden vazgeçmekle beraber alacak hakkını korumak istediği durumlarda alacak hakkını kullanmama taahhüdü gündeme gelir.

Alacağı talep etmeme taahhüdü ile ibra sözleşmesi arasındaki en temel fark, ibrada asıl borçla birlikte son bulacak feri borçlara alacağı garanti eden kefalet ve rehin gibi teminatların da girmesidir.[93] Oysa alacağı talep etmeme taahhüdünde ibra sözleşmesinden farklı olarak, asıl alacak ve buna bağlı yan haklar varlığını korumaktadır. Özellikle, rehin hakkını kaybetmek istemeyen ya da ana para alacağından vazgeçip faizini almaya devam etmek isteyen alacaklılar bu yola başvurur. Alacağı talep etmeme taahhüdünde ibra sözleşmesindeki gibi alacak ortadan kalkmadığından anlaşmanın etkisi, salt borçlu lehine (süreli veya sürekli) bir defi hakkı sağlamakla sınırlıdır. Oysa ibra sözleşmesinde borç ortadan kalktığı için ibrayı ileri sürmek bir itiraz mahiyetindedir. Yine ibra, tasarruf işlemi olarak karşımıza çıktığı halde, alacağı talep etmeme taahhüdü, bir borçlandırıcı işlem niteliğindedir.[94]

Bir borç ilişkisinde asıl borç ilişkisinin taraflarının düzenleyeceği asıl borca ilişkin ticari bir senet, asıl borç ilişkisinin dışında bağımsız ikinci bir ilişkinin (kambiyo ilişkisinin) daha doğmasına sebebiyet verir. (BK.m.114/2) Asıl borç ilişkisinden doğan borç için düzenlenen senet, ibra sözleşmesinin akdedilmesi ile bedelsiz hale gelir. Senet iade edilmeksizin gerçekleşen ibra, borçluya sadece ibra edilen alacaklıya karşı ileri sürülebilen ama iyiniyetli sonraki cirantalara ya da senet hamiline karşı ileri sürülemeyen bir defi hakkı sağlar. Yargıtay' a göre, ibra sözleşmesi senet iade edilmeksizin yapılıyorsa, ibra sözleşmesi metninin ortadan kaldırılan alacağın ilişkin olduğu kıymetli evrakı açıkça içermesi zorunludur. Aksi

---

sonucunu doğurur. Erteleme ise, sözleşmenin kurulmasından sonra yapılan bir anlaşma ile tarafların ifa tarihini daha ileri bir tarih olarak değerlendirmeleridir.

[93] Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.623., Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan/ Arpacı, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, C.III., İstanbul, 2006, s.248 vd.; Rona Serozan, **İfa- İfa Engelleri- Haksız Zenginleşme**, 3. Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002., s.28.

[94] Çil, **a.g.e**., s.12; Aydın Çelik, **a.g.e**., s.28 vd.

takdirde, kıymetli evraka bağlı bir borçta da senet geri verilmeksizin yapılan ibra ancak bir alacağı talep etmeme taahhüdü hükmündedir ve yalnızca alacaklıya karşı ileri sürülebilir. Daha sonraki hamile veya kıymetli evrakın zilyedine karşı bir defi hakkı oluşturmaz.[95]

1.4.2.Erteleme Sözleşmesi

Erteleme sözleşmesi, taraflar arasındaki bir alacak hakkını belirli bir süre içerisinde talepte bulunmayacaklarına ilişkin yaptıkları bir sözleşmedir. Bu sözleşme ile alacağın ifa zamanı ileriki bir tarihe kaydırılır. Böylece alacağın varlığı etkilenmemekle birlikte; alacaklı belirli bir süre içerisinde alacağını talep etmeme yükümlülüğü altına girmektedir. Erteleme sözleşmesiyle daha önce belirlenmiş ifa zamanı ileri alınabileceği gibi; muaccel olmuş bir borcun ifası da ileriye alınabilir. Erteleme sözleşmesi İsviçre ve Türk Hukukunda düzenlenmemiştir. Ancak BK.m. 79 ve BK.m.402' de ifa süresinin uzatılmasına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Erteleme ve alacağı talep etmeme taahhüdü sözleşmenin her ikisi de mevcut alacağın talep edilebilirliğini geçici olarak kaldırırken; ifa edilebilirliğini etkilememektedir. Her iki sözleşmenin bu benzerliğine rağmen; bazı açılardan birbirinden farklılıklar gösterirler. Borçlu erteleme sözleşmesine dayandığında, muacceliyet olgusunun eksikliğine ilişkin bir itirazda bulunmuş olur. Yine borçlu temerrüt halinde iken yapılan erteleme taahhüdü temerrüdü sona erdirirken, alacağı talep etmeme taahhüdü sözleşmesi yapıldığında temerrüt sonuçları işlemeye devam eder. Yapılan sözleşmenin bir erteleme sözleşmesi mi yoksa bir alacağı talep etmeme taahhüdü sözleşmesi mi olduğu münferit olaydan yorum yoluyla çıkarılmalıdır. [96]

Erteleme, mevcut borç ilişkisinin içeriğinin değiştirilmesini oluşturduğundan, değiştirme sözleşmesinin özel bir görünümü olarak BK.m.12 hükmüne tabidir. Oysa aksini savunan yazarlar olsa da ibra sözleşmesi bir değiştirme sözleşmesi değildir. Öte yandan erteleme sözleşmesi ile sadece erteleme süresi içerisinde mevcut alacağın talep edilebilirliği engellenir. Bir başka deyişle erteleme sözleşmesinde talep

---

[95] Ayrıntılı bilgi için bkz. Y.11.HD.E.1974/ 1916. K.1976/1983 T.17/6/1974 (Turanboy, **a.g.e.,** s.33); Aydın Çelik, **a.g.e**., s.29 vd.
[96] Aydın Çelik, **a.g.e**., s.31.

etmemeye yönelik sadece geçici bir feragat söz konusu olabilir. İbrada ise münferit bir borç kesin olarak ortadan kaldırılmaktadır. [97]

1.4.3.Sorumsuzluk Sözleşmesi

Sorumsuzluk sözleşmesi, mevcut bir borç ilişkisinin borçlu tarafından ilerideki kusurlu ihlali ve buna bağlı olarak meydana gelebilecek zarara ilişkin, borçlunun alacaklı lehine muhtemel tazminat ödeme borcunun doğmasına engel olmak üzere yapılan bir tasarruf işlemidir.[98]

Alacaklı ve borçlunun anlaşması sonucu, alacaklının alacak hakkından vazgeçmesini ve böylece borçlunun borçtan kurtulmasını sağlayan ibra sözleşmesi, sorumsuzluk sözleşmesinden şu noktada ayrılır: ibra, halen mevcut olan bir alacağa ihtiyaç gösterir. İbra sözleşmesinin yapıldığı anda, doğmuş ve var olmakta devam eden bir alacağın bulunması zorunludur. Halbuki sorumsuzluk sözleşmesi ancak gelecekte meydana gelme ihtimali olan bir alacağa (tazminat alacağına) ilişkin olduğundan ibradan ayrılır.[99] Bu bakımdan sorumsuzluk anlaşması ancak sorumluluğun doğduğu ana kadar yapılabilir. Oysa ibra sözleşmesinin konusunu varlığı hususunda taraflar arasında tereddüt oluşturmayan alacaklar oluşturacağından ibra sözleşmesi borç doğduktan sonra yapılır. Sözleşmeye aykırılık ve sorumluluğun doğmasından sonra, tazminat alacağını ortadan kaldırmak ya da sınırlandırmak için yapılan anlaşma, sorumsuzluk sözleşmesi değil, hukuksal niteliği itibariyle bir sulh

---

[97] Bkz bu görüş için Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**.. s.989; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.417; Berki, **a.g.e**., s.240-241; Doğan Mürsel, **Türk İş Hukukunda İbra Sözleşmesi**, Yargıtay Dergisi, C.V., Sayı 1, s.175.

[98] Galip Sermet Akman, **Sorumsuzluk Anlaşması (Doktora Tezi),** İÜHF. Yayınları, 1976, s.12.; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** Cilt II., 5. Bs., İstanbul, Beta, 1999, s.1075; Aydın Çelik, **a.g.e**., s.32. (Sorumsuzluk anlaşması, iki taraflı bir hukuki işlem ve bir sözleşmedir. Meydana gelebilmesi için alacaklı ve borçlunun karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarında bulunmaları gerekir. Alacaklının, sözleşmeye aykırılık ve zarar halinde borçlunun sorumluluğundan vazgeçilmesini tek yönlü olarak beyan etmesi, bu beyan borçlunun yararına olmasına rağmen onun tarafından kabul edilmedikçe bir değer taşımaz. Sorumsuzluk anlaşması, alacaklı yönünden bir tasarruf işlemi; borçlu yönünden ise bir kazandırıcı işlemdir.)

[99] Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt II., s.1075 vd. (Yalnız mevcut olan alacak hakları üzerinde değil, ileride doğacak alacak hakları üzerinde de tasarruf etmek mümkündür. Ancak işlem sonuçlarını tasarruf edilen hak doğduktan sonra meydana getirir.)

veya ibra sözleşmesi teşkil eder ve böyle bir anlaşma sadece hafif kusur için değil, her türlü kusuru kapsayacak şekilde yapılabilir. [100]

1.4.4.Sulh Sözleşmesi

Tarafların birbirine karşılıklı ödünlerde bulunarak aralarındaki mevcut ilişki üzerindeki bir anlaşmazlığa veya tereddüde son vermek amacıyla yaptıkları sözleşme bir sulh sözleşmesidir ve karşılıklı tavizlerde bulunmaya dayanmaktadır. [101]

Tarafların aralarındaki doğmuş veya doğacak bir çekişmeyi veya tereddüdü karşılıklı rıza ve fedakarlığa katlanarak ortadan kaldırmak için yaptıkları sözleşme olan sulh sözleşmesi ile taraflar, hem belirsiz bir çekişmeye son vermekteler, hem de gelecek için yeni bazı yükümlülükleri taahhüt etmektedirler. Dolayısıyla sulh sözleşmesinde tarafların birtakım taleplerinden karşılıklı olarak vazgeçmeleri asıldır. Taraflar şüpheli veya çekişmeli konu üzerinde birlikte tasarruf ederler. Taraflardan yalnız birinin talebinden vazgeçmesi veya diğer tarafın iddialarını kabul etmesi durumunda sulh sözleşmesi söz konusu olmaz. Bu gibi hallerde, olayın özelliğine göre ibra, bağışlama veya borç ikrarı söz konusu olabilir.[102]

Özel hukukta geniş bir uygulama alanı bulan sulh sözleşmesi, bilinen bir kurum olarak kabul edildiği için; ibra kurumunda olduğu gibi, gerek İsviçre ve gerekse Türk Borçlar Kanununda, kanunkoyucu tarafından özel olarak düzenlenmemiştir. Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunu ile İcra ve İflas Kanunumuzun birtakım maddelerinde davayı sona erdiren nedenlerden biri olarak sulhe yer verilmiştir. (HUMK.m.63,151/2,213,236,513; İİK.m.38,226/2) Diğer bazı kanunlarda da (MK.m.429, 462, 593; BK.m.191, 388/3) sulh kavramına değinilmiştir. Anonim ortaklıklar hukukunda da sulh kavramı, TK.m.165 ve 310 hükümlerinde yer almıştır. Söz konusu hükümlerden de anlaşıldığı üzere, sulh sözleşmesi tarafları belirli olan ve

---

[100] Akman, Galip Sermet, **a.g.e**., s.14.; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt II., s.1077; Aydın Çelik, **a.g.e**., s.32 vd. (BK.m.99 hükmüne göre, sözleşme, borçlunun kast veya ağır ihmaliyle ihlal edilmişse önceden yapılmış olan sorumsuzluk anlaşması geçersizdir. Butlanı hakimin davada resen göz önünde tutması gerekir.)
[101] Çil, **a.g.e**., s.12.
[102] Turanboy, **a.g.e.,** s.42 vd.

tarafların özgür irade ve tasarruflarına bırakılmış her özel hukuk ilişkisinde söz konusu olabilir. Bir başka deyişle sulh sözleşmesinin içerdiği edim herhangi bir hak veya hukuki ilişkiye ait şüpheli veya çekişmeli konu üzerinde tarafların feragatı olabileceği gibi; tarafların hukuki ilişkisinin geleceği için aralarında kararlaştırdıkları bir anlaşma da olabilir. Dolayısıyla maddi hukuk bakımından borcu sona erdirmek amacıyla mahkeme dışında veya usul hukuku bakımından davayı sona erdirmek amacıyla mahkeme önünde sulh sözleşmesi yapılabilir. Tarafların sulh sözleşmesi yapmakta önemli bir menfaatleri vardır. Bu sözleşmeyle taraflar aralarında doğmuş olan veya doğacak bir anlaşmazlığa engel olmaktadırlar. [103]

Borçlar Hukuku anlamında sulh sözleşmesinin esas itibariyle amacı tarafların birtakım taleplerinden vazgeçerek, borcu sona erdirmeleridir. Bu bakımdan sulh sözleşmesinde de, ibrada olduğu gibi, tarafların karşılıklı iradelerinin birbirine uygun olmasıyla gerçekleşen bir tasarruf işlemi söz konusudur. Ayrıca gerek ibra gerekse sulh sözleşmesinde açık ve kesin olarak hukuki durumu ortaya koyma amacına yönelik bir tespit işlemi de söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla ibra, bazen sulh niteliğine bürünebilir. Yine kefalet, rehin gibi feri haklarda, BK.m.113 hükmü kıyasen sulh sözleşmesine de uygulanır. Bu bakımdan sulh sözleşmesi, ibranın feri haklara etkisine benzer etkiye sahiptir.

Benzer yanları olmasına rağmen sulh sözleşmesi ile ibra sözleşmesi esas olarak birbirinden farklı iki kurumdur. Öncelikle sulh sözleşmesinde tarafların karşılıklı olarak birtakım taleplerinden vazgeçmesi gerektiği halde; ibra sözleşmesinde sadece alacaklı tarafın taleplerinden kısmen veya tamamen vazgeçmesi söz konusudur. Yine ibra sözleşmesinin konu edindiği temel ilişki bir borç ilişkisiyken sulh sözleşmesinin konusunu sadece borçlar hukukuna ilişkin sözleşmeler değil; ayni haklar, aile hukuku ve miras hukuku alanına giren ilişkiler de oluşturabilir. Diğer bir fark ise, sulh sözleşmesine varlığı çekişmeli ve şüpheli alacaklar konu olmaktayken ibra sözleşmesine varlığı kesin olan alacaklar konu olmaktadır.[104] Son olarak mahkeme

---

[103] Çil, **a.g.e.,** s.12.

dışı sulh sözleşmesinin kurulması ile taraflar karşılıklı borç ilişkisi içine girdikleri halde; ibra sözleşmesinde bir tasarruf işlemi söz konusudur.[105]

1.4.5.Konkordato Sözleşmesi

Konkordato, dürüst bir borçlunun talebinin kanunda öngörülen nitelikli çoğunlukla kabul edilmesi ve yetkili makamca tasdik edilmesi ile oluşan ve borçluya süre verilmesini ya da kararlaştırılan oranda bütün adi borçlarında indirim yapılmasını öngören bir hukuki kurumdur. Bir başka tanıma göre konkordato, bütün adi alacakların eşit oranlarda kesin olarak ya indirim yapmak ya da borç şartlarını borçlu lehine değiştirmek ve borçluyu mal varlığının başında bırakmak suretiyle alacakların toplu bir tasfiyesini gerektiren ve bir yandan alacaklıların vasıflı çoğunluğunun onayı ile oluşup, diğer yandan mahkemenin onayına gerek duyan kolektif bir icra şeklidir. Bu kurumun amacı, esas olarak, borçluyu, iflasın ağır sonuçlarından kurtararak; onun kamu haklarından yoksun kalmamasını, itibar ve kredisini kaybetmemesini sağlamaktır. Konkordato, alacaklılar için de, alacaklarını usul hukukunun gerektirdiği işlemlerin taşıdığı risklere maruz kalmadan hiç olmazsa bir kısmını elde etme imkanı sağlar.[106]

İcra ve İflas Kanunu' nun m.285 vd. hükümlerinde düzenlenmiş olan konkordatonun iki türü vardır. Bunlardan ilki, "iflas dışı konkordato"(İİK.m.285) ve ikincisi, "iflastan sonra konkordato" dur. (İİK.m.309) Bu iki tür konkordatoya mahkeme içi konkordato adı da verilmektedir. Ayrıca, gerek İcra İflas Kanunu' nda gerekse diğer kanunlarda düzenlenmemiş olan bir başka konkordato türü daha vardır. Bu da, "mahkeme dışı konkordato"dur. Mahkeme dışı konkordato bir borçlar hukuku kurumu olmasına karşılık; mahkeme içi konkordato bir iflas ve dolayısıyla kamu hukuku kurumudur. Bundan başka, mahkeme dışı konkordato sözleşmesinde bu anlaşmaya katılmak istemeyen alacaklıların sözleşmesinin dışında kalabilme

---

[104] Tunçomağ, **Türk İş Hukuku,** s.297.; Çil, **a.g.e**., s.13 vd. (Varlığı şüpheli bir alacakta tarafların karşılıklı anlaşma ile borcu sona erdirmeleri sulh sözleşmesi olara adlandırılmalıdır.)
[105] Turanboy, **a.g.e.,** s.42 vd..
[106] Turanboy, **a.g.e.,** s.46.

imkanları vardır. Mahkeme içi konkordatoda ise alacaklıların çoğunluğunun buna katılması, diğerleri için de konkordatoyu geçerli ve zorunlu hale getirir.[107]

Gerek mahkeme içi gerekse mahkeme dışı yapılan konkordato sözleşmesi ile borçlu ile alacaklılar arasındaki alacağın bir kısmı sona erer. Bu bakımdan konkordato hem sulh hem de ibra sözleşmesinin fonksiyonlarını içerebilir. Sahip olunan bu fonksiyon nedeniyle bir görüşe göre konkordatoda fazla alacak için borçlu ibra edilmiş sayılır. Diğer görüşe göre ise, mahkeme içi konkordato sözleşmesi, karşılıklı fedakarlıklarda bulunmak suretiyle meydana geldiğinden sulh akdine çok benzer. Gerçekten mahkeme içi konkordato, onu kabul etmeyen alacaklılar bakımından zorla kabul ettirilmiş (daha doğrusu onları bağlayan) bir sulhtur. Bu sebeple Alman Hukukunda, buna "cebri sulh" denilmektedir.[108]

Bununla birlikte konkordatonun ibra ve sulhten ayrı bir özellik taşıdığı açıktır. İbra, bir Borçlar Hukuku kurumu olmasına rağmen konkordato her şeyden önce bir icra işlemidir. Her ne kadar mahkeme dışı konkordato, Borçlar Hukukunda var olan sözleşme serbestisi ilkesine dayadığından ibra sözleşmesindeki gibi alacaklı ve borçlunun serbest iradeleri ile oluşturulsa da mahkeme içi konkordato tüm alacaklıların rızaları olmadan da akdedilebilir. Oysa ibra tamamen alacaklının iradesiyle gerçekleşir.[109]

---

[107] Timuçin Muşul, **İcra ve İflas Hukuku**, 1. Bs, Legal Yayıncılık, 2005, s.1101 vd.
[108] Aydın Çelik, **a.g.e**., s.43.
[109] Muşul, **a.g.e.**, s.1100 vd. Mahkeme içi konkordatoyu iflas içi konkordato ve iflas dışı konkordato olarak ikiye ayırabiliriz. İflas dışı konkordato akdetmek isteyen borçlu, konkordato projesi, bilanço, ayrıntılı gelir tablosu ve defterlerinin durumunu gösteren listeyi eklediği gerekçeli bir dilekçe ile icra mahkemesine başvurup konkordato talebinde bulunur. (İİK.m.285) Konkordato talebini kanuna uygun bulan icra mahkemesi, borçluya en fazla 3 aylık konkordato mühleti verir ve bir veya birkaç komiser tayin eder.(m.287/2) Komiserin ilanla daveti üzerine toplanan (m.292) alacaklılar, borçlunun teklifini müzakere ederler ve konkordato teklifinin kabul veya reddine ilişkin alacaklıların beyanları hakkında bir tutanak düzenlenir. (m.294) Borçlunun konkordato teklifinin alacaklılar tarafından kanunda öngörülen ekseriyetle (m.297; Konkordato, kaydedilmiş olan alacaklıların yarısını ve alacakların üçte ikisini aşan bir çoğunluk tarafından imza edilmiş ise kabul edilmiş sayılır. İmtiyazlı alacaklılarla borçlunun karısı, kocası ve ana, baba ve evladı ne alacak ve ne de alacaklı ekseriyetini teşkilde hesaba katılmazlar.) kabul edilmesiyle konkordato akdedilmiş olur. Akdedilip ticaret mahkemesince tasdik edilen (m.298) adi konkordato, bütün alacaklılar için *mecburi* (m.303) olup, tasdik kararının kesinleşmesi (m.299) ile hükümlerini doğurur. Kanun esas itibariyle iflas dışı konkordato prosedürünü düzenlemiştir. İflastan sonra (iflasın açılmasından sonraki) konkordato prosedürünü ise ayrıntılı olarak düzenlemeyip, sadece adi konkordato ile ilgili hükümlerden hangilerinin (m.294-299 ve m.302-308)

Konkordato borcu sona erdirme amacından çok, bir ölçüde borçluyu koruma ve diğer yandan da alacaklıların mümkün olduğunca tatmini hedeflenir. İbrada ise, alacaklıların tatmini hedeflenmez; aksine, alacaklı bir şey elde etmeksizin, iradesi ile alacak hakkından vazgeçmektedir. İbra sözleşmesinde borç sona ererken; konkordatoda hukuken ödenmesi gerekmeyen borç kesimi, eksik (tabi) borç niteliğindedir. Bu sonuç, İcra İflas Kanunu' nun rehin ve kefaletin konkordatoya rağmen alacağın tamamı için devam edeceği hakkındaki hükümlerden ortaya çıkar. Borçların ferilerinin sona ermesini düzenleyen BK.m.113/3 hükmü de konkordatoya ilişkin özel hükümleri saklı tutmuştur. Konkordato sözleşmesinde, ibradan farklı olarak diğer bazı imkanlar da söz konusudur. Bunların başında, alacağın ertelenmesi ve borçlunun malvarlığının ya da aktifinin alacaklılara terki gelir.[110]

1.4.6.Takas Sözleşmesi

Borçlar Kanunu' nun m.118 hükmüne göre takas, iki kişinin karşılıklı olarak bir miktar parayı veya konuları itibarı ile aynı türden malı birbirlerine borçlu oldukları takdirde her iki borcun da muaccel olması halinde, iki taraftan her birinin borcunu, alacağına mahsup etmesidir. Takas, tek taraflı bir işlem olup karşılıklı ve benzer iki muaccel borcun karşılıklı olarak sona erdirilmesidir. Bu işlemin sonunda takas edilen borçlardan hangisi daha az ise, bu oranda diğer borç da sona erer.[111]

Takas, hukuki niteliği itibariyle bozucu yenilik doğuran bir haktır. Borçlu, kanunda öngörülen şartların oluşması halinde, tek taraflı bir irade beyanı ile bu hakkını kullanabilir. Bu bakımdan kanuni takas ile ibra sözleşmesinin bir arada bulunması mümkün değildir. Çünkü takas yenilik doğuran bir hakkın, hak sahibi

---

iflastan sonra konkordatoda da uygulanacağını belirtmiştir. Bu ortak hükümleri içerisine iflas dışı konkordato kabul ekseriyetini içeren m.277' de dahil olduğundan, ikinci veya daha sonraki alacaklılar toplantısında yapılan müzakere sonunda müflisin konkordato teklifi, alacak ve alacaklı bakımından kanunda öngörülen çoğunlukla (m.309/2 ve m.297/1) kabul edilmiş ise, konkordato akdedilmiş olacaktır.

[110] Aydın Çelik, **a.g.e**., s.44.

[111] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.436 vd.

tarafından kullanılmasıyla ortaya çıkarken, ibra sözleşmesi taraflar arasında bir sözleşme ile kurulmaktadır.[112]

Takas kanuni tanımı gereği aynı türden iki borçtan çok olanın az olan nispetinde sona ermesi olduğundan öncelikle borçların aynı neviden olması şarttır. Oysa ibra sözleşmesine konu alacakların aynı neviden olması her zaman mümkün olmayabilir.

1.4.7.Feragat

Feragat, bir ayni veya yenilik doğuran haktan ya da defi hakkından tek taraflı bir irade beyanı ile vazgeçmedir. İbra sözleşmesi, alacaklının borcun tamamı ya da bir kısmından vazgeçmesi olunca bu hukuki ilişkide mutlaka feragat bulunmaktadır.[113] Ancak ibra sözleşmesi iki taraflı bir sözleşme olduğundan ilke olarak bu yönüyle tek taraflı feragatten farklıdır.

Feragat tek taraflı bir irade açıklamasıyla yapılabildiği halde; ibra, alacaklının tek taraflı bir vazgeçme beyanı ile gerçekleşmez, ayrıca borçlunun rızasına, yani ibra sözleşmesine gerek vardır.[114] Feragatin tek taraflı hukuki işlem olması[115] sebebi ile kabule, borçlunun açık veya zımni rızasına gerek duyulmazken borcun ibra yoluyla sona ermesi alacaklının alacağından vazgeçtiğine dair tek yanlı irade açıklaması ile değil, tarafların bu konuda yapacakları bir sözleşme ile gerçekleşir. Yani ibra için bunu borçlunun da kabul etmesi zorunludur. Borçlu ibrayı kabul etmedikçe borç baki kalır.[116]

---

[112] Turanboy, **a.g.e**., s.102.; Aydın Çelik, **a.g.e**., s.38 vd.

[113] Aydın Çelik, **a.g.e**., s.33 vd. (…hukukumuzda ibra, esas itibariyle "ivazsız ibra" şeklinde anlaşıldığından; alacaklı borçlusunu ibra etmekle, feragatte olduğu gibi, hakkından vazgeçmiş olur.)

[114] Akıntürk, **a.g.e**., s.161. Bir hak sahibi tek yanlı irade açıklamasıyla, örneğin bir taşınırı terk (MK.m.778), taşınmazını tapu sicilinden terkin ettirme (MK.m.717) yoluyla hakkından vazgeçebildiği halde, alacak hakkı sahibi alacağından ancak borçlunun muvafakatiyle vazgeçebilmektedir

[115] **Davadan feragat ettiğini bildirdiğinden feragat ile ilgili olarak karar verilmek üzere kararın bozulması:** Davacı 17.2.2004 tarihli dilekçesi ile davadan feragat ettiğini bildirdiğinden feragat ile ilgili olarak karar verilmek üzere kararın bozulması gerekmiştir. 9.HD., E:2004/ 4063- K:2004/4688- 11.3.2004 (Ertekin**, a.g.e.**, s.87)

[116] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.418.; İbra hakları düşürücü bir irade açıklaması ve bunu kabul şeklinde gerçekleşen bir sözleşmedir. Y4HD, 13/4/1963 T. 2939E./3710 E. (Çenberci, **a.g.e.,** s.275, 140/141 no' lu karar)

İbra sözleşmesinin konusunu alacak hakları oluştururken, feragatin konusunu ayni haklar ve yenilik doğuran haklar oluşturur. [117]

Feragat, Borçlar Hukukunda ibraya benzer şekilde henüz doğmamış hak ve alacaklar için yapabilirken, İş Hukukunda ibraya bundan farklı olarak mutlaka doğmuş ve varlığı tartışmasız alacaklar konu olur. [118]

Usul hukukunda davadan feragat de ibradan farklıdır. Usul hukukunda feragat, taraflardan birinin talebinden vazgeçmesi anlamına gelmektedir. (HUMK.m.91; HUMK.m.151/2) Tek taraflı bir irade beyanı açıklamasına dayanır ve borçluya defi hakkı sağlar. Tarafların yaptıkları anlaşmayla, alacaklı, alacak hakkından değil, sadece alacağı talep hakkından feragat etmektedir. Buna karşılık ibra sözleşmesinde borç sona erdiğinden; alacağın ibra edildiği iddiası savunma vasıtası olarak, bir itiraz sebebi oluşturur.[119]

1.4.8.İkale Sözleşmesi

Roma hukukunda "contrarius actus" olarak adlandırılan ikale sözleşmesi ile taraflar, birbirlerine karşı olan akdi talep ve alacakları ile kanundan doğan alacak ve borçlarını ya daraltırlar ya da tamamen ortadan kaldırırlar. Bu bakımdan ikale sözleşmesinin konusu, borç ilişkisinin kısmen veya tamamen ortadan kaldırılmasıdır.[120]

İkale sözleşmesi, İsviçre ve Alman Hukuklarında olduğu gibi, hukukumuzda da düzenlenmemiştir. İkale sözleşmesi (bozma sözleşmesi) tarafların mevcut borç ilişkisinin sona ermesinde anlaşarak bu yolda yeni bir sözleşme yapmış olmaları ile borç ilişkisini bütünüyle ortadan kaldırılmasıdır. Yasalarımızda düzenlememesine rağmen sözleşme özgürlüğünün bir sonucu olarak daha önce kabul edilen bir hukuki ilişkinin sona erdirilmesini mümkün kılmaktadır.

---

[117] Aydın Çelik, **a.g.e**., s.33.
[118] Çil, **a.g.e**., s.53.
[119] Aydın Çelik, **a.g.e**., s.34.
[120] Turanboy, **a.g.e.,** s.35, 98.

İkale sözleşmesinin kanunda düzenlenmemiş olması kanunkoyucunun unutmasının bir sonucu olmayıp; kurulmuş bir borç ilişkisinin yine taraflarca son verilmesi olağan görüldüğünden düzenlenmesine ihtiyaç duyulmamıştır. Her sözleşme gibi ikale sözleşmesi de tarafların karşılıklı ve birbirlerine uygun irade beyanları ile oluşur. Burada taraflar arasında önceden mevcut olan bir ilişkinin, yine taraflarca yapılan bir sözleşme ile ortadan kaldırılması söz konusudur.

İkale sözleşmesi, bir borç ilişkisinin konusuna doğrudan doğruya etki eder. İkale sözleşmesinin konusu tektir ve bu da borç ilişkini ortadan kaldırmaktır. Bu bakımdan ikale sözleşmesi de aynen ibra sözleşmesi gibi, hukuki niteliği itibariyle borçlandırıcı işlem olmayıp bir tasarruf işlemidir. İkale işlemi ile ortadan kaldırılan borç ilişkisindeki alacak hakkı da doğrudan doğruya etkilenmekte, ortadan kalkmaktadır. İkale işlemi bazen bir tarafın bazen de her iki tarafın malvarlığının aktif kısmını azaltmaktadır. Bu bakımdan, ikale sözleşmesinin de ibra sözleşmesinin doğurduğu etkiye benzer bir etkisi vardır. Bu nedenle ibra hükümlerinin (İBK.m.115), kıyas yoluyla ikale sözleşmesine de uygulanması savunulmaktadır. [121]

İkale sözleşmesi ile ibra sözleşmesi farklı sözleşmelerdir. Aralarındaki en önemli fark ise, ibra sözleşmesinin dar anlamda borcu geleceğe yönelik olarak ortadan kaldırılması, ikalenin ise; geniş anlamda borca yani bir borç ilişkisine son vermesidir.

İkale sözleşme ile, taraflar aralarındaki borç ilişkisini bütünüyle ortadan kaldırabilirler. Özellikle borç ilişkisi ortadan kalktıktan sonra taraflardan birinin veya her iki tarafın ifa ettikleri edimleri geri isteme hakları vardır. Halbuki, ibra sözleşmesinde bir borç ilişkisinden doğan taleplerden sadece bir tanesi ibra sözleşmesinin konusunu teşkil eder. Örneğin, satış sözleşmesinde, sadece para alacağı ibra edilebilir. Bu bakımdan ikale sözleşmesinde; borç ilişkisinin ortadan kaldırılmasında, ibra sözleşmesine nazaran bir bütünlük söz konusudur.[122]

---

[121] Turanboy, **a.g.e**., s.39 vd.; Aydın Çelik, **a.g.e**., s.27. (İkale, bir tasarruf işlemi olduğu için tarafların tasarruf yetkilerine ve sözleşme yapma ehliyetine sahip olmaları gerekir.)
[122] Aydın Çelik, **a.g.e**., s.27.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İBRA SÖZLEŞMESİNİN KURULUŞU, GEÇERLİLİK ŞARTLARI VE TARAFLARI

2.1. İBRA SÖZLEŞMESİNİN KURULUŞU

2.1.1.İcabın Borçlu Ve Alacaklı Tarafından Yapılabilir Olması

Türk-İsviçre Hukuku' nda sözleşme, karşılıklı ve birbirine uygun iki irade beyanı olan, icap (öneri) ve kabul ile meydana gelir.[1] İki taraf karşılıklı ve birbirine uygun şekilde rızalarını beyan ettikleri takdirde sözleşme tamam olur.[2]

İbra sözleşmesinde icapta bulunacak kişiler akdin taraflarıdır. Üçüncü bir şahıs, ancak alacaklı namına ve ondan aldığı açık yetki ile alacağı ibra edebilir. Eğer alacak üzerinde rehin veya intifa hakkı bulunuyorsa ibra için hak sahiplerinin de muvafakatlerini almak lazımdır.[3]

İbranın alacaklının alacak hakkını sukut ettiren bir kurum olması sebebiyle icapta bulunacak kişinin alacaklı olması düşünülebilir ancak icap, hem alacaklı hem de borçlu tarafından yapılabilir. Bu bakımdan ibra sözleşmesinin kurulabilmesi için önce alacaklının bir icapta bulunması şartı yoktur.[4] İcapçı deyimi yerine alacaklı

---

[1] M. Kemal Oğuzman, Nami Barlas, **Medeni Hukuk**, 9. Bs, İstanbul, Beta, 2002, s.125-126.; Turanboy, **a.g.e.**, s.57.; Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan/ Arpacı, **Borçlar Hukukuna Giriş**, s.165.; Akyol, **Borçlar Hukuku**, s.66. (Sözleşmeyi kuran beyanlardan ilki "icap" adını taşır. İcap, öyle bir beyandır ki, bununla, bir kimse belirli bir kişiye veya umuma (herkese) karşı, sözleşme yapma teklifinde bulunur. İcap, sözleşmeyi kurma konusunda ciddi olmalıdır. İcabın, kurulacak sözleşmenin esas unsurlarını ihtiva etmesi, icabı yapanın bağlanma niyetini taşıması ve bu niyetin icaptan anlaşılması, onun ciddiyetini gösterir. Kabul ise; karşı tarafın olumlu cevabıdır. Sözleşmenin kurulmasını sağlayan ikinci irade beyanıdır. Kabul beyanı, içeriği itibariyle icaba uymalıdır. "Kabul" sözcüğüne yer verilse bile, icaptan ayrılan, değişiklik veya eklemeler içeren beyanlar kabul değil, yeni bir icap sayılır.)

[2] Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı**, s.29.; Reisoğlu, **a.g.e**., s.58; Akyol, **Borçlar Hukuku**, s.66.; Cevdet Yavuz, **Medeni Hukuka Ve Borçlar Hukukuna İlişkin Mahkeme Kararları Kroniği**, İÜHF Mecmuası, C. LI Sayılar 1-4' Den Ayrı Basım İstanbul, 1986, s.579.

[3] Arsebük, **Borçlar Hukuku,** C.II, s.895.

[4] Turanboy, **a.g.e**., s.57.

deyimini kullanmamızın sebebi, günlük hayatta kurulan ibra sözleşmelerinde icabın çoğu zaman alacaklıca yapılmış olmasıdır.

2.1.1.1.İbra Sözleşmesinin Kuruluşunda Alacaklının Rolü

İbraname bir sözleşme olduğu içindir ki; iki tarafın karşılıklı birbirine uygun irade beyanlarını açıklamaları ile tamam olur.[5]

İbra, iki yanlı hukuksal bir işlemdir. Borçlu ibrayı kabul etmedikçe borç devam eder. "Alacaklının borçluyu ibra etmesi" ibaresi, ibrayı günlük konuşma dilinde tanımlar gibidir. Gerçekte alacaklı borçluyu ibra etmemekte, alacaklı ve borçlu bir sözleşme ile bir borcu ortadan kaldırmaktadır.[6] Bu bakımdan ifayı kabul etmeyen alacaklıya karşı alacaklının temerrüdü[7] hükümlerine başvurulabilecektir. [8]

İbra için yapılan öneri, yöneltilmesi gereken bir bildirimdir. Alacaklı karşı tarafla bir ibra sözleşmesi yapmak istiyorsa, bu yoldaki iradesini açıklar. Bir başka ifade ile icapta bulunur. Alacaklının irade beyanı sarih(açık) olabileceği gibi zımni(örtülü) de olabilir. İcap, bu anlamı taşıyan bir eylemden de anlaşılabilir. İbra sözleşmesinin kurulabilmesi için gereken icabın zımni ya da sarih yapılması arasında sonuçları bakımından herhangi fark yoktur. Alacaklının borçludan herhangi bir edim almadan ona makbuz vermesi veya borç senedini iade etmesi niteliği itibariyle bir ibradır. Yine borç senedini diğer kısım ifa edilmediği halde borçlunun yanında yırtarak imha etmesi, alacaklının rızasını zımni olarak ortaya koyduğu örtülü ibra kabul edilmelidir.[9]

---

[5] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.417.
[6] Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı**, s.29 vd.; Karahasan, **Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler**, s.1527.; Turanboy, **a.g.e**., s.28.
[7] Çiğdem Haşimoğlu, **Alacaklının Temerrüdü, Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 1996, s.16. Borçlunun borcunu ifa etmek istemesi ve bunun için gerekli tüm hazırlıkları yaparak, borcunu yerinde, zamanında, borca uygun miktar ve şekilde arz etmesine rağmen, alacaklının bu ifayı haklı bir sebep olmaksızın reddetmesi halinde alacaklı temerrüdü (kabul temerrüdü) meydana gelir.
[8] Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı**, s.29 vd.; Karahasan, **Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler,** s.1527; Turanboy, **a.g.e**., s.28; Reisoğlu, **a.g.e**.. s.352.; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.418.
[9] Akıntürk, **a.g.e**., s.159-160.; Reisoğlu, **a.g.e**., s.58; Akyol, **Borçlar Hukuku**, s.66.; Turanboy, **a.g.e**., s.57.; Karahasan, **Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler**, s.1527.

Alacağın zamanaşımına uğraması halinde zımni ibranın söz konusu olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Alacaklı kendi iradesiyle alacak hakkını zamanaşımına uğratabilir. Alacağın zamanaşımına uğraması borcu sukut ettirmez ancak alacaklı alacağını zımni ibra iradesi ile zamanaşımına uğratıyorsa borç ibra ile sukut etmiş kabul edilmelidir. Ancak alacaklının alacağını zamanaşımı süresi içinde talep etmediği her durumda, ibra sözleşmesi için gereken zımni icabın varlığından söz edilememelidir. İbra sözleşmesinin zımni icapla kurulabilmesi için icapçının icap iradesi olmalıdır. Oysa borcun zamanaşımına uğraması alacaklının ihmalinden de kaynaklanabilir.[10]

2.1.1.2.İbra Sözleşmesinin Kuruluşunda Borçlunun Rolü

BK.m.1/2' e göre; sözleşmenin kurulmasında irade açıklamaları açık olabileceği gibi zımni de olabilir. Bu bakımdan borçlunun irade beyanının açık veya örtülü olması bakımından hiçbir fark yoktur.[11]

Kural olarak bir icap karşısında susma "kabul" anlamına gelmez. İlk bakışta ne kabul ne de red anlamındadır. Hiç kimse, kendisine yapılan teklife cevap vermediği için bu teklifi kabul etmiş sayılmaz. Zira kimse sebep olmadığı sorulara cevap vermekle yükümlü değildir.[12]

---

[10] Turanboy, **a.g.e**., s.58.; Arsebük, **Borçlar Hukuku,** C.II, s.892.; Nomer, a.g.e.; s.10 (Zamanaşımına uğradığında eksik borç olarak adlandırılan durumda borç mevcut olmakla birlikte alacaklının borçluyu ifaya zorlama imkanı yoktur veya alacaklı talepte bulunduğunda borçlunun ifadan kaçınma imkanı vardır.)

[11] Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında, ibra sözleşmesinin her halükarda sözleşme şeklinde gerçekleştirilmesi zorunluluğunun bulunmadığı, borçlunun kabulünün zımni olabileceği açıklanmıştır. YHGK., 17.12.2003 gün, 2003/ 9-760 E., 2003/760 K. (Çil, **a.g.e**., s.22) ; Mustafa Reşit Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümlerle İlgili Yasa Maddeleri Ve İçtihatlar**, C.I, Beta, 1992, s.1527.

[12] Şener Akyol, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler I**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995, s.90 vd.; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop,, **a.g.e**., s.66. (Susma genellikle zımni irade açıklaması anlamına gelmez. Susmanın bir irade açıklaması sayılamayacağı kural olmakla beraber, bazı durumlarda buna zıt bir çözüm şekli kabul edilir ve artık susma zımni bir irade açıklaması gibi karşılanır.)

Susma (sükut) genellikle zımni irade açıklaması anlamına gelmez. Susmanın bir irade açıklaması sayılamayacağı kural olmakla beraber, bazı durumlarda buna zıt bir çözüm şekli kabul edilir ve artık susma zımni bir irade açıklaması gibi karşılanır.[13]

Susmanın anlamının yorumunda bazı hususlar göz önünde tutulmalıdır.[14] Susmanın kabul sayılmasının şartları vardır.

İcapçı, icabın reddi için gereken münasip bir sürenin sonuna dek icapla bağlıdır. Muhatap icabın reddi için gereken sürenin sona ermesinden önce;

1. Açıkça red açıklamasında bulunabilir.
2. Sonuçlandırıcı olgularla veya irade faaliyeti ile red açıklamasında bulunabilir.
3. Açıkça kabul edebilir.
4. Sonuçlandırıcı olgular veya irade faaliyeti ile kabul edilebilir.

Muhatap reddetmesi için gerekli süre içinde bu dört yoldan herhangi birisiyle iradesini açıklamamışsa ve BK.m.6' daki şartlar da gerçekleşmişse susma "kabul" sayılır.[15]

BK.m.6, muhatabın aldığı icaba karşı kural olarak mevcut olmayan cevap verme yükümünün iki durumda mevcut olduğunu ifade ediyor. Bu iki durum; "işin hususi mahiyeti" ve "hal ve mevkiin icabı"dır. "İşin hususi mahiyeti" veya "hal ve mevkiin icabı"[16] icaba cevap vermeyi gerekli kılıyorsa, muhatap cevap vermek zorundadır, ya

---

[13] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**., s.66.
[14] Turanboy, **a.g.e**., s.68-69.
[15] Bilge Öztan, **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, 24. Bs, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006, s.159.; Aydın Zevkliler, M. Beşir Acarbey, K. Emre Gökyayla, **Medeni Hukuk,** 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1999, s.145.; Oğuzman, Barlas, **Medeni Hukuk**, s.130.; Reisoğlu, **a.g.e**., s.62.; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**., s.66.; Akyol, **Borçlar Hukuku**, s.94 vd. (Susmanın, muhatabın irade beyanı sayılması gerekip gerekmediği sorununu güven teorisi ve onun temelini oluşturan dürüstlük kuralına göre çözümlemek gerekir. BK.m.6' da ifade edildiği üzere, "icabı yapan kimse, gerek işin özel niteliği, gerekse şartlar sebebiyle açık bir kabulü beklemek zorunda değilse, icap uygun bir süre içinde reddedilmediği takdirde, sözleşme tamam olmuş sayılır." Böylece daha genel bir deyişle objektif iyiniyet (dürüstlük) kuralına (MK.m.2) göre cevap vermek mecburiyetinde olan kimse susarsa, istisnai olarak sukut kabul niteliğindedir. İşte ibra sözleşmesindeki susmaya da hukuki sonuç bağlanmasının altında yatan sebep dürüstlük kuralı yani MK.m.2' dir.)

da cevap vermemesi halinde susmasının "kabul" olarak addedilmesine razı olmalıdır.[17]

Alacaklının irade beyanı borçluya vardığı halde sesini çıkarmayan borçlunun, BK.m.6 kıyasen uygulanarak, zımni irade beyanı ile ibraya razı olduğu kabul edilmelidir. Örneğin; borç senedini alacaklının borçlunun yanında yırtıp atması halinde borçlunun buna ses çıkarmaması zımni bir kabuldür. Akdin kurulması için borçlunun, iradesini açık şekilde bildirmesinin gerekmemesinin sebebi, ibranın tamamen borçlunun menfaatine uygun olmasıdır.[18]

Zımni kabulle akdedilen ibra sözleşmesi BK.m.6 çerçevesinde kurulmuştur. Bu sözleşme icap borçluya ulaştığı andan itibaren kurulur, geçerli olur ve yine bu andan itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlar. (BK.m.10/2)

2.1.2.İbra Sözleşmesinin İrade Bozukluğu Nedeniyle Bağlayıcı Olmaması

İradedeki sakatlık hali iki türlüdür. Ya iradenin oluşumunda bir sakatlık vardır ya da iradenin beyanı sakattır yani irade ile beyan örtüşmemektedir. [19]

---

[16] Turanboy, **a.g.e**., s.69.; Akyol, **Borçlar Hukuku**, s.95 vd. (Susmayı kabul olarak yorumlamak için taraflar arasındaki hukuki ilişkiye bakılmalıdır. Bazı ahlaki ve borçlunun özel durumundan kaynaklanan durumların dışında bir borcun sona erdirilmesi hemen herzaman borçlunun yararınadır. Ve tamamıyla borçlunun yararına olan bir ibra sözleşmesinde güven teorisine göre susma kabul anlamına gelmektedir. Susmanın kabul olarak yorumlanmasında var olması gereken diğer husus ise, borçlunun; alacaklının borcu ibra etmek yolunda bir iradesinin varlığını biliyor olmasıdır. Alacaklının borç senedini borçlunun gözü önünde yırtması örneğinde olduğu gibi. Bu halde borçlunun alacaklının borcu ibra etmek yolunda bir iradesinin varlığı borçlu tarafından bilinmektedir.)

[17]Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan/ Arpacı, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm,** Borçlar Hukukuna Giriş- Hukuki İşlem- Akit, C.I., 4.Bs., İstanbul, Filiz, 2008, s.185.; Akyol, **Borçlar Hukuku**, s.95.

[18] Karahasan, **Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler**, s.1527; Tunçomağ, **Türk İş Hukuku**, s.299.; Akıntürk, **a.g.e**., s.1223.; Aydın Çelik, **a.g.e**., s.39.; Akyol, **Borçlar Hukuku**, s.96.; Turanboy, **a.g.e**., s.68-69. (Buna karşılık, ibra sözleşmesi borçlu yararına değilse, susma tek başına zımni irade beyanı olarak kabul edilemez. Özellikle ibranın hukuki sebebini oluşturan işlem ile borçlu bir karşı edim yükleniyorsa durum böyledir.)

[19] Hatemi, **Fasiküller**, s.28.; Akyol, **Borçlar Hukuku**, s.203.; Necip Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar Hukuku Dersleri,** 1.Fasikül, 2.Bs, Filiz Kitabevi, 1985, s.115.; Nomer, **a.g.e**., s.47.; Çil, **a.g.e**., s.22.; Nomer, **a.g.e**., s.47.; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.79 vd. (İrade ile beyanın örtüşmemesine beyan hatası denir. Saikte hata, hile, ikrah (korkutma) ise iradenin oluşmasında sakatlığa yol açarlar.

Hukuki işlem zorunlu olarak hukuki sonuca yönelmiş bir veya birden fazla irade beyanından meydana gelir ve sözleşme iki tarafın birbirine uygun karşılıklı irade beyanı ile kurulur. İbra da bir sözleşme olduğu için karşılıklı sağlıklı irade beyanlarına ihtiyaç vardır.[20] Söz konusu irade beyanlarından zaman itibariyle önce olanı icap, sonra geleni kabul adını taşır. Kabul ikinci beyan olduğu için kabul beyanından sonra sözleşme işlemi tamamlanmış olmaktadır. Ancak sözleşme yapma iradesini sakatlayan sebepler kurulan bu ibra akdini geçersiz kılmaktadır. Bunlar; hata, hile ve tehdit halleridir. Hata (beyanda veya saikte hata), hile veya ikrahın varlığı halinde, irade beyanı sakatlanmış olan taraf sözleşme ile bağlı olmaz: (BK.m.23,28,29)[21] İrade bozukluğu halinin varlığı tanık delili ile ispatlanabilecektir.[22], [23]

2.1.2.1. Hata (Yanılma)

Hata, hataya düşenin kendi iç hayatında ve kendiliğinden meydana gelir. Hata (yanılma) halinde, iradesini istemeyerek farklı bir şekilde beyan eden taraf ile, iç

Hata, hile ve ikrahın hangi şartlarla irade beyanını sakatlayacağı ve akdin muteberliğine nasıl etki yapacağı Borçlar Kanunu' nun 23-31. maddelerinde düzenlenmiştir. Borçlar Kanunu, hata, hile ve ikrahı, borç doğuran sözleşmeler açısından düzenlemiştir. Bu hükümler ayrı bir kanuni düzenleme bulunmayan hallerde bünyesine de aykırı düşmediği takdirde, ibra sözleşmesi de dahil diğer tüm sözleşmelere ve hatta her türlü hukuki işlemlere kıyasen uygulanır.). Borçlar Kanunu Tasarısında bu konuya değinilmiş ve 419. maddesinde, işçi ve işveren ilişkileri açısından ibra sözleşmesine dair bazı kurallara yer verilmiştir. Bahsi geçen düzenlemede, işçilik alacaklarını sona erdiren ibra sözleşmelerinin sınırlı biçimde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu itibarla borçlar kanunun irade fesadını düzenleyen 23-31. maddeleri arasında düzenlenmiş olan irade fesadı hallerinin iş hukukunda ibra sözleşmeleri bakımından çok daha titizlikle ele alınması gerekir. İbra sözleşmesi yapılırken taraflardan birinin esaslı hataya düşmesi, diğer tarafın ya da üçüncü şahsın hile ya da korkutmasıyla karşılaşması halinde sakatlanmış iradeye değer verilmez. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E:2007/22215, K:2008/15537, T:13.06.2008 (Çil, **a.g.e**., s.8.; **İstanbul Barosu Dergisi**, C.82, S:2008/6, s.3141.)

[20] Kocayusufpaşaoğlu vd, **Borçlar Hukukuna Giriş**, s.170.

[21] Hatemi, **Fasiküller**, s.28.; Akyol, **Borçlar Hukuku**, s.203.; Necip Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar Hukuku Dersleri,** 1.Fasikül, 2.Bs, Filiz Kitabevi, 1985, s.115.; Nomer, **a.g.e**., s.47.; Çil, **a.g.e**., s.22.

[22] Ertekin, **a.g.e**., s.197., Tunçomağ İş Hukukunun Esasları s.378. "Yargıtay HUMK.' nun 293. maddesine dayanarak aldatma (hile) ve korkutmanın (ikrahın) tanıkla ispat olunabilmesini kabul etmiştir. Gerçekten Ticaret Dairesinin bir kararına göre: "…Usul hükümlerince yazılı bir akdin hile ile yapılmış olduğu iddiası şahitle ispat edilebilir…" Aldatma ve korkutma bir haksız fiil niteliği taşıdığı için, bunu normal karşılamak gerekir."

[23] Nazif Kaçak, **Açıklamalı- İçtihatlı Hukuk Davalarında İspat Rehberi**, Seçkin Kitabevi, 2. Bs, Ankara, 2006, s.66. 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun "ispat yükü" nü düzenleyen 6. maddesindeki genel kural burada da geçerli olacak ve kanunda aksine hüküm olmadıkça iddiayı ispat yükü onu ileri süren tarafta olacaktır.

iradeyi bilmesine imkan olmayan, beyana güvenmek durumunda bulunan karşı tarafın yararı çatışacaktır.[24]

Tarafların karşılıklı beyanları birbirine uyduğu halde, beyanlarıyla iç iradeleri arasında istenmeyerek meydana gelmiş bir uygunsuzluk olabilir. İrade ile beyan arasında istenmeyerek meydana gelmiş uygunsuzluk halinde "hata, yanılma" (beyanda hata) söz konusudur.[25] Kanunkoyucu bütün "beyanda hata" hallerini dikkate almamıştır. BK.m.23' e göre, "sözleşme yapılırken esaslı bir hataya düşen taraf, o sözleşme ile bağlı değildir.", sözleşmeyi feshedebilir. [26]

İçeriğini bilmediği bir ibra sözleşmesini imzalayan herkes hata hükümlerinden yararlanarak belgeyi iptal[27] ettiremeyecektir. Zira aralarında astlık- üstlük ilişkisi olmayan iki taraftan biri, karşı akide duyduğu güven çerçevesinde, okumadan bir ibra sözleşmesi imzalarsa bunun sonuçlarına da katlanmak zorunda kalacaktır.[28]

---

[24] Reisoğlu, **a.g.e**., s.98.; Akyol, **Borçlar Hukuku**, s.204.

[25] Reisoğlu, **a.g.e**., s.98.; Nomer, **a.g.e**., s.48. Eğer taraflardan biri iradesini esaslı şekilde gerçek iradesinden farklı olarak beyan ederse, buna beyan hatası denir. (BK.m.23)

[26] Reisoğlu, **a.g.e**., s.98.; Nomer, **a.g.e**,. s.48. (Esaslı beyan hataları taraflardan birinin; sözleşmenin niteliğinde, sözleşmenin konusunda, diğer tarafın şahsında veya edimin miktarında hataya düşmesidir. Hatanın esaslı sayılamayacağı hallerde, irade ile beyan arasındaki istenmeyerek meydana gelmiş bir fark olsa dahi, beyanda bulunan beyanıyla (sözleşme ile) bağlıdır. Hatanın nezaman "esaslı" sayılacağını Borçlar Kanunumuz tanımlamamıştır. Ancak, sınırlı sayıda olmamakla birlikte Borçlar Kanununun 24. maddesinde hatanın "esaslı" addedileceği başlıca haller gösterilmiştir. Bu durumda kanun hata ile akdedilen ibra sözleşmesinin hataya düşeni bağlamayacağı belirtilmektedir.)

[27] Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku**, s.371. (Borçlar Kanunu' nun 31. maddesinde sözü edilen iptal (bozma), irade beyanıyla yapılan icazet gibi, tek yanlı hukuki işlemdir. Bu işlemle, sözleşme ile bağlanmayı önleyici yenilik doğuran bir hak kullanılmış olur. Özel bir şekle bağlı tutulmamış olan bu beyan karşı yana vardığı andan itibaren hükümlerini doğurur.)

[28] …Davacı sadece belgeyi okumadan parmak izini bastığını ileri sürmüştür ki; bu iddia nitelikçe bir belgenin okumadan imzalanması ya da parmak izi basılması şeklinde kabul edilebilir. Oysa güven ilkesi yönünden o belge geçerli bir belge olarak kabul edilmelidir. Çünkü içeriği hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığı bir belgeyi bu durumu bile bile karşı tarafın her isteğine önceden razı olarak imzalayan ya da parmak izini basan kişi sonradan hata sebebiyle belgenin kapsadığı hukuki işlemin iptalini ileri süremez. Aksi halde şuurlu bilgisizlik, hata ile bir tutulmuş ve hata kavramı içinde mütalaa edilmiş olur ki böyle bir kabule ne bilimsel ve ne de yargısal görüşlerde yer yoktur. O halde bir belgeyi bile bile okumadan imzalayan kişi, o belgeyi kayıtsız şartsız kendi irade beyanının muhtevası olarak kabul etmiş ve benimsemiş demektir ki yukarıda yazılan bütün nedenlerle davanın reddine karar verilmek gerekirken…4.HD. 30.5.1978T. 9842E. 7238K (Necip Kocayusufpaşaoğlu, **Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı**, İstanbul, Garanti Matbaası, 1968, s.33; Mustafa Reşit Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümlerle İlgili Yasa Maddeleri Ve İçtihatlar,** C.II., Beta, 1992, s.388..)

2.1.2.2.Hile

Hile, bir kimsenin, davranışı ile diğer şahsı bir irade beyanında bulunmaya veya sözleşme yapmaya yöneltmek için o kimsede hatalı(yanlış) bir düşünüşün doğumuna ya da devamına kasten sebebiyet vermesidir. Bu bakımdan hile kasten bir kişinin saik hatasına düşürülmesi olarak nitelendirilebilir. [29]

Hile teşkil eden davranış aktif bir hareket olabileceği gibi, pasif bir davranış da olabilir.[30]

Bir akdin yapılmasında bir tarafın iradesinin hile ile oluşturulmasında, hileyi yapanın karşı sözleşme veya bir üçüncü şahıs olmasına göre Borçlar Kanunu ayrım yapmıştır. Borçlar Kanunu' nun 28. maddesinin 1.fıkrasına göre, "Bir kimse, karşı akidin hilesi sonucu bir akdi yapmak hususunda irade beyanında bulunursa, hile yüzünden düştüğü hata esaslı olmasa bile o sözleşmeyle bağlı tutulamaz."[31] Bu yüzden taraflardan biri diğer tarafın kasıtlı aldatılmasıyla bir sözleşme yapmaya sevk edilmişse, sözleşme aldatılan taraf için bağlayıcı değildir.[32] [33]

---

[29] Doğan Mürsel **Türk İş Hukukunda İbra Sözleşmesi,** Yargıtay Dergisi, C.V, Sayı 1, s.177; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.93.

[30] Zekeriya Kürşat, **Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 2003, s.51.

[31] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.94 vd. (Bu hususta gerçekleşmesi gereken şartlar şunlardır; bir taraf sözleşme yapma hususunda aldatılmış, yani karşı tarafın davranışı ile hataya düşürülmüş olmalıdır. Akidi hataya düşüren davranış kasten yapılmalıdır. Hile akdin yapılmasına sebep olmalıdır. Hileyi teşkil eden davranış, karşı sözleşme veya akdin yapılmasında yardımından yararlandığı bir kimse tarafından yapılmış olmalıdır. Bu bakımdan düşürülen hatanın esaslı olması şart değildir. Şayet hata esaslı ise mağdur dilerse hata dilerse hile hükümlerine dayanabilir. Hileye dayanması kendisi için daha avantajlıdır.)

[32] Çil, **a.g.e**., s.27. (Örneğin, yeniden işe alınacağı vaadiyle önceki hizmetleri için kendisinden ibra sözleşmesi alınan ve taahhüdünü yerine getirmeyen işveren hile yapmıştır. Ancak Çil' e göre; işçinin az çaba ile öğrenebilmesi mümkün bir olayda hilenin varlığından söz edemeyiz.)

[33] Ergun Özsunay, **Borçlar Hukuku Dersleri (Giriş- Hukuki Muamelelerden Doğan Borçlar)**, İstanbul 1976, s.103.; Kürşat, **a.g.e**., s.43.; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.96. (Borçlar Kanunumuzun bu hükmüne göre, hile ancak karşı sözleşen tarafından yapılabilmekte ve karşı tarafı oluşturduğu kabul edilmeyen kişilerin hilesi ilke olarak sonuç doğurmamakta, üçüncü kişinin hilesine uğrayan taraf sözleşme ile bağlı olmaktadır. Hileyi bir üçüncü şahıs yapmışsa, bu hilenin akdin muteberliğini etkilemesi için yukarıda belirtilen ilk üç şartın gerçekleşmiş olmasından başka, karşı sözleşenin bu hileyi bilmesi veya bilmesinin gerekli olması şartı aranır.)

2.1.2.3.Korkutma (İkrah)

Korkutma (ikrah), bir kimsenin, kendisine ya da yakınlarına bir kötülük geleceğini ya da bir zarar verebileceğini somut olarak göstermek suretiyle, başka durumda yapamayacağı bir hukuki işlem için, irade açıklamasında bulunmaya sevk edilmesidir. Yaratılan bu korku yüzünden sözleşme yapma hususunda irade beyanında bulunan kimsenin iradesinin oluşumu sakattır. Bu sakatlık, akdin muteberliğini etkiler. BK.m.29/1' e göre; "Eğer iki taraftan biri diğer tarafın yahut üçüncü bir şahsın ikrahıyla bir sözleşme yapmış olursa, kendi hakkında lüzum ifade etmez." [34]

Özellikle iş hukukunda ibra konusunda görülen tehdit ile ibra sözleşmesi akdedilmesi durumunda; işveren, işçisinin ekonomik ve sosyal yönden kendisine bağımlı olmasını kötüye kullanarak işsiz bırakma tehdidi ile her türlü belgeyi işçisine imzalatabilecektir.[35] Bu şekilde tehditle akdedilen ibra sözleşmesinde ikraha maruz kalan taraf, o sözleşmeyle bağlı olmaz. (BK.m.29)

2.1.3. İrade Sakatlığı Hallerinde İbra Sözleşmesinin Akıbeti

İradeyi sakatlayan nedenlerden biriyle yapılmış bir hukuki işlem yanılan, aldatılan veya korkutulan kişiyi bağlamaz; fakat karşı yanı bağlar. Şu halde bir sözleşme yukarıdaki nedenlerden biriyle sakatlanmışsa, batıl (çürük) sayılmaz. Öte yandan, adı geçen nedenlerden biriyle sakatlanmış bir sözleşme, yanılanın, aldatılanın veya korkutulanın icazeti[36] ile yahut aradan bir yıllık sürenin[37] geçmesi ile

---

[34] Özsunay, **a.g.e**., s.103.; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.97. Hileden farklı olarak, üçüncü kişinin yaptığı tehdidi bundan yararlanan taraf bilmese bile, işlemin hükümsüzlüğü ileri sürülebilecektir.

[35] Çil, **a.g.e**., s.27, Ertekin, **a.g.e**., s.15. (Bu bakımdan işsizliğin çok yoğun olduğu ülkemizde iş akdi feshedilen bir işçiye, ibra sözleşmesi akdedilmezse bir yakının işten çıkarılacağının söylenmesi yeterince ağır bir tehdittir.)

[36] Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku**, s.370 vd. (İcazet, bir irade açıklamasıdır. İcazetle, aldatılan veya korkutulan kimse iradesinin sakatlanmış bulunmasına rağmen beyan doğrulanır. İcazet yenilik doğuran bir hakkın kullanılmasıdır. İcazetle, eski işlem tamamen sağlık kazanır. İcazetin icazet verilen işlemin bağlı olduğu biçimde yapılması gerekmez. Hukuki işleme ancak ne suretle yapılmışsa, o hal üzere icazet verilir ve icazetin hükümleri öncesine, yani hukuki işlemin yapıldığı tarihe kadar uzanır. Nihayet, iptal için kabul edilmiş bir yıllık sürenin geçirilmiş olması da zımnen icazet anlamına gelir.)

geçerlilik kazanabilir. Şu halde sözleşmenin geçerlilik kazanmasına engel olmak için yanılan, aldatılan yahut korkutulanın bir irade beyanında bulunması zorunludur. Bu beyana iptal(bozma) beyanı, sakat irade ile yapılmış sözleşmeye de iptal edilebilir(bozulabilir) sözleşme denir.[38]

2.1.4. İBRA SÖZLEŞMESİNDE GABİN

Gabinden[39] söz edebilmek için edimler arasında açık oransızlık[40] olması (objektif unsur) yeterli değildir. Karşı tarafın darda zorda kalmasından yahut

---

[37] Mehmet Akif Tutumlu, **a.g.e.,** s. 27 vd. (Medeni usul hukukunda, bir davaya muhatap olan davalının başvurabileceği çeşitli savunma araçları vardır. Bunlardan biri de defilerdir. Defi, davalının borçlu bulunduğu edimi, özel bir nedene dayanarak ödemekten kaçınma olanağı sağlamaktadır. Zamanaşımı bir defidir ve bu defiyi öne süren davalı, bununla; davacının alacak hakkının doğmuş olduğunu, ancak zamanaşımına uğradığı için edimi ifa etmek zorunda olmadığını ifade etmektedir. Böylece davalı (borçlu) zamanaşımı defini kullanarak davanın reddini sağlamaktadır. Hak düşürücü sürede ise zamanaşımından daha ağır bir yaptırım söz konusudur. Yasada kesin ifadeyle belirtilmiş olan süre içinde bir hakkın korunmasına ilişkin eylemin yapılmaması halinde, dava hakkından başka hakkın kendisi de düşmektedir. Gerek Borçlar Kanun' da gerekse Medeni Kanun' da hak düşürücü nitelikte birçok süreye rastlanılmaktadır. Örneğin BK.'nın 21 ve 31' nci maddelerindeki sözleşmenin iptaline ilişkin bu bir yıllık süreler, zamanaşımı süresi değil, bir hak düşürücü süredir. Çünkü tüm yenilik doğuran haklar hak düşürücü sürelere bağlanmıştır.)

[38] Karahasan, **Borçlar Hukuku İçtihatlar**, C.I., s.368. Hataya düşen taraf hatasını öğrenmesinden, hileye maruz kalan taraf hileyi öğrenmesinden, ikraha maruz kalan taraf korkunun ortadan kalkmasından itibaren bir yıl içinde akdi hükümsüz kılmak üzere beyanda bulunmazsa akit muteber hale gelir. (düzelebilir hükümsüzlük)

[39] Hatemi, **Fasiküller**, s.67.; Çil, **a.g.e**., s.28.; Çil, **a.g.e**., s.28.; Burcu Kalkan, **Borçlar Hukuku Alanında Gabin,** Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003, s.122. (Gabin, irade bozukluğu hallerinden değildir. Borçlar Kanununda düzenlenen gabin(aşırı yararlanma); edimler arasında açık bir oransızlık bulunduğu, çok düşük olan karşı edim için çok yüksek bir edim veya bunun aksine, çok yüksek olan bir karşı edim için düşük bir edim taahhüt edildiği takdirde söz konusu olur.Gabin, uygulamada ibra sözleşmesini geçersiz kılan önemli nedenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İbranamenin makbuz hükmünde sayılmasını gerektiren Yargıtay kararlarındaki "açık oransızlık" tabirinin altında yatan kavram aslında gabin kavramıdır. Zira bir kimsenin karşı tarafın zayıf ve kötü durumundan faydalanıp onu sömürmesi ahlak kuralları ile bağdaşmayan bir davranıştır.)

[40] …Öte yandan Borçlar Kanununun 21. maddesinde sözü edilen aşırı yararlanma (gabin) ölçütünün de ibra sözleşmelerinin geçerliliği noktasında değerlendirilmesi gerekir. E:2007/22215 K:2008/15537, T:13.06.2008 (**İstanbul Barosu Dergisi**, C:82, Sayı:2008/6, s.3142.). Nuri Çelik, **İş Hukuku Dersleri**, İstanbul 2005, s.263; **İstanbul Barosu Yayınlar,** s.22 vd.' den naklen. (Çelik, açık oransızlık tabirini, yoruma açık olması sebebi ile eleştirmiştir. Özdemir' e göre, hakimin takdiri değerlendirmesine kalmış bu terim, doğru yorumlanır ve uygulanırsa yerinde bir kavramdır. Özellikle maddi tazminatın gündeme gelmesi halinde, işçinin maddi zararını davanın sonuçlanmasını beklemeden ödeyen işverenin bu davranışı ödenen miktarla zarar arasında açık oransızlık olmaması kaidesiyle geçerli olmalıdır. Ekmekçi' ye göre ise, "….aslolan işçilik alacaklarının tam olarak ödenmesidir. Borcun açık oransızlık olmayacak bir bölümünün ödenmiş olması borcu tamamen ortadan kaldırmaz. Ekmekçi' nin görüşüne katılmamaktayız. Zira ibra tanımından da anlaşıldığı üzere, borcun kısmen veya tamamen ödenmeden sona ermesidir. Bu ödenen kısım mahkemece hesaplanan gerçek alacak hakkından çok daha az değil ise –aralarında açık oransızlık yoksa, ödenen meblağ neredeyse alacağın tamamıysa- yapılan kısmi ödeme ile ibra gerçekleşmiş kabul edilmelidir. Yani

tecrübesizliğinden yada hafifliğinden yararlanma (subjektif unsur) niyetinin de varlığı aranır.[41] Bu durum Yargıtay' ın iş sözleşmesi devam ederken akdedilen ve açık oransızlık içeren ibra sözleşmelerini neden makbuz saydığını açıklar niteliktedir. Gabinin varlığı için aranan "müzayaka hali" iş akdi sırasında ibra sözleşmesine taraf olan işçi için söz konusu mudur? Kanımızca bu soruya verebileceğimiz cevap olumsuz olmalıdır. İşsizliğin büyük sorun olduğu ülkemizde işten çıkarmak hususunda yapılan bir korkutma tehdit sayılacağı halde gabinin varlığından söz etmek için yeterli değildir. Gabin, normal şartlarda yapmayacağımız bir sözleşmenin, içine düşülen zor durumdan kurtulmak için akdedilmesidir. Yani gabinde öncelikle zor duruma düşmek söz konusudur. Oysaki işten çıkarma tehdidi ile ibra sözleşmesi akdetmeye zorlama halinde halihazırda zor durumda bulunma durumu söz konusu değildir; zor duruma düşürülme ile tehdit edilmektedir. Maddi açıdan büyük sıkıntı içine düşmüş işçinin, işvereninden büyük meblağda avans alabilmek için ibra sözleşmesi akdetmesi halinde ise gabin söz konusudur.

Gabin; objektif ve subjektif şartlar gerçekleşmiş olsa bile ancak bu bir yıllık hak düşürücü süre içinde ileri sürülebilecektir. Türk hukukunda gabin ile yapılmış bir sözleşmenin geçerliliği zarara uğrayan kişinin iradesine bağlanmıştır.[42],[43] Ve bu süre geçirilirse anılan unsurların gerçekleşmiş olmasına rağmen gabin iddiasında bulunulamayacaktır.[44]

---

ibranın gerçekleşmesi için borcun tamamının ödenmesi beklenmemelidir. Aksi halde borç, borcun sukutu hallerinden ibra ile değil, ifa ile son bulacaktır.)

[41] Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı**, s.43.; Çil, **a.g.e**., s.28.

[42] Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku**, s.393.

[43] **Manevi tazyik altında verilen ibra sözleşmesi ve gabin:** Davacı vekili, müvekkilinin uğradığı maddi ve manevi zararının karşılanması sebebiyle verdiği noter tarafından resen tanzimli ibra sözleşmesinin Borçlar Kanununun 21. maddesine dayanarak iptalini dava etmiştir. Mahkemece ibra sözleşmesinin tek taraflı bir hukuki muamele olması itibariyle sözleşmeler hakkında uygulanması gereken gabine ait hükümlerin olayda uygulanmayacağından bahisle davanın reddine karar verilmiştir. Davacı, ibra sözleşmesini uğradığı zararın bir karşılığı olmak üzere vermiş olmasına ve davalıların da ibra sözleşmesini kabul ederek asliye mahkemesine açılan davada delil olarak ibraz etmiş bulunmalarına göre, ibra sözleşmesinin hukuki mahiyeti tek taraflı bir muamele değil, bilakis iki taraflı bir muamele yani bir sözleşme niteliğinde olduğuna şüphe yoktur. Bu duruma göre, davacı tarafın dayandığı Borçlar Kanununun 21. maddesinde yazılı gabine ait unsurların olayda tahakkuk edip etmediğinin incelenmesi ve sonucuna göre, bir karar verilmesi gerekir. 3.H.D., 1.3.1963, E.1675, K.1707 (Lütfü Dalamanlı, **Akitlerin Feshi Ve İptali Davaları Gabin, Hata, Hile, İkrah, Muvazaa Ve Butlan**, Ankara, İş Matbaacılık Ve Ticaret, 1971, s.28.)

[44] Kalkan, **a.g.e**., s.131.

2.2.İBRA SÖZLEŞMESİNİN GEÇERLİLİK KOŞULLARI

2.2.1.Belgenin Tarihi Ve İbranamenin Düzenlenme Tarihine Göre Geçerliliği

2.2.1.1.Belgenin Tarihi

Borçlar Kanunumuzda taraflara, düzenledikleri belgenin hangi tarihte ve nerede tanzim olunduğunu gösterme mecburiyetini yükleyen açık veya zımni bir hüküm yoktur fakat teamülen bunlar gösterilir. Şu halde yazılı bir beyanda bulunmak isteyen kimseden yazısına tarih koyması talep edilebilir. Tarihteki yanlışlık akdi iptal ettirmez. Sözleşme, yapıldığı gün ve yerde meydana gelmiş sayılır.[45]

2.2.1.2.İbranamenin Düzenlenme Tarihine Göre Geçerliliği

İbra sözleşmelerinin konusu alacak haklarıdır. Bu bakımdan ibra sözleşmesi yapılabilmesi için öncelikle geçerli bir alacak-borç ilişkisinin varlığı gereklidir. İleride doğacak bir alacağın önceden ibrası mümkündür. Bu takdirde ibra eden kimse lehine bu alacağın doğması ile sukutu aynı anda gerçekleşecektir.[46] Borçlar hukuku açısından durum böyle olmakla birlikte iş hukukunun özel niteliği gereği ibra sözleşmesine konu işçi alacağı doğmuş bir alacak olmalıdır. Bu nedenle işçinin iş sözleşmesinden doğan haklarını sözleşme sona ermeden ibrası engellenmektedir.[47]

---

[45] Arsebük, **Borçlar Hukuku,** C.I, s. 341.
[46] Akıncı, **a.g.e**., s.15.; Arsebük, **Borçlar Hukuku,** C.II, s. 895.
[47] Ertekin, **a.g.e**., s.47, Çil, **a.g.e**., s.16 vd.; Mehmet Satılmış, **Türk İş Hukukunda İbra Belgesi ,** Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995, s.51 vd.; Çil, **a.g.e**., s.16 vd., Süzek, **a.g.e**., s.599.; Ercan Akyiğit, **İş hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2002, s.191. (Gerek iş sözleşmesinin başlangıcında, gerekse devamı süresince işveren işçiye göre ekonomik bakımdan belirgin bir üstünlüğe sahiptir. İşçi geçinmek için çalışmak zorunda olduğundan, iş sözleşmesi yapılırken bazı kötüniyetli işverenlerin sözleşme süresince henüz doğmamış bazı işçilik haklarından vazgeçmesi halinde işe alınacağı şeklindeki zorlamasına boyun eğebilir. Aynı durum iş sözleşmesinin devamı süresince de geçerlidir. İş ilişkisi devam ettiği sürece işten çıkarılacağı baskısıyla bazı işçilik haklarından vazgeçmeye zorlanması ve kendisinden bu yönde ibra belgesi alınması olasıdır. Bu nedenlerle iş hukukunda ibra sözleşmesine konu alacak her şeyden önce doğmuş olmalıdır. Bu da borç ilişkisin devamı sırasında borçlunun ibra edilmesini engeller. Uygulamada, işten ayrılan işçiden sadece ücret alacağının değil, diğer işçilik haklarının da kalmadığına dair ibra sözleşmesi (ibra belgesi-ibra senedi) alınması yoluna gidilmektedir. Kuşkusuz bu durumda işçinin borçlar hukukunda yer alan iradeyi bozan durumlardan

Yargıtay eski tarihli bir kararında[48], iş akdinin devamı sırasında yapılan hiçbir ibra sözleşmesine geçerlilik izafe edilemeyeceğini belirtmiştir.[49] Son yıllarda verdiği bazı kararlarında ise hizmet akdinin devam ettiği bir dönemde alınan ibra sözleşmesini geçerli saymıştır.[50] Yargıtay' ın bu yöndeki içtihadına göre, hizmetin devamında imzalanan ibra sözleşmesi o zamana dek doğmuş işçilik hakları sona erdirir ancak gelecekte doğacak bir hak ibra sözleşmesinin konusunu oluşturamayacağı için[51] sözleşme tarihinden sonra doğmuş işçi alacakları varlıklarını sürdürmeye devam eder.[52]

İşçinin işveren karşısında güçsüz olması, her an iş akdinin feshi tehdidiyle karşı karşıya olması sebebiyle iş akdinin devamı sırasında akdedilen ibra sözleşmelerinin tümünü geçersiz saymak ibra sözleşmesinin dar yorumu ilkesinin aşırıya kaçırılmasıdır. Gerçekten iş akdinin devamında doğmuş bazı alacaklar söz konusu

---

birine dayanarak haklarını ileri sürmesi düşünülebilir. Fakat, işçi işinden olma kaygısıyla iş sözleşmesi sona ermeden bu tür baskıları pek gündeme getirmeyecektir. Sözleşme sona erdiği zaman ise, çoğu kez baskıların kanıtlanması zorlaşacaktır. Kaldı ki, işçiyi bu tür istenmeyen durumlara maruz bırakmamak, işçinin haklarına yönelik bu tür olası tehlikelerin baştan önüne geçmek işçiyi koruma ilkesinin bir gereğidir.Yargıtay işçinin bu tarz kötüniyetli davranışlara karşı korunması amacıyla, iş sözleşmesi sona ermeden düzenlenen ibra belgelerine geçerlilik tanımamış, diğer bir deyişle ibra belgesini ancak iş sözleşmesinin sona ermesinden sonra düzenlenmesi halinde geçerli saymıştır.)

[48] Y9HD, 25/2/1977T., 2119E.,3817K (Çenberci, **a.g.e.,**s.1216.)

[49] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.417. Yargıtay' ın bu yöndeki kararları, tarafları muvazaaya itecektir. İş akdi sırasında ibra sözleşmesi yapamayacağını bilen işçi-işveren, bunun yerine alacağı tahsil etmeksizin makbuz verme yoluna gidecektir. Muvazaalı olması sebebiyle de makbuz hükümsüz bir vesika olacaktır.

[50] Yargıtay 9.HD. 21.5.2002 T, 2002/ 2782 E., 2002/8664 K. Çil, **a.g.e**., s.21

[51] …Nihayet ibra sözleşmesinin düzenlendiği tarihte davacının maluliyet oranı ve buna göre hak ettiği tazminat miktarı da belli değildir. Henüz doğmuş olduğu dahi şüpheli bulunan bir haktan ibra söz konusu olamaz. Y9HD., 30.6.1969 – 2215/8081. Bu karar, Hukuku Genel Kurulu' nun 26.6.1971 gün ve 1970-9-58/418 sayılı kararı ile onaylanmıştır. (Tunçomağ, **Türk İş Hukuku**, s.300.)

[52] Çil, **a.g.e**., s.16 vd.; Kenan Tunçomağ, **İş hukuku**, C.II, Kırklareli- Vize, Sermet Matbaası, 1980, s.56 vd. (Yargıtay Genel Kurulu' nun verdiği bir kararla, ihbar tazminatının alındığına ilişkin bilgiyi içeren 1999 tarihli bir ibra sözleşmesi, iş akdinin 2000 yılında sona ermiş olması sebebiyle ibra sözleşmesinin geçersiz olduğunu bildirmiştir. Kanaatimizce karar yerindedir, zira iş sözleşmenin sona ermesinden sonra doğacak bir alacak için, önceden yapılan ibra sözleşmesi geçersizdir. Bir iş akdinden kaynaklanan borçlar sadece akdin sona ermesi ile doğan ihbar/ kıdem tazminatı olmayıp; akdin devamı sırasında doğan fazla çalışma ücreti, iş kazası veya meslek hastalığından doğan tazminatlar da olabilir. İşte iş akdi sürerken doğmuş bu borçlara ilişkin olarak iş sözleşmesi sırasında yapılan ibra sözleşmeleri, sadece ibra sözleşmesinin akdinden önceki borçlarla sınırlı olmak üzere geçerli kabul edilmelidir. Çil' e göre de ibra sözleşmesinin hizmet akdi içinde düzenlenmesi tek başına geçersizliği sonucuna yol açmaz. Bu bakımdan borçlunun çalıştığı sırada imzaladığı henüz doğmamış alacaklara ilişkin ibra sözleşmesi geçersizdir. Ancak Tunçomağ aksi fikirdedir. Tunçomağ' a göre; iş akdinin devamı süresince yapılan, geçmişteki haklara ilişkin olan ibra sözleşmesinin geçersiz olması gereklidir.)

olabilir. Feshe bağlı olarak ihbar, kıdem tazminatları dışında kalan fazla mesai, hafta tatili gibi geçmiş dönem alacaklarının bir kısmının ödemesi ve bakiyesi için ivazlı ibra sözleşmesi düzenlenmesi veya tamamını ortadan kaldıracak şekilde ivazsız ibra sözleşmesi düzenlenmesi mümkündür. İşçinin, ibra sözleşmesini iş akdinin devamı sırasında yapması sebebiyle iradesinin fesada uğratıldığı (hizmet akdinin feshi, baskısı ve tehdidine maruz kaldığını) yönünde bir iddiası varsa çok açık bir şekilde ileri sürmesi ve kabul edilmesi gereklidir. Zira iş ilişkisinin devamı sırasında düzenlenen her türlü ibra sözleşmesinin geçersiz olduğunu kabul etmek tarafları iş ilişkisini muvazaalı şekilde sona erdirmeye sevk edebilir. Ya da işveren, uzun süre çalıştırdığı işçisiyle ibra sözleşmesi yapamadığı için iş sözleşmesini feshedebilir. Bu da iş güvencesine aykırı bir durumdur.[53]

Gerçekten de iş sözleşmesi devam ederken akdedilen ibra sözleşmelerinin tümünü geçersiz saymak yerinde değildir. Zira son dönemlerde işverenlerin eğitim giderleri gibi hukuki nedenlerden alacaklı olduğu görülmektedir. Böyle bir durumda ibra edilen işçiyken sırf iş akdi sırasında yapılması sebebiyle ibra sözleşmesini geçersiz addedersek; işçinin lehine yapılan aşırı yorumun işçinin aleyhine sonuç doğurabileceğini görebiliriz. Ancak kanaatimizce hakim, iş akdi sürerken imzalanan ibra sözleşmelerinde işçinin iradesinin sakatlanma ihtimalinin daha çok olduğuna dikkat etmelidir. Bu bakımdan ibra sözleşmesinin geçersiz olduğu yönündeki her delili etraflıca incelemelidir.

2.2.2.İBRA SÖZLEŞMESİNDE ŞEKİL

2.2.2.1.Genel olarak Şekil Kavramı

Bir iradeyi açıklamak üzere kullanılan araca, dış kalıp veya biçime şekil denir.[54]

Şeklin gaye ve hükümleri çok çeşitlidir. Bir şekle riayet etmek mecburiyeti tarafları düşünmeye davet eder ve düşünmeden verilen kararlara mani olur.[55]

---

[53] Çil, **a.g.e**., s.20.
[54] Turanboy, **a.g.e**., s.75.

İrade beyanı kural olarak, kendisini anlaşılabilir kılmaya elverişli her araç ile açıklanabilir. Her irade beyanının bir şekli vardır fakat dar anlamda şekil denince, ancak yasa veya hukuki işlem ile bir irade beyanı için öngörülmüş belli bir dış kalıp, yani biçim anlaşılır.[56]

2.2.2.2.Türk Borçlar Hukukunda Şekil

2.2.2.2.1.Tarafların Sözleşmeyi Diledikleri Şekilde Yapmaları Esası

BK.m.11' e göre, "Aktin sıhhati kanunda sarahat olmadıkça hiçbir şekle tabi değildir." Bu maddeden anlaşılacağı üzere, Borçlar Kanunumuz da her modern hukuk düzeninde olduğu gibi, şekil özgürlüğünü benimsemiştir ve tanımlamıştır. [57]

Diğer modern kanunlar gibi Borçlar Kanunumuz da, prensip itibariyle, şekil serbestisi esasını kabul etmiştir.[58] Şekil özgürlüğü, sözleşme özgürlüğünün içinde ve onun bir alt türü olarak yer almaktadır. Şekil özgürlüğü, hukuki işlem yapmayı amaçlayan tarafların iradelerinin şeklini serbestçe belirleyebilmelerini ifade eder. [59]

---

[55] von Tuhr, **a.g.e.,** s.220 vd.

[56] Hüseyin Altaş, **Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998, s.60vd.; Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku**, s.215. (Şeklin biri dar, diğeri geniş olmak üzere iki ayrı anlamı vardır. Geniş anlamda şekil, sözleşmeye taraf olanların iradelerini açıklama biçimi, kalıbıdır. Bu anlamda irade açıklamasının, hukuki bir anlam ifade edebilmesi için, mutlaka belirli bir kalıpla dış dünyaya aksettirilmesi gerekir. İrade açıklaması muhatabın anlayacağı şekilde yapılmalıdır. Aslında, her irade beyanı bir şekildir, şekilsiz irade beyanı yoktur. Taraflar irade beyanını istedikleri araçla, örneğin, söz, yazı, resim ve işaret ile açıklayabilirler. Dar anlamda şekil ise, özel hukukta istisnai olarak kabul edilen şekil zorunluluğunu ifade eder. Buna göre şekil; tarafların amaçladıkları hukuki işlemin kurulması, geçerli olması veya ispatı için, iradelerinin bu işlem için kanunda öngörülen veya kendilerince kararlaştırılan şeklinde açıklanmasıdır. Aksi halde yapılması amaçlanan sözleşme kurulmaz, geçerli olmaz veya ispat edilemez.)

[57] Yavuz, **Borçlar Hukuku Dersleri**, s.14; Turanboy, **a.g.e**., s.75., von Tuhr, **a.g.e.,** s.242.

[58] von Tuhr, **a.g.e.,** s.242; Hatemi, **Fasiküller,** s.36. (İlke şekil mecburiyeti yönünde değil, şekil serbestisi yönündedir.)

[59] Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku**, s.241.; Bozer, **a.g.e**., s.46-47; Altaş, **a.g.e**., s.43 vd. (Sözleşme özgürlüğü kavramı Borçlar Kanunumuzda tanımlanmamıştır. İrade özerkliği mutlak değildir; her hak ve özgürlük gibi, irade özerkliğinin ve bunun sonuçlarından birisi olan sözleşme özgürlüğünün de sınırları vardır. Türk pozitif hukukunda, sözleşme özgürlüğü ve bunun sınırları genel olarak BKm.19 ve 20' de hükme bağlanmıştır. Bu bakımdan sözleşme özgürlüğü; kişilerin, yapacakları sözleşmeleri hukukun çizdiği yasal çerçeveye uygun olmak şartıyla doğrudan doğruya düzenleme yetkisidir. Sözleşme özgürlüğünde amaç, kişilerin sözleşme yaparken, sözleşmenin tipini, çeşidini, içeriğini, tarafını ve *şeklini* seçebilme, seçilen ve yapılan bu sözleşmeyi değiştirebilme, sona erdirebilme hak ve

Her sözleşmenin, her hukuki işlemin ve irade beyanının bu anlamda bir şekli vardır. Şekilsiz bir irade beyanı söz konusu olmaz. O itibarla kanunda sözleşmenin bir şekle tabi olmadığından bahsedildiği hallerde, irade beyanının şekilsiz olmasından değil, o irade beyanının, o sözleşmenin belirli bir şekle tabi olmaması kastedilmektedir. Böylece kanunun açıkça bir şekil öngörmediği hallerde (örneğin menkul mallarının alım-satımında), taraflar iradelerini sözlü olarak açıklayabilirler ve sözleşme karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının varlığı halinde geçerli olarak meydana gelir.[60]

2.2.2.2.2.İbra Sözleşmelerinde Şekil Sorunu

Borçlar Kanunumuzda ibra sözleşmesi düzenlenmediği için bu sözleşmenin kurulmasına ilişkin bir hüküm de yer almamaktadır. Bu nedenle Türk Hukukunda ibra sözleşmelerinde şekil aranıp aranmayacağını incelemeye geçmeden önce bu sözleşmelere ilişkin şekil şartının diğer ülkelerin hukuklarında ve özellikle İsviçre Hukukunda ne şekilde düzenlenmiş olduğunun belirtilmesinde yarar vardır. Çünkü kanunda bir boşluk doldurulurken mukayeseli hukuktan yararlanma, özellikle mehaz İsviçre Hukukundan yararlanmak sağlıklı çözüme ulaşmak için lüzumludur.[61]

Alman Medeni Kanunu'nun 397.paragrafında ibra kurumuna yer verilmiştir. Bu paragrafa göre "alacaklı, borçluyu bir sözleşme ile ibra ederse, borç ilişkisi şekle tabi olmadan sona erer."[62]

Fransız Hukukunda Fransız Medeni Kanunu' nun 1285' inci maddesinde ibra kurumu düzenlenmiştir. İlgili maddede ibra sözleşmesinin açık ve zımni irade beyanlarıyla yapılabileceği hükme bağlanmış[63] yani Fransız hukukunda da ibra düzenlenmiş ve şekle tabi tutulmamıştır.[64]

---

yetkisine sahip olmalarıdır. Günümüzde, ekonomik hayatın giderek karmaşık bir hal alması ve teknikteki ilerlemelerin sonucu olarak, kişilerin sözden çok belgeye önem vermeleri, şekil özgürlüğünü de giderek sınırlamaktadır.)

[60] Reisoğlu, **a.g.e**., s.66.; Turanboy, **a.g.e**., s.75.

[61] Turanboy, **a.g.e**., s.76.

[62] Çil, **a.g.e**., s.1.

Borçlar Kanunumuzda, Alman ve Fransız Borçlar Kanunlarının aksine, ibra sözleşmesi ile ilgili herhangi bir hüküm olmadığı için şekil bakımından da açıklık da yoktur. Bu nedenle Mehaz İsviçre Borçlar Kanununa bakılmalıdır.

İsviçre Borçlar Kanununun 115.maddesine göre borç münasebetinin kurulması kanun ya da tarafların arzusu ile şekle bağlanmış olsa bile alacağı ortadan kaldırmak veya azaltmak için yapılacak ibra sözleşmesi şekle bağlı değildir.[65] İbra edilen alacağı doğuran temel borç ilişkisinin kanun veya taraf iradelerine göre bir şekle tabi olması halinde durum aynıdır. Demek oluyor ki, İsviçre hukukuna göre, şekle bağlı olarak yapılan bir sözleşmede, mesela kefalette, alacaklının borçluyu (örneğimizde kefili) ibra etmesi için herhangi bir şekle uymaya lüzum yoktur.[66] Böyle bir hükmün mevzuatımızda yer almaması sebebiyle şekle tabi yapılan bir sözleşmeden doğan alacağın ibrasının şekle riayet edilerek mi sağlanacağı öğretide tartışmalıdır.[67]

2.2.2.2.2.1.Borçlar Kanunumuzun 11. ve 16. Maddesi Uyarınca İbra Sözleşmesinin Şekline İlişkin Çözüm

Borçlar Kanunumuzun 11.maddesinin 1.fıkrasına göre; "Sözleşmenin sıhhati, kanunda açıklık olmadıkça hiçbir şekle bağlı değildir." Borçlar Kanunumuzun ilgili maddesi karşısında Türk Hukukunda sadece istisnai hallerde şekil zorunluluğu olduğu kabul edilir. Aynı maddenin 2. fıkrasına göre; "Kanunun emrettiği şeklin kapsam ve etkisi hakkında başkaca bir hüküm yoksa, sözleşme bu şekle uyulmadıkça geçerli olmaz." Kanun, bir sözleşmenin belli bir şekilde yapılmasını emretmişse, emredilen şekil, kural olarak, "sıhhat şartı" dır.[68]

---

[63] Turanboy, **a.g.e**., s.81.
[64] Çil, **a.g.e**., s.1. (Fransız hukukunda da ibra düzenlenmiş ve şekle tabi tutulmamıştır. Sözleşme sebebinin gösterilmesi ve borçlunun kabulü geçerlilik şartı olarak kabul edilmiştir.)
[65] Reisoğlu, **a.g.e**., s.353; Kılıçoğlu, **a.g.e**., s.621. İlgili maddeye göre; "Borcun doğumu yasaya veya tarafların anlaşmasına göre şekle bağlı olsa bile alacak, ibra ile herhangi bir şekle bağlı olmaksızın tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir."
[66] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**.., s.988' den naklen.
[67] Çil, **a.g.e**., s.21.
[68] Reisoğlu, **a.g.e**., s.66., von Tuhr, **a.g.e.** s.220 vd.(Bir şekil noksanı ile malul olan muamele, prensip itibariyle, batıldır. Emrolunan şekle riayet olunmamış ise sözleşme bağlamaz. Diğer tarafın iyiniyetli

Borçlar Kanununun iradi şekli düzenleyen 16. maddesine göre kanunun şekle bağlamadığı bir sözleşmenin belli bir şekilde yapılması kararlaştırılmışsa, bu şekilde yapılmadıkça tarafların bu sözleşmeyle bağlı olmadıkları kabul edilir. İlgili maddeden açıkça anlaşılacağı üzere; taraflar bir şekli, sözleşmenin geçerlilik şartı olarak kararlaştırabilirler. Şeklin geçerlilik şartı olarak kararlaştırılmasına "iradi şekil" denir. Taraflar sözleşmenin görüşmeleri sırasında veya en geç sözleşme kurulurken, sözleşmenin ancak kararlaştırılan şekilde yapılmasını ve yalnız bu şekle uyulduğu takdirde geçerli olacağını aralarında düzenleyebilirler.[69]

İsviçre Borçlar Kanununun 115.maddesine göre borç münasebetinin kurulması kanun ya da tarafların arzusu ile şekle bağlanmış olsa bile alacağı ortadan kaldırmak veya azaltmak için yapılacak ibra anlaşması şekle bağlı değildir.[70] Bu hüküm Türk Borçlar Kanununda yer alsaydı 11. ve 16. madde gereğince geçerlilik şekli söz konusu olsa bile ibra sözleşmesi hiçbir şekle tabi olmadan yapılabilecekti. Benzer bir hüküm mevzuatımızda yer almadığı için ibra sözleşmesinin şekli hususunda öğretide tartışma yaşanmaktadır.

---

olması herhangi bir öneme sahip değildir. Böyle bir akdi ifadan kaçınmak ahlaka ve adaba aykırılık teşkil etmez.)

[69] Turanboy, **a.g.e**., s.82-83.

[70] Berki, **a.g.e**., s.241

2.2.2.2.2.2.Borçlar Kanunumuzun 12.Maddesi Uyarınca İbra Sözleşmesinin Şekline İlişkin Çözüm

İsviçre Borçlar Kanunu madde 115'i karşılayan hükmün Türk mevzuatında bulunmamasının etkisi; ibranın şekle tabi olup olmadığı hususunda öğretide tartışmaların yaşanmasıdır.[71] Bu hususta çözüme ulaşabilmek için en doğru yöntem BK.'nun 12. maddesinden yola çıkmaktır. İlgili hükme göre, kanunen şekle tabi olan bir akdin değişikliği de o şekle uygun olarak yapılmalıdır.[72]

BK.m.12' nin yorumuyla ibranın sözleşmede değişiklik anlamına geldiği ve ibranın sözleşmede değişiklik anlamına gelmediği şeklinde iki farklı görüşe ulaşılmaktadır. İbranamenin, ana sözleşmede değişiklik anlamını taşıdığını savunanlar, hukuki dayanaklarının BK.m.12 olduğunu belirterek, şekle tabi sözleşmeden doğan borcun ibrasının da o akdin şekline uygun yapılması gerektiğini eklemişler. [73]

Tekinay' a göre; "İbra, sözleşmede değişiklik yapılması demektir. Fakat şekil, sözleşen taraflardan yalnız birini korumak amacını güdüyorsa, onun borcunu kaldıran veya azaltan değişikliğin şekle bağlı tutulması için sebep yoktur. Buna karşı şekil zorunluluğu her iki tarafı korumak için konmuşsa, taraflardan yalnız birinin borcunu kaldıran veya azaltan bir anlaşma, yine şekle bağlı olarak yapılmalıdır."[74]

Aksini savunan Eren' e göre; "Borç ister tamamen ister kısmen ibra edilsin durum aynıdır. Borç miktarının azaltılması, borcun kısmen ortadan kaldırılması kısmi ibra olup, geçerliliği hiçbir şekil şartına bağlı değildir. Bu nedenle tam ibra gibi kısmi ibra da sözleşmenin muhtevasının değiştirilmesi değildir." Ancak Eren, bu

---

[71] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.416.
[72] Esat Arsebük, **Borçlar Hukuku**, C.I., 2. Bs, İstanbul, Arkadaş Matbaası, 1943, s.251. (Bu kaide sözleşme metniyle çelişmeyen tamamlayıcı yan hükümlere uygulanmaz. Mesela sözleşmede edanın yerine getirileceği yer ve zaman hakkında bir kayıt yoksa bu konuda konulacak hükümler hakkında BK.m.12' de aranan şekil şartı aranmaz.)
[73] Bkz Bu Görüş İçin Berki, **a.g.e**., s.240-241; Doğan Mürsel, **Türk İş Hukukunda İbra Sözleşmesi**, Yargıtay Dergisi, C.V., Sayı 1, s.175, Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, vd, **a.g.e**. s.989; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.417.
[74] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**, s.989.

görüşünü daha sonra değiştirmiş, her iki tarafı korumak için konulan bir şeklin, sözleşmede değişiklik anlamına gelen ibrada da aranması gerektiğini belirtmiştir.[75]

115. maddeye göre tadil aynı zamanda bir tarafın (veya iki tarafın) borcunu azaltıyor veya hafifletiyorsa hiçbir hususi şekle tabi değildir.[76]

Öğretideki hakim fikre göreyse ibra; borcu ister tamamen ister kısmen sona erdirsin, akdin değiştirilmesi değil borcun sona erdirilmesidir.[77] Borçlar Kanunumuzun temeli olan İsviçre Borçlar Kanunu' nun ibrayı borcu sona erdiren özel bir sebep olarak düzenleyen "anlaşma ile ortadan kaldırma" başlıklı 115. maddesine göre; "bir alacak, borcun kurulması için bir şekil gerekli olsa veya sözleşmenin taraflarınca seçilmiş bir şekil bulunsa da, anlaşma ile, şekilsiz olarak tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir." Schwarz' a göre; sözü edilen hükmün bize alınmış olmaması, İsviçre' dekinden farklı bir çözüm yolunun kabulünü gerektirmeyecektir; yani bizde de şekle bağlı bir sözleşmeden doğan alacak, şekilsiz bir sözleşmeyle ibra edilecektir.[78]

Gerçekten alacağı doğuran sözleşme şekle bağlı değil ise, alacaklının alacağı ortadan kaldırma iradesini açıkça bildirmesi gerekmez, hal ve durumdan çıkarılan bir ibra iradesi ibranın geçerli şekilde var olması için yeterlidir. Bu konuda tartışma yoktur. Alacağı doğuran akdin bir şekle bağlı olması halinde ibra sözleşmesinin bu şekle bağlı olmadan (yazısız) yapılabileceği genellikle kabul edilmektedir. Bu bakımdan Türk ve İsviçre Hukuklarında bir alacak hakkı, kendisini doğuran

---

[75] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** s.989 vd.
[76] von Tuhr, **a.g.e.,** s.238. (Böylece, gayrimenkul satışında satıcı bedeli ibra etmek veya müşteriye bir mühlet vermek için hiçbir şekle riayet ile mükellef değildir.)
[77] Çil, **a.g.e**., s.21; Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku**, s.1173 vd.; Aydın, Çelik, **a.g.e**., s.27. (Borçlar Kanunu' nun m.12 hükmü şekle tabi tutulmuş sözleşmelerin değiştirilmelerini yine şekle bağlı kılmıştır. Ancak kanunun bu hükmü, sadece sözleşmelerin içeriğinin değiştirilmeleri ile ilgili bir hükümdür. Usul hukuku ve ispat hukuku istisna olmak üzere, İsviçre Hukukunda, İBK.m.115 hükmü gereği, Türk Hukukunda da buna paralel olarak, bu sözleşme kanunen ya da taraflarca şekle tabi tutulmuş olsa bile; sözleşmenin anlaşma yolu ile ortadan kaldırılması hiçbir şekle bağlı kılınmaması gerekir.)
[78] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e.**' den naklen, s.989.

sözleşme hangi şekilde yapılmış olursa olsun, şekilsiz bir ibra sözleşmesi ile ortadan kalkar.[79]

Yargıtay' ın en azından ispat yönünden yazılı şekil aradığı söylenebilir zira Türk Hukukunda şahitliğin güvenilir bir delil olmayışı yönündeki anlayış ve tarafları yalan şahadetin tehlikelerinden koruma amacıyla bazı hususların kesin delillerle ispatlanması zorunluluğuna yol açmaktadır.[80] Bu bakımdan madde 288' de öngörülen miktarı aşan borçların ibrasına ilişkin sözleşmelerin de yazılı delil ile ispatı gerekecektir. Gerçekten ibra sözleşmesinin geçerlilik yönünden bir şekle bağlı olmasa da en azından ispat hukuku bakımından HUMK.m.288'e tabi olacaktır ve madde 288' de öngörülen miktarı aşan borçların ibrasına ilişkin sözleşmelerin de yazılı delil ile ispatı gerekecektir.[81]

2.2.2.2.2.3.Borçlar Kanunumuzun 13.Maddesi Uyarınca İbra Sözleşmesinin Şekline İlişkin Çözüm

Şekle riayet aransa bile ibra tamamen borçlunun lehine olduğunda, ibra sözleşmesinin kuruluşu için alacaklının rızası yeterli görülüp, borçlu rızası aranmayacak ve sadece alacaklının beyanı için şeklin gerçekleşmesi yeterli olacaktır. Zira kıyasen uygulayabileceğimiz BK.m.13' e göre; "Yazılı şekilde yapılması öngörülen sözleşmelerde borç altına girenlerin imzalarının bulunması zorunludur." Buna göre, alacaklının imzası yeterli olup, borçlunun imzası aranmayabilir.[82]

BK.m.13/1, borç doğuran sözleşmeleri nazara almakla birlikte kıyas yolu ile tasarruf işlemlerine de uygulanır. Bu bakımdan yazılı şekle sadece tasarruf eden

---

[79] Tunçomağ, **Türk İş Hukuku**, s.304.; Gümüş, **a.g.e**., s.313-314
[80] Yavuz Alangoya, Kamil Yıldırım, Nevhis Deren-Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 4. Bs, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2004, s.408.
[81]Reisoğlu, **a.g.e**., s.353.; Çil, **a.g.e**., s.22.; Karahasan, **Borçlar Hukuku İçtihatlar**, C.I, s.1528.; Özdemir, **a.g.e**., s.382.; Alangoya vd., **a.g.e**., s.408.
[82] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.417.

kimsenin riayet etmesi yeterlidir. Bunun için ibra sözleşmelerinde (senetlerinde) çoğunlukla sadece alacaklının imzası bulunur.[83]

Uygulamada sadece alacaklının imzasını içeren ibra sözleşmelerin geniş yer tutması, öğretide ve bazı Yargıtay kararlarında ibranın tek yanlı işlem olabileceği yönünde yanlış bir fikrin oluşmasına sebep olmuştur.[84] Ancak bu durum ibranın tek taraflı işlem olmasında değil, borçlunun iradesini çoğu zaman zımnen açıklamasından kaynaklanmaktadır.

2.2.2.2.2.4.Kanaatimiz

Yasada kural bulunmaması ya da bulunduğu halde bu kuralın çeşitli nedenlerle uygulanamaması durumlarında kanun boşluğundan söz edilir.[85] İbra kurumu Borçlar Kanunumuzda hiç düzenlenmediği için bu konuda bir yasa boşluğunun varlığını kabul etmeliyiz. Kanunkoyucunun hükmü düzenlememekte kasıtlı olup olmamasına göre boşluklar, bilinçli boşluk ve bilinçsiz boşluk olarak ikiye ayrılır. İşte ibranın şekle tabi olup olmamasının çözümü kanımızca bilinçli/ bilinçsiz boşluk ayrımında yatmaktadır.

Kanunumuzda açık hüküm olmaması sebebiyle şekle ilişkin tereddüdü sonuçlandırmak için ibra kurumuna yer verilmeyişinin bilinçli boşluk sonucu mu bilinçsiz boşluk sonucu mu olduğuna göre ayrım yapılmalıdır. Bu ayrımı yapabilmek için kanunkoyucunun kanunu yaparkenki iradesini araştırmalıyız.[86]

İsviçre Borçlar Kanununun 115. maddesinin İsviçre Borçlar Kanununun 12. maddesi ile çeliştiğini savunan yazarlar vardır.[87] Böyle bir çelişkiyi Türk hukukunda yaratmamak için kanunukoyucu ibra kurumuna Türk Borçlar Kanunumuzda kasıtlı

---

[83] von Tuhr, **a.g.e.;** s.155 vd.; Tunçomağ, **Türk İş Hukuku**, s.299.
[84] Çenberci, **a.g.e**., s.523 vd.; Tunçomağ, **Türk İş Hukuku**, s.299.
[85] Zevkliler, **a.g.e**., s.90.
[86] Serozan, **Medeni Hukuka Giriş,** s.79. Ancak bu araştırma, subjektif (öznel) yorum değildir. Gerçekten de maddi olguya uygulanacak soyut hukuk kuralının anlamını ve kapsamını (uygulama alanını) belirlemek için yoruma başvurulur. Yorum yapabilmek için öncelikle mevzuatta bir hukuk kuralı olmalıdır. Oysa ibra kurumuna ilişkin bir hüküm Borçlar Kanunumuzda yer almamaktadır.
[87] Turanboy, **a.g.e**., s.76.

olarak yer vermemiş olabilir. Böylece hukuki problemin çözümünü bilerek açık ve cevapsız bırakarak bilinçli boşluk yaratmıştır.[88]

Bozer' e göre; ibranın Borçlar Kanunumuza alınmamasının sebebini, yazılı şekle tabi olarak yapılmış bir sözleşmenin hiçbir şekle uyulmadan değiştirilmesi hususunda görülen sakıncada aramak gerekir. Borçlar Kanunumuzun 12. maddesinde yazılı şekilde yapılan bir sözleşmenin esas itibariyle, yazılı şekilde değiştirilebileceği hükme bağlanmıştır. Kanunumuzda ibra müessesesi mehaz kanundaki şekliyle düzenlenmiş olsaydı, yazılı şekilde yapılmış bir sözleşmeden doğan borcun azaltılması veya ortadan kaldırılması sözlü bir şekilde de yapılabilecekti.[89] Bu da BK.m.12 ile ibra kurumu düzenleyen hükmün çelişmesi anlamına gelecekti. Böyle bir çelişkiye yol açmak istemeyen kanunkoyucunun, ibra sözleşmesinin şekilsiz yapılmasını istemeyen subjektif iradesine ulaşılacaktır. Bu durumda kanun boşluğu bilerek ve istenerek yaratıldığından bilinçli boşluğun varlığından söz edeceğiz. Bilinçli boşluk da kanunda yer alan diğer hükümler ışığında doldurulacağından BK.m.11 ve 16 hükümleri devreye girecek ve ibra sözleşmesi asıl sözleşmenin şekline tabi olacaktır.

İbra kurumuna mevzuatımızda yer verilmeyişi kanunkoyucunun unutmasından, özen eksikliğinden ileri geliyorsa bilinçsiz boşluğun varlığından söz edilir.[90] Nasıl ki kanunda açıkça yazmasa da mehaz kanun hükmü doğrultusunda ibranın borcu sukut ettiren bir durum olduğunu kabul ediyorsak, şekil bakımından da mehaz kanun hükmünü uygulamalı ve sukut eden borcun doğduğu sözleşme iradi ya da kanuni şekle tabi olsa da ibra sözleşmesinin şekilsiz yapılacağına kanaat getirmeliyiz.

Kanaatimizce ibra kurumu sözleşmenin değiştirilmesi anlamına gelmemektedir ve borçlandırıcı işlem değil, bir tasarruf muamelesi niteliğinde olduğu içindir ki;

---

[88] Şener Akyol, **Medeni Hukuka Giriş**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995 s.273.; Serozan, **Medeni Hukuka Giriş,** s.99.; Zevkliler, **a.g.e**., s.91.
[89] Bozer, **a.g.e**., s.208.
[90] İbra sözleşmesi, İsviçre Borçlar Kanunun 115. maddesinde düzenlendiği halde Türk Borçlar Kanununa bu madde alınmamıştır. Bir kanunda ana kurallar ve kurumlar oluşturulurken ibra gibi önemli bir kuruma yer verilmemiş oluşunun ancak hata sonucu olabileceği öğretide ileri sürülmüştür. E:2007/22215 K:2008/15537, T:13.06.2008 (**İstanbul Barosu Dergisi**, C.82, Sayı:2008/6, s.3142., Berki a.g.e., s.237)

BK.m.12' ye aykırılık içermemektedir. Kuruma mevzuatımızca yer verilmeyişi bilinçsiz boşluk oluşturup mehaz İsviçre Borçlar Kanunu' nun ibra sözleşmesinin şekline ilişkin düzenlemesi aynen uygulanmalıdır.

2.3.İBRANIN ÇEŞİTLERİ

İbra, Türk hukukunda kendine özgü bir kapsam kazanmıştır. Kabul etmek gerekir ki, yargısal içtihatlar bu kapsam bakımından önemli rol üstlenmiştir. Burada ibranın uygulamadaki anlamı esas alınacaktır.

2.3.1.İvazlı/ İvazsız İbra Ayrımı

İbrayı türlerine göre ivazlı ve ivazsız olarak ikiye ayırmak mümkündür. İbranın karşılıksız olması Türk hukukunda koşul olarak kabul edilmediği için ivazlı ibra yapılması mümkündür. İbra kural olarak ivazsız olmakla beraber, ivazlı olmasına da bir engel bulunmamaktadır. Fakat uygulamada ibra denilince, bundan genellikle "alacaklının karşılıksız vazgeçtiği" anlaşılmaktadır. [91] Tasarı; 419. maddesinde (ilk metninde 424.madde) işçinin haklarının aşırı ölçüde sınırladığı ibra sözleşmelerinin iptalinin istenebileceği kuralına yer vererek ibra sözleşmesinin ivazlı yapılmasını mümkün kılmıştır. Böylece Tasarıyla birlikte ibra yasal bir zemine oturtulmakta ve ivazlı/ ivazsız ibra ayrımı açıkça kabul edilmiş olmaktadır.

İbra sözleşmesinde, kısmi ifanın ardından borcun sona erdiği veya borçlunun ibra edildiğinin belirtilmesi durumunda *ivazlı ibra* söz konusudur.[92] İvazlı ibra bir eda, bir

---

[91] Uygur, **Borçlar Kanunu**, C.II, s.518.; Aydın Çelik, **a.g.e**., s.39.

[92] Aydın Çelik, **a.g.e**., s.39 vd. (Kısmi ibra sözleşmesinde borcun ifa edilen kısmı ifa sebebi ile, kalan kısmı ise ibra sözleşmesi ile sona erer. İvazlı ibra bir yenileme sözleşmesi değildir. Her ne kadar yenileme sözleşmesi de ibra sözleşmesi gibi bir tasarruf işlemi olsa da ibra sözleşmesi ile borç kesin olarak ortadan kalkarken yenileme sözleşmesi ile aynı anda ve doğrudan doğruya yeni bir borcun kurulması söz konusudur. Yenileme sözleşmesi ile kurulan yeni borcun varlığı eski borcun varlığına dayanır. İbra sözleşmesinde ibra edilen borçlunun kural olarak sınırlı ehliyetsiz olması yeterli iken (ivazsız ibra sözleşmesi), yenileme sözleşmesinde sona eren eksi borcun yerine yeni bir borcun doğması sebebiyle, bu mümkün değildir. İbra ifa yerine geçen edim de değildir. İbra sözleşmesi ile alacak hakkının kapsamının daraltılması veya tamamen ortadan kaldırılması söz konusu iken, ifa yerine geçen edimde yeni bir alacak kurulmaksızın borcun konusu değiştirilir. Bu bakımdan da sözleşmenin şekli BK.m.12 hükmüne tabidir. Eğer alacaklı karşı taraftan veya üçüncü kişiden bir karşılık elde etmek için alacağından vazgeçmişse; ibradan değil, ifa yerine geçen edim ile borcun sona erdirilmesi söz konusudur.)

bedel karşılığında yapılan ibradır. Borcun bir kısmı eda edilmekte ancak kalan kısım için alacaklı borçluyu borcundan kurtarmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, borcun tamamının ödenmesi veya tamamına karşılık gelen edimde bulunulması halinde bunun ibra değil, ifa olacağıdır. Gerçekten borcun tamamına karşılık gelen bir edim karşılığı verilen ibra belgesi, ibrayı değil ifayı göstermektedir. Zira ibra sözleşmesi borcun tatmin edilmeyen sona erme sebepleri arasında olduğuna göre borcun ifası asla ibra sayılmaz. Borcun tamamen ödendiğini gösteren makbuz ifa sebebiyle borcun sona ermesi anlamına gelir.[93]

İvazsız ibra ise, karşılık bir edim olmaksızın kayıtsız şartsız yapılan ibra sözleşmesidir. Bu halde alacaklının hiçbir karşılık olmaksızın alacağından vazgeçmesi söz konusudur.

2.3.2.Tam/ Kısmi İbra Ayrımı

Yeni Borçlar Kanunu Tasarısı' nın ibrayı düzenleyen 131. maddesinde (ilk metninde 137. madde) tarafların anlaşmasıyla borcun tamamen veya kısmen ortadan kardırılabileceği belirtilmiştir. Bundan tasarıda kısmi/tam ibra ayrımının benimsendiği anlaşılmaktadır.

İbra, kapsamına göre; kısmi ve tam ibra olmak üzere ikiye ayrılır.[94] Kısmi ibrada alacağın bir kısmından ivazlı ya da ivazsız olarak vazgeçilmesi ve bu miktar bakımından borçlunun borçtan kurtulması söz konusu iken, tam ibrada borcun tamamını ortadan kaldıran bir tasarruf işlemi yapılmaktadır.[95]

---

[93] Çil, **a.g.e**., s.7 vd.
[94] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** s.1221. (İbra; tarafların aralarında mevcut bir borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırması ve bu suretle borçlunun borçtan kurtulmasıdır.)
[95] Çil, **a.g.e**., s.8. (Özellikle iş hukuku uygulamasında ibra sözleşmesinin birden çok işçilik hak ve alacağını kapsaması ya da sadece bunlardan bir ya da birkaçını öngörmesi mümkündür. Örneğin işçinin işçilik haklarından sadece kıdem tazminatını kapsayan ibra sözleşmesi de kıdem tazminatı borcunu tamamen sona erdirdiğinden kıdem tazminatı bakımından tam ibra söz konusudur.)

2.4.İBRA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

İbra sözleşmesi alacaklı ile borçlu arasında yapılır. Alacaklı ve borçlu gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir.[96]

İbra sözleşmesi yapma yetkisi, öncelikle bizzat alacaklınındır. Sonra alacaklı adına ve onun yetki verdiği kişiler de ibra sözleşmesi yapabilirler.[97] Böyle yetki bulunmadan yapılmış ibra, alacak sahibinin sonradan icazet vermesi ile geçerlilik kazanabilir.[98]

İbra sözleşmesine konu olacak alacak üzerinde birden fazla kişinin müşterek hakkı mevcutsa, hepsinin ibra sözleşmesini imzalaması gereklidir.[99]

2.4.1.Tarafların Ehliyetleri

İbra sözleşmesinin geçerli olarak kurulabilmesi, kural olarak sözleşmenin taraflarının fiil ehliyetine sahip olmalarına bağlıdır. Özellikle ibra sözleşmesi ivazlı olarak yapılıyorsa bu ehliyet şarttır. Bu nedenle alacaklı veya borçlu taraflarından birisi temyiz kudretinden yoksunsa sözleşme mutlak butlan ile hükümsüzdür.[100]

Alacaklının borçluyu ibrasında bir hak ortadan kalktığı için ibra işlemi bir tasarruf işlemidir. Tasarruf işlemi yapabilmek için tasarruf edenin tasarruf yetkisine sahip olması gerekir. Tasarruf yetkisi kural olarak hak sahibine aittir. Yani bir hakka kim sahipse kural olarak o hak üzerinde o, tasarrufta bulunabilir. Hak sahibi, hakkını

---

[96] Ertekin, **a.g.e**., s.95. (İş hukukunda ise borçlu yan yani işveren gerçek veya tüzel kişi olabileceği halde alacaklı yan yani işçi sadece gerçek kişi olabilir. İşverenin tüzel kişilik olması durumunda tüzel kişiliği temsile yetkili gerçek kişi veya kişiler ibra sözleşmesine imza atacaklardır.)

[97] Çil, **a.g.e**., s.19.; Ertekin, **a.g.e**., s.95. (Vekilin müvekkili adına ibra sözleşmesi yapabilmesi için vekaletnamenin ibra konusunda özel yetkiyi içermesi gereklidir.)

[98] Tunçomağ, **Türk İş Hukuku**, s.298; Ertekin, **a.g.e**., s.95. (Yargıtay' ın yaygın içtihadına göre sendika işçi adına ibra sözleşmesi yapamamaktadır. Eğer işçi ya da işveren bu konuda yetki vermiş ise işçi ya da işveren sendikalarının adına yaptıkları ibra sözleşmesi geçerli olacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki düzen ilkesi gereğince işçiyi temsilen işçi sendikasının toplu iş sözleşmesine imza atması durumunda işçi aleyhine bile olsa geçerlilik kazanabilmektedir. İşçilik alacaklısı olan işçinin ölmüş olması durumundaysa işçinin mirasçılarının da alacaklı olması durumu söz konusu olabilecektir. Gerek işçinin gerekse işçinin mirasçılarının ibra sözleşmesine attığı imzadan sorumlu olabilmesi için yani geçerli bir sözleşme olması için tam ehliyetli olmaları gerekmektedir.)

[99] Çil, **a.g.e**., s.19.

[100] Ertekin, **a.g.e**., s.99.; Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s.1224.

başkasına devredebilir, onu bir başka hakla sınırlayabilir. Hak sahibi dışındaki bir kimse de tasarruf yetkisine sahip olabilir. Hak sahibi dışındaki bir kimsenin tasarruf yetkisine sahip olması, hak sahibinin ona bu yetkiyi tanımış olmasından veya bir kanun hükmünden kaynaklanabilir. [101]

2.4.2.Borçlu (İbra Edilen) Bakımından Ehliyet

2.4.2.1.İvazlı İbrada Borçlunun Ehliyeti

Sınırlı ehliyetsizler tam ehliyetsizlerden farklı olarak, kendilerini borç altına sokan sözleşme yapabilirler. Sınırlı ehliyetsizin yaptığı işlem kanuni temsilcinin izin veya icazetiyle sıhhat kazanabilir.[102]

İvazlı ibra söz konusu olduğundaysa borçlunun sınırlı ehliyetsiz olması mümkünse de yasal temsilcisinin izni/ işleme katılımı veya onayına dek, işlem askıda hükümsüzdür. Nezamanki yasal temsilci onaylar, işlem baştan itibaren geçerli gibi sonuç doğurur. Zira sınırlı ehliyetsizler kendilerine en ufak bir borç yükleyen sözleşmeleri dahi ancak yasal temsilcisinin işlemden önce izni, işlem sırasında katılımı, işlemden sonraysa onayıyla geçerli bir şekilde gerçekleştirebilirler.

2.4.2.2.İvazsız İbrada Borçlunun Ehliyeti

Her nekadar ibra sözleşmesinin taraflarının tam ehliyetli olmaları gerekirse de; ivazsız ibrada ibra salt borçlunun lehine bir kurum olarak işleyeceğinden borçlunun fiil ehliyetinin aranmaması gereklidir. Zira sınırlı ehliyetli kişiler kendilerini hiçbir

---

[101] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** s.168 vd.; Nomer, **a.g.e**., s.32. MK.m.553' e göre terekenin resmen idaresinde veya MK.m.593' e göre resmi tasfiye halinde mirasçılar tereke malları üzerinde tasarrufta bulunamazlar. Yeni Medeni Kanuna göre, eşlerden biri diğerinin haberi olmadan aile konutu üzerinde tasarrufta bulunamaz. Eşlerden birinin malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisi diğer eş lehine sınırlandırılırsa (MK.m.199) yetkisi sınırlandırılan eş belirlenen malvarlığı değeriyle ilgili tasarrufları ve dolayısıyla ibra sözleşmesini ancak diğer eşin rızasıyla yapabilir. Keza, iflas masasına dahil bir mal veya hak üzerinde müflis, malik olmasına rağmen tasarruf yetkisine sahip olmadığından (İİK.m.191/1) bu haklara ilişkin ibra sözleşmesi yapamayacaktır. Aynı şekilde haczedilmiş bir mal üzerinde de malik tasarrufta bulunamaz. (İİK.m.86,91)

[102] Turgut Uygur, **Açıklamalı- İçtihatlı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Madde 1-60),** C.I, Ankara, 1990, s.4.; Uygur, **Borçlar Kanunu**, C.I, s.4 ; Ertekin, a.g.e., s.99.

borç altına sokmayan[103] sadece tasarrufi olan işlemleri tek başlarına yapmaya yetkilidirler.[104] İvazsız ibra da bu işlemlerdendir. İvazsız bir ibra sözleşmesi akdeden sınırlı ehliyetsiz borçlunun bu sözleşmesi, yasal temsilcisinin izni/katılımı/ onayı aranmaksızın geçerli olacaktır.

İbra sözleşmesinde (ivazsız ibra sözleşmesi) yalnız alacaklının fiil ehliyetine sahip olması gerekli iken ibra edilen borçlunun kural olarak sınırlı ehliyetsiz olması yeterlidir.[105]

2.4.3.Alacaklı (İbra Eden) Taraf Bakımından Ehliyet

Gerek ivazlı gerek de ivazsız ibra için fiil ehliyetini haiz olması gereken alacaklının bu ehliyeti de yeterli değildir.[106] Zira ibra alacaklının borçluya yaptığı ve sebebi çoğu zaman bağışlama (causa donandi) olan bir kazandırmadır. Borçlunun pasifinde azalma meydana gelmektedir.[107] Bu nedenle ibranın geçerliliği, alacaklının fiil ehliyeti yanında alacak üzerinde tasarruf yetkisinin de bulanmasına bağlıdır.[108] Alacaklının, hakkına konu olan bir ibra sözleşmesi yapılabilmesi için iflas etmemiş olması gereklidir. İflas kararı verilmekle T.C. sınırları içinde olmak kaydıyla nerde ve kimin elinde olursa olsun müflisin haczi kabil tüm mal ve hakları bir masa teşkil

---

[103] Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı**, s.31. (Kazandırma, bir kimsenin malvarlığının çoğalmasına yol açma demektir. Bir malvarlığının çoğalmasına yol açan işlem, tasarrufi işlemdir. Bir hukuki işlemin "tasarrufi işlem" olarak nitelendirilmesi için malvarlığının çoğalması yeterlidir. Bu bakımdan malvarlığının aktifine bir hak girmesi olduğu kadar pasifinden bir borcun çıkması da malvarlığının çoğalması demektir. İvazsız bir ibra sözleşmesi de borçlunun malvarlığında çoğalmaya neden olmaktadır.)

[104] M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay, **Kişiler Hukuku Gerçek Ve Tüzel Kişiler**, 9. Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2009, s.87; Zevkliler, **a.g.e.,** s.260.

[105] Zevkliler, **a.g.e.,** s.259 vd. (Alman Hukukunda da sınırlı ehliyetsiz sayılanların ibra sözleşmesi yapablecekleri kabul edilir.); Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** s.1224.; Aydın Çelik, **a.g.e**., s.40. (Bu bakımdan haksız fiil işlemiş olan mümeyyiz küçük 1000 TL tazminata mahkum olsa, mağdurun ibra ettiği mümeyyiz küçüğün de kabul ettiği sabit olsa, ibra geçerlidir.)

[106] **Reşit olmayanının verdiği ibra sözleşmesi geçerli değildir;** mahkeme ibra sözleşmesine dayanarak davanın reddine karar vermiştir. Oysa ibra sözleşmesinin verildiği tarihte ibra sözleşmesini veren davacı 18 yaşını ikmal etmemiştir. Madeni kanunun 16. maddesi gereğince bu ibra sözleşmesi davacıyı ilzam etmez ve ancak alınan bedel için bir makbuz niteliğinde sayılabilir. Y.10 HD., 25.2.1977 T., E.5466, K.1351 (Uygur, **Borçlar Kanunu C.II**, s.523)

[107] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**., s.418.

[108] Hatemi, **Miras Hukuku**, s.61; Çil, **a.g.e**., s.19; Uygur, **Borçlar Kanunu**, C.II, s.518. İbraname alacaklının fiil ehliyetini haiz olması gereklidir. Hatta bu ehliyet de yetmeyip, ibranın tasarruf işlemi olması sebebiyle tasarruf ehliyeti de aranır. Tasarruf yetkisi yoksa işlem batıl olmaz, fakat beklenen sonuç da doğmaz.)

ederek iflas alacaklarının ödenmesine tahsis olunacağından iflas eden borçlunun kendi malvarlığı üzerindeki mülkiyet hakkı devam etse de tasarruf yetkisi kalmadığından, alacaklı sıfatıyla yaptığı ibra geçerli değildir.[109]

[109] Karahasan, **Borçlar Hukuku İçtihatlar**, C.I, s.1527; Çil, **a.g.e**., s.9.; Muşul, **a.g.e**., s.1006; Uygur, **Borçlar Kanunu**, C.I, s.518.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İBRA SÖZLEŞMESİNİN SEBEBE BAĞLILIĞI, FERİ BORÇLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ, MÜTESELSİL BORÇLULUK ve ALACAKLILIKTA İBRA

3.1. İBRA SÖZLEŞMESİNİN SEBEBE BAĞLILIĞI

Hukuki işlemler, sebebe bağlı olup olmamalarına göre, "sebebe bağlı(illi) hukuki işlemler", "sebepten soyut hukuki işlemler" olmak üzere ikiye ayrılır. Bu ayrım, özellikle kazandırmalarla, yani borçlandırıcı işlemler ve tasarruf işlemleriyle yakından ilgili olup, diğer işlemlerde söz konusu olmaz.[1]

Kazandırmanın hukuki sebebi, işlemin kurucu bir parçası olan, onun içeriğine dahil bulunan hukuki işlemlere, sebebe bağlı işlem denir. Başka bir deyişle, geçerliliği, sebebin varlık ve geçerliliğine bağlı hukuki işlem sebebe bağlı işlemdir. Sebebe bağlı borçlandırıcı işlemlerle tasarruf işlemlerinde hukuki sebep bu işlemlerin içeriğine dahil ve dolayısıyla onların bir parçası olduğu için, hukuki sebep mevcut olmadığı veya geçersiz olduğu zaman, asıl işlem, yani borçlandırıcı veya tasarrufi işlem de geçersiz olur. Sebebe bağlı işlemlerde işlemin geçerliliği sebebin varlık ve geçerliliğine bağlıdır.[2]

Hukuki sebebi, tasarrufi işlemin yani tasarruf ve borçlandırıcı işlemin içeriğine dahil olmayan, onun dışında kalan hukuki işlemlere de soyut işlemler(mücerret işlemler) denir. Soyut işlemlerde kazandırmanın sebebi, yani temel işlem, asıl işlemin dışında kaldığı için, hukuki sebebinin yokluğu veya geçersizliği, kazandırma işlemi, yani borçlandırıcı işlemi veya tasarruf işlemini etkilemez; onu da geçersiz

---

[1] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s.172.
[2] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s.172.

kılmaz. Bu tür işlemler hukuki sebeplerinden çözülmüş, ayrılmış, ondan soyutlanarak bağımsız hale getirilmiş işlemlerdir.[3]

3.1.1.Tasarruf İşleminin Sebebe Bağlılığı Sorunu

Her hukuki işlemin ve dolayısıyla her kazandırmanın mutlaka bir hukuki sebebi vardır. Zira sebep, kazandırmayı, işleme katılan kişiler yönünden, özellikle kazanan yönünden haklı göstermeye yarar. Bir hakkı veya bir hukuki ilişkiyi doğrudan doğruya etkileyen yani onu değiştiren, sınırlayan, ortadan kaldıran veya diğer tarafa geçiren hukuki işlemlere tasarruf işlemi denir.[4] İbra sözleşmesi bir tasarruf işlemidir.

Kazandıran kimse çok defa kazandırılan kimse ile anlaşarak tasarruf işleminin hukuki sebebini tayin eder. Sebep üzerinde taraflar arasında anlaşma bulunmadığı takdirde, tasarruf işlemi sebepsizdir. Bu takdirde sebep mevcut olmadığından tasarrufi işlem bazen hükümsüz hale gelir, bazen de buna rağmen geçerli olur. İşte geçerliliği bir sebebin mevcudiyetine bağlı olan tasarrufi işlemlere sebebe bağlı ve hukuki sebebi olmaksızın geçerli olan tasarrufi işlemlere de mücerret denilir.[5]

3.1.2.İbra Sözleşmesinin Sebebe Bağlılığı- Soyutluğu

Fransız Medeni Kanunu' nun ibrayı düzenleyen ilgili maddesinde ibra sözleşmesinin geçerliliği sözleşme sebebinin gösterilmesine bağlanmıştır.[6] Bu uygulama esas alınırsa, sebebini ihtiva etmeyen bir ibra sözleşmesi karşısında borcun sona erdiği, bir karine olarak kabul edilecek, fakat sebebin geçersiz olduğu ispat edilince, ibra da geçersiz kalacaktır.[7]

Türk hukukunda Eren'in tasarruf işlemlerinin ilke olarak sebebe bağlı işlemler olmalarından yola çıkarak[8] savunduğu İsviçre' de de temsil edilen fikre göre, ibra da

---

[3] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s.172.
[4] Ataay, **a.g.e**., s.150, 178.
[5] von Tuhr, **a.g.e.;** s.197 vd.
[6] Çil, **a.g.e**., s.1. Fransız hukukunda da ibra düzenlenmiş ve şekle tabi tutulmamıştır. Sözleşme sebebinin gösterilmesi ve borçlunun kabulü geçerlilik şartı olarak sayılmıştır.
[7] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**. s.987.
[8] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s.1223.

sebebe bağlı bir işlemdir. Ancak tartışmalı olan bu konu hakkındaki hakim fikir, gerek Alman gerekse İsviçre hukukunda baskın görüş olan, ibra işleminin kural olarak soyut (mücerret) mahiyette olduğu, yani sebebe bağlı bulunmadığıdır. Bu görüş esas alınırsa, ibranın dayandığı sebebe ait işlem batıl olsa bile ibra hüküm ifade eder; fakat böyle hallerde alacaklı sebepsiz iktisap kurallarına göre, ortadan kalkan alacağın yeniden kurulmasını dava edebilir.[9]

3.1.2.1. İbranın Soyutluğunun Teminat Veren 3.Kişiye Etkisi

Tartışmalı olan bu konu hakkındaki soyutluk görüşü; ibra üzerine alacak için teminat veren üçüncü kişilerin de kurtulmalarını sağlar. İbra sözleşmesinde gösterilmeyen sebep hükümsüz olsa da, bu görüşe göre üçüncü kişilerin teminatları çözülür. Oysa sebebe bağlılık fikri, geçersiz bir sebebe dayanan ibrayı sebep gösterilmemiş olsa bile hükümsüz sayar ve böyle bir durumda teminatların serbest kalmasını reddeder.[10]

3.1.3.Sözleşmenin Şarta Bağlanabilirliği

3.1.3.1.Şart Kavramı

Tarafların irade serbestisi prensibine göre, sözleşmenin kurulması esnasında veya sözleşme devam ederken öngörebilecekleri hükümlere ve kayıtlara şart denir.[11]

Şart, bir sözleşmenin varlığının veya hukuki sonuçlarının gerçekleşeceği kesin olmayan gelecekteki bir olaya bağlanmasıdır. Bir hukuki ilişki içine giren taraflar sözleşmenin kurulması sırasında veya sözleşme devam ederken sözleşmeden doğacak bazı sonuçların ortadan kaldırılmasına veya sözleşmenin sona ermesine

---

[9] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**., s.987.; Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.418.; Hatemi, **Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı,** s.31. (Tasarrufi işlemin geçerli sebebi yoksa, yahut sebep gerçekleşmemiş veya başka geçerli bir sebep varken, sonradan ortadan kalkmış, sona ermiş ise, hukuki işlem dolayısıyla ortaya çıkmış sebepsiz zenginleşmenin iadesi talebi ve davası söz konusu olur.(BK.m.61/2) Zenginleşme bir hukuki işlem ile ortaya çıkmış değilse, esasen kural olarak "sebepsiz" olduğu kabul edilir.)

[10] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**., s.987

[11] Turanboy, **a.g.e**., s.89.

ilişkin ayrıntılı düzenlemeler öngörebilirler.[12] Bir sözleşmenin; hukuki sonuçlarının doğması şarta bağlanmışsa taliki (erteleyici) şart, hükümlerinin sona ermesi şarta bağlanmışsa infisahi (bozucu) şart söz konusudur.

3.1.3.2.İbra Sözleşmesinin Şarta Bağlanabilirliği

Şarttan söz edebilmek için işlemin hukuki sonuçları ileride meydana geleceği şüpheli bir olaya bağlanmış olmalıdır. İstisnaları olmakla birlikte kural olarak bütün işlemler, sözleşmeler şarta bağlı olarak yapılabilir.[13]

İbra sözleşmesi şarta bağlanamayan işlemler arasında sayılmadığı için ibra sözleşmesinin şarta bağlanıp bağlanmayacağı hususuna olumlu yanıt vermek gerekir. Zira herhangi bir sözleşme gibi ibra da bir şarta veya vadeye tabi tutulabilir. Bu takdirde alacak, şartın gerçekleşmesi veya vadenin geçmesi ile sona erer. Bu itibarla ibra sözleşmesi gerek bozucu gerek geciktirici şarta bağlı olarak yapılabilir.[14]

Taraflar gelecekte meydana gelmesi belirsiz bir olayın gerçekleşmesi halinde ibra sözleşmesinin ortadan kalkacağını aralarında kararlaştırmışlarsa, burada ibra sözleşmesi bozucu şart bağlı olarak yapılmıştır. Eğer ibra bozucu bir şarta bağlanmışsa şart gerçekleşmediği müddetçe borçlu edaya zorlanamaz ve şartın gerçekleşmeyeceği kesin olarak anlaşıldığı takdirde alacak ortadan kalkar. Buna karşılık taraflar ibra sözleşmesini geciktirici şarta bağlı olarak da yapabilirler. Geciktirici şartın gerçekleşmesiyle ibra sözleşmesi sonuçlarını doğurur. Yani borçlu borcundan şartın gerçekleşmesi ile kurtulur.[15]

---

[12] Reisoğlu, **a.g.e**., s.394.; Turanboy, **a.g.e**., s.89.
[13] Reisoğlu, **a.g.e**., s.394 vd.; Turanboy, **a.g.e**., s.89. (İstisnai olarak aile, miras ve eşya hukukuna ilişkin bir kısım işlemler şarta bağlanamaz, bağlanırsa işlem geçersiz olur. Örneğin evlenme, boşanma, evlat edinme, tanıma işlemleri şarta bağlanamaz. Miras hukukunda da şarta bağlanamayacak işlemler vardır. Mirasın reddi MK.m.609 gereğince kayıtsız şartsız olmalıdır. Aynı şekilde mirasın kabulü de şarta bağlı kılınamaz. Buna karşılık ölüme bağlı tasarruflar şarta bağlanabilir.)
[14] Arsebük, **Borçlar Hukuku,** C.II, s.895.; Turanboy, **a.g.e**., s.94.
[15] Arsebük, **Borçlar Hukuku,** C.II, s.895.; Turanboy, **a.g.e**., s.94.

3.1.4.Bir Vasiyetnameye Dayanılarak İbra Yapılması

3.1.4.1.Geçersiz Bir Vasiyetnameye Dayanarak Yapılan İbranın Akıbeti

Alacaklı bazen ibraya mecbur olduğu kanaati ile de ibraya rıza gösterir. Bir kimsenin vasiyetnamesinde, mirasçının borçlusunu ibra etmesini vasiyet ettiği ve mirasçı alacaklının da bu mirası yerine getirmek için borçluyu ibra etmesi halindeki gibi. Bu halde esas olarak murisin bir alacağı mevcuttur. Kendisi sağlığında borçlusunu ibra etmiyor ama ölümünden sonra alacağın devam etmesi durumunda[16] mirasçılarına ibra borcu yüklüyor. Mirasçının borçlusunu ibra etmesi şartıyla kendisine vasiyet bırakılmasında ölüme bağlı tasarruf geciktirici şarta bağlanmış olur ve şart geçerlidir.[17] Mirasçı alacaklı, vasiyetnameyi yerine getirmek için borçlusunu ibra edecektir. Böyle bir durumda vasiyetnamenin geçersiz olması ibra işleminin geçerliliğini nasıl etkileyecektir? Mirasçı, irade sakatlığı hallerinden birine dayanarak ibra sözleşmesini iptal edebilecek midir?

Olayımızda murisin aslında geçersiz olduğunu bildiği halde alacaklı olan mirasçısını kandırarak onun ibra yapmasını sağlayacak şekilde vasiyetname düzenlemesi pek rastlanacak bir durum değildir. Böyle bir durumda mirasçının hileye dayanarak ibra sözleşmesini iptal edebilmesi için hilenin ibra edilen borçluca bilinmesi gereklidir. Zira borçlar hukukumuzda lehine hile yapılan sözleşen, hileyi bilmiyorsa sözleşme hileye maruz kalan sözleşence iptal edilemez. Ne zamanki hile, lehine hile yapılanca da biliniyorsa sözleşme iptal edilebilecektir. Olayda da

---

[16] Bozer, **a.g.e**., s.206-207 (Ölüm bazı hallerde borcu sona erdiren bir sebeptir. Kural olarak borçlunun ölümü ile borç sona ermez, mirasçılara intikal eder ancak bazı borçların ölüm ile mirasçılara intikal etmediğini görüyoruz.)

[17] Zahit İmre, Hasan Erman, **Miras Hukuku**, 6. Bs, İstanbul, 2006, s.128 vd.; Hatemi, **Miras Hukuku**, s.99. (Ölüme bağlı tasarruflar şarta bağlı olarak yapılabilir. Bu şartlar bozucu ve geciktirici şart olmak üzere iki türlüdür. Ölüme bağlı tasarrufta geciktirici şartın bulunması halinde tasarrufun hükmü koşulun gerçekleşmesine kadar askıdadır. Koşul gerçekleşirse hukuki işlem (ölüme bağlı tasarruf) hüküm ifade eder, aksi halde geçerli olmaz, hiçbir hüküm doğurmaz. Ölüme bağlı tasarrufun bozucu şarta bağlanması durumunda ise; işlem (ölüme bağlı tasarruf) başta geçerlidir, şartın gerçekleşmesi, bu tasarrufun ortadan kalkması (hükümsüz olması) sonucunu doğurur. Bozucu koşul BK.m.152' deki "sözleşme şartın tahakkuku anından itibaren hüküm ifade etmez." Sözleri ile açıklanmıştır.)

vasiyetnamenin geçersizliği borçluca biliniyorsa ibra sözleşmesi bir yıllık hak düşürücü süre içinde mirasçıca iptal edilebilmektedir.

İrade sakatlığı hallerinden hataya dayanmak daha olası görünmektedir. Zira alacaklı mirasçı, vasiyetnamenin geçerli olduğuna yönelik inancıyla ibra sözleşmesini akdetmiştir. Hata, esaslı hata ise hataya düşene sözleşmeyi iptal etme hakkı verecektir. Peki esaslı hata olan saik hatasının varlığından söz edebilir miyiz? Zira ibra sözleşmesinin yapılmasına neden olan amaç vasiyetnameyi yerine getirmektir. Vasiyetnamenin geçersiz olması ise, ibra sözleşmesi yapılmasına neden olan amacın da ortadan kalkmasına neden olacaktır. Gerçek durum hataya düşence bilinseydi sözleşmeyi akdetmezdi diyebiliyorsak hata esaslıdır. Bu da sözleşmeyi iptal edilebilir kılmaktadır. Ancak vasiyetnamenin geçersizliği çoğu zaman mirasçıca anlaşılabilecek bir durumdur. Mirasçının yanılgıya düşmesi halinde hata esaslı sayılmaz bu nedenle de akdin iptali hakkı vermez. Yine hata kavramı tanım olarak hataya düşenin iç hayatında gerçekleşmektedir. Oysaki geçersizlik kamuyu ilgilendiren bir sakatlık şeklidir.

İbra sözleşmesinin illi ya da illetten mücerret olması, mirasçının vasiyetnameyle borçlusunu ibra ettiği hallerde vasiyetnamenin geçersiz olması durumunda ibranın geçerli mi geçersiz mi olacağı sorusunun çözümünde önem arz eder. Konuyu hakim fikir olan soyutluk görüşüne göre çözersek, vasiyeti yerine getirmek üzere borçlusunu ibra eden mirasçı için sonradan vasiyetnamenin iptaline karar verilirse ibranın geçerliliği etkilenmeyecek, alacaklının sona eren sebebe dayanarak akdettiği sözleşmeden doğan alacak hakkı sebepsiz zenginleşme teşkil edecektir.[18] Zira sebepsiz zenginleşme davası; bir kimsenin hukuki sebebe dayanmaksızın malvarlığındaki aktifin çoğalmasında olduğu gibi hiçbir hukuki sebebe dayanmadan pasifin azalması durumunda da açılabilir.

---

[18] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.419.

3.2.İbra Sözleşmesinin Dar Anlamda Borcu Sona Erdirme Durumu

Alacaklının borçluyu ibrasında bir hak ortadan kalktığı için ibra işlemi bir tasarruf işlemidir. Tasarruf işlemleri, tek taraflı bir hukuki işlem olabileceği gibi, sözleşme niteliğinde de olabilir. Borcun ibrası sözleşme niteliğinde bir tasarruf işlemidir. Tasarruf işleminin konusunu haklar oluşturur. Gerçekten hak sahibinin irade beyanıyla değişir, kısıtlanır, devredilir, ortadan kaldırılır. Tasarruf işlemi teknik olmayan geniş anlamda alındığı takdirdeyse bu, hak yanında hukuki ilişkileri de etkiler. Mesela kira ilişkisinin feshi bir tasarruf işlemidir. Buna karşılık ibra akdi yalnız borcu sona erdirdiğinden bahisle teknik (dar) anlamda bir tasarruf işlemidir.[19]

Borç, alacaklı ve borçlu arasındaki hukuki ilişkiyi ifade eder. Borç ilişkisi, iki veya daha ziyade kişi arasındaki bir kişiyi diğerine veya her ikisini birbirlerine karşı bir edada (edimde) bulunmakla yükümlü tutan bir hukuksal bağdır. Bu anlamda borç kavramında üç temel unsur vardır. Bunlar; borçlu, alacaklı, edimdir. Bu üç unsurun mevcudiyeti ile borç ilişkisi doğar. [20]

Larenz' e göre de ibra, münferit borcu sona erdiren[21] yani dar anlamda borcu sukut ettiren bir sözleşme olduğundan taraflar borcu değil, borç ilişkisini sona erdirmek istiyorlarsa kanunlarımızda düzenlenmemiş diğer sona erme sebebi olan bozma (ikale) akdini (aufhebungsvertrag) yapmalıdırlar. Ancak, borç ilişkisi tek bir borçtan ibaretse, ya da ibrayla tüm borçlar sona erdirilmişse artık borun sona ermesi ile borç ilişkisinin sona ermesinin neticeleri aynı olur. [22]

---

[19] Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**., s.166 vd.
[20] Bozer, **a.g.e**., s.5; Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** s.10.
[21] Turanboy, **a.g.e**.' den naklen, s.29.
[22] Akıntürk, **a.g.e.,** s.617. (Borcun sona ermesi ile borç ilişkisinin sona ermesi birbirinden farklı kavramlardır. Bir borç ilişkisinden dolayı birden fazla borç ve alacak doğabilir. Borç ilişkisinden doğan bir borcun sona ermesi, borç ilişkisinin de tamamen sona ermesi sonucunu doğuramaz. Örneğin, kira sözleşmesinde kiracının bir döneme ait olan kira borcunun sona ermesi kira ilişkisini sona erdirmez. Ancak bir borç ilişkisi tek bir borçtan oluşuyorsa bu borcun sona erdirilmesi borç ilişkisinin de sona ermesinin sonuçlarının doğmasına sebep olacaktır.)

3.3.İBRA SÖZLEŞMESİNİN FERİ BORÇLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İbra ile birlikte asıl borç tamamen veya kısmen ferileriyle son bulur. Borçlar Kanunu' nun 113. maddesi hükmü uyarınca asıl borç ortadan kalktığından feri haklar da son bulacaktır.[1] Asıl borçla birlikte son bulacak feri borçlara, özellikle faiz[2], alacağı temin eden kefalet ve rehin gibi teminatlar girer. İbra sözleşmesi borcun asıl değil ferileriyle de sınırlı olabilir. Bu durumda borcun aslı ibradan etkilenmez.[3] Asıl alacak varlığını devam ettirirken, feri bir hakkın, örneğin, kefalette kefilin ibra edilmesi asıl borcun sona ermesini sağlamaz. Aynı şekilde tarafların faiz borcunu ibra etmeleri, asıl borcun ibrası anlamına gelmez.[4]

Alacaklının tam bir serbesti içinde bulunmadığını, feri borcu sona erdirdiğinde bundan zarar gören rücu hakkına sahip borçlulara karşı sorumlu olacağını ifade etmek gerekir. Örneğin; rehin malın paraya çevrilmesi yetkisini sağlayarak bir alacağı teminat altına alan feri nitelikte bir borçtur.[5] Ancak borç için aynı zamanda bir kefil mevcut ise, kefil alacaklıyı tatmin ettiği oranda onun yerine geçip haklarına halef olacak ve alacaklının elindeki rehin teminatından yararlanacaktır. (BK.m.496) Bu örnekte, alacak kefilden tahsil edildiğinde kefil rücu edip alacağını asıl borçludan tahsil edemezse rehni ibra eden asıl alacaklıyı sorumlu tutabilecektir.[6]

---

[1] Ertekin, **a.g.e**., s.235.; Reisoğlu, **a.g.e**.; s.353.
[2] Borçlar Kanununun 113. maddesi hükümlerine göre, asıl borç ödeme veya başka bir nedenle ortadan kalktığında feri haklar dahi ortadan kalkacağından evvelce işleyen faizleri isteme hakkının saklı tutulduğu bildirilmiş veya halin icabından anlaşılmış olmadıkça bu faizler istenemeyeceğinden, davacıların ileride faiz isteme haklarını saklı tutup tutmadıkları yeterince araştırılmadan yazılı şekilde faize hükmedilmesi doğru bulunmamıştır. Y.5.HD., 16.9.1986 T., E.9992, K.11370 (Uygur, **Borçlar Kanunu**, C.II, s.529.)
[3] Kılıçoğlu, **a.g.e**., s.623.
[4] Çil, **a.g.e**., s.32.; Kılıçoğlu, **a.g.e**., s.623. (Alacaklı rehni elden çıkartmayıp, feri nitelikte bir borç olan kefalet sözleşmesindeki kefili ibra edebilir. Kefilin ibra edilmesinden asıl borçlunun borcu etkilenmez.)
[5] M.Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay- Özdemir, **Eşya Hukuku**, 10. Bs, Filiz Kitabevi İstanbul, 2004, s.580.
[6] Kılıçoğlu, **a.g.e**., s.623.

Alacak üzerinde rehin veya intifa hakkı bulunuyorsa ibra için hak sahiplerinin muvafakatlerini almak lazım gelir.[7]

3.4.BEYAZA İMZA

Belgenin içeriğini bilmeden imzalayan kimse irade sakatlık hallerinden hataya dayanamayacaktır zira ibra sözleşmesini okumadan imzalayan kimse karşı tarafa duyduğu güven çerçevesinde o belgenin içeriğini baştan kabul etmiş demektir.[8] Alacaklı tarafından imzalanıp üzerinin doldurulması için borçluya teslim edilen bir ibra sözleşmesinin oluşturulmasında da aynı güven söz konusu olacağından beyaza imzayla oluşturulan bu ibra sözleşmesinin geçersiz olduğu ileri sürülemez.

Eşit taraflar arasında durum böyle olmakla birlikte eşit olmayan sözleşenlerce oluşturulan beyaza imzalı ibra sözleşmesinde durum farklıdır.[9] Zira bu tür belge işçinin işine son verilmeden önce işçi işe girerken ya da çalışırken ilerde işçinin haklarını talep etmesi durumunda kullanılmak için alınmış bir belgedir. İş hukukunda geleceğe yönelik alacaktan vazgeçilemeyeceği ve işçi işle işveren arasında astlık

---

[7] Arsebük, **Borçlar Hukuku,** C.II, s.895.

[8] …Davacı sadece belgeyi okumadan parmak izini bastığını ileri sürmüştür ki; bu iddia nitelikçe bir belgenin okumadan imzalanması ya da parmak izi basılması şeklinde kabul edilebilir. Oysa güven ilkesi yönünden o belge geçerli bir belge olarak kabul edilmelidir. Çünkü içeriği hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığı bir belgeyi bu durumu bile bile karşı tarafın her isteğine önceden razı olarak imzalayan ya da parmak izini basan kişi sonradan hata sebebiyle belgenin kapsadığı hukuki işlemin iptalini ileri süremez. Aksi halde şuurlu bilgisizlik, hata ile bir tutulmuş ve hata kavramı içinde mütalaa edilmiş olur ki böyle bir kabule ne bilimsel ve ne de yargısal görüşlerde yer yoktur. O halde bir belgeyi bile bile okumadan imzalayan kişi, o belgeyi kayıtsız şartsız kendi irade beyanının muhtevası olarak kabul etmiş ve benimsemiş demektir ki yukarıda yazılan bütün nedenlerle davanın reddine karar verilmek gerekirken…4.HD. 30.5.1978T. 9842E. 7238K (Kocayusufpaşaoğlu, **Güven Nazariyesi,** İstanbul, 1968, s.33; Mustafa Reşit Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümlerle İlgili Yasa Maddeleri Ve İçtihatlar,** C.II, Beta, 1992, s.388..)

[9] Ertekin, **a.g.e.,** s.15; Çil, **a.g.e**., s.20 (İşveren, işçisinin kendisine ekonomik, sosyal ve teknik yönden bağımlı olmasının neticesi olarak işsiz bırakma tehdidi ile her türlü belgeyi imzalatabilecektir. İşçi, gerçekte işçilik haklarını kullanmadığı ya da işçilik ücretlerini almadığı halde imza atmak durumunda kalabilecektir. Nitekim uygulamada işveren işçiden iş akdi devam ederken bu tür beyaza imzalı senet alma yoluna sık sık gitmektedir. İş hukuku uygulamasında ibra sözleşmesi en çok işe girerken alınan açığa imzanın üst kısmının doldurulması şeklinde ortaya çıkar. Böyle bir iddiayı ortaya atan işçiden ispatı beklenir. İbranamenin işe girerken beyaza imza ya da matbu şekilde imzalatılıp verildiği hususu ibra sözleşmesinin geçerliliğini etkileyeceğinden tanıkla ispatı mümkündür.)

üstlük ilişkisi olduğu için beyaza atılan imzaya dayanan ibra sözleşmesiyle borcun düştüğü savunulamaz. Bu nedenle beyaza imzalı boş ibra sözleşmesi geçersizdir.[10]

Tunçomağ' a göre, metin yazılmadığı sürece beyaza atılmış imzanın hiçbir değeri olamaz ve metnin içeriğinin somut duruma uygun doldurulması halinde, ibra geçerlidir. Metnin gerçek duruma aykırı düzenlenmesi halinde ise imza sahibi gerçek iradesine uygun beyanda bulunmamış olacak ve belge somut durumu yansıtmayacaktır. Bu durumda imza sahibinin sahip olduğu yetki konusunda fikir birliği yoktur. Tunçomağ' a göre, bu durumda imza sahibine hataya (yanılmaya) dayanarak işlemi iptal imkanı tanınmalıdır.[11]

3.5.MÜTESELSİL BORÇLULUKTA ve ALACAKLILIKTA İBRA SÖZLEŞMESİ

3.5.1.Müteselsil Borçluluk ve Alacaklılık Kavramı

Bir borç ilişkisinde taraflar ilke olarak iki kişiden oluşur. Bunlar alacaklı ve borçludur. Bazı durumlarda alacaklı veya borçlu taraf birden çok kişiden oluşabilir. Bu durumda borçlu veya alacaklının birden çok olması söz konusu olur.[12]

3.5.2.Müteselsil Borçluluk Kavramı

Müteselsil borçluluk; borçlulardan her birinin, sözleşme veya yasa uyarınca alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olduğu, fakat borçlulardan birinin borcu ifası ile diğerinin de borçtan kurtulduğu bir durumu ifade eder. Müteselsil borçlulukta, bir kimsenin birden fazla kimseden alacağı vardır. Alacalının her bir borçlu ile arasında ayrı ayrı borç ilişkisi vardır bu nedenle alacaklı, borçlulardan her birine karşı bağımsız alacak hakkına sahiptir. Ancak borç bir defa ifa edileceğinden,

---

[10] Ertekin, **a.g.e**., s.15
[11] Tunçomağ, **Türk İş Hukuku**, s.305.
[12] Turanboy, **a.g.e**., s.119.

borcun ifasıyla bütün alacaklar (borçlar) sona ereceğinden, bu alacak hakları, alacaklının malvarlığında tek alacak olarak yer alır.[13]

Borçlular arasında teselsül bir hukuki işlemden (genellikle sözleşmeden) veya yasadan kaynaklanır. Ticari işler dışında müteselsil borçluluk karinesi yoktur. sözleşmeden doğan teselsül, tarafların açık veya zımni iradelerine dayanabilir.[14]

Müteselsil borçluluk, niteliği itibariyle bölünebilen bir edimin birden fazla borçlusundan her birinin, bir veya birden fazla alacaklıya karşı borcun tamamını ifa etmekle yükümlü olduğu ve bu borçlulardan yalnız birisinin borcunu ifa etmesiyle diğerinin de borçtan kurtulduğu birlikte borçluluk hali olarak tanımlanabilir. Müteselsil borçlulukta her bir borçlu, diğer borçlularla arasındaki iç ilişkideki borcun ne kadarını yüklenirse yüklensin, alacaklıya karşı borcun tamamını ifa etmekle yükümlüdür. BK. m. 141/1, bunu; "alacaklıya karşı her birinin borcun tamamından sorumlu olduklarını taahhüt ettikleri…" şeklinde açıkça öngörmektedir. Alacaklı hangi borçluya başvuracağı hususunda serbesttir. Alacaklı, borçluların hepsini birden takip veya dava edebileceği gibi, borçlulardan birine veya birkaçına da ifa talebini yöneltebilir.[15] Alacaklının müteselsil borçlulardan birine ifa için başvurması diğerlerine başvurma hakkını kaldırmayacaktır. Müteselsil borçlulardan birinin ifası diğer müteselsil borçluları da alacaklıya karşı ifa oranında borçtan kurtaracaktır. Bu durumu BK.m.145/1 açıklamıştır. Buna göre; "tediyesi ile veya yaptığı takas ile borcun tamamını veya bir kısmını ıskat etmiş olan müteselsil borçlulardan biri, sözleşme olan borç nispetinde, diğer borçluları halas etmiş olur."[16]

---

[13] Nomer, **a.g.e**., s.186 vd.; Reisoğlu, **a.g.e**., s.387.
[14] Reisoğlu, **a.g.e**., s.387 vd. (Birlikte borç altına giren borçlular müteselsil borçlu olmak istiyorlarsa bunu açıkça belirtmelidirler. Borçlular arasında teselsül birçok halde yasadan doğar. Borçlar Kanunu' nda malvarlığının aktif ve pasifleri ile devralınmasında devredenle devralan arasında (BK.m.179), bir şeyi birlikte teslim alanlar arasında(BK.m.302), vediayı birlikte teslim alanlar arasında(BK.m.469), birlikte vekalet verenler ve birlikte vekalet alanlar arasında(BK.m.295), bir zarara ortak kusurlarıyla sebep olan birden çok kimse arasında(BK.m.50) teselsül vardır.)
[15] Gümüş, **a.g.e**., s.312
[16] Oğuzman,/ Öz, **a.g.e.,** s.436 vd.

3.5.3.Müteselsil Alacaklılık Kavramı

Alacaklılar arasında teselsül, birden çok alacaklının varlığı halinde, alacaklılardan her birinin borcun tümünün ifasını isteyebilmesini, ancak alacaklılardan birine ifada bulunan borçlunun bütün alacaklılara karşı borçtan kurtulmasını ifade eder.

Alacaklılar arası teselsül bir hukuki işlemden (sözleşmeden) veya yasadan kaynaklanır. BK.m.148/1' e göre, "alacaklılar arasındaki teselsül, borçlunun, alacaklılardan her birine borcun tümünü isteme hakkını verdiğini beyan ettiği hallerde meydana geleceği gibi, yasa maddelerinden de doğabilir." Bir hukuki işlemden doğan alacaklılar arasında teselsülün uygulamadaki tipik örneği, bankalarda açılan ve hesap sahiplerinden her birine paranın tamamını çekme olanağı veren müşterek (ortak) hesaptır.[17]

Müteselsil borçlulukta borçlunun her bir alacaklı ile arasında ayrı ayrı borç ilişkisi vardır. Müteselsil alacaklılardan her biri borcun tamamının ifasını borçludan isteyebilir. (BK.m.148/1) Yine müteselsil alacaklılardan birine yapılan ifa, borçluyu bütün alacaklılara karşı borcundan kurtarır. (BK.m.148/2)[18]

3.5.5.Müteselsil Borçlulukta Ve Alacaklılıkta İbra Sözleşmesi

3.5.5.1.Müteselsil Borçlulukta İbra Sözleşmesi

BK.m.145/2 hükmü, bir müteselsil borçlunun alacaklı tarafından ibra edilmesi sonucu borçtan kurtulması halinde, bu kurtarmadan diğer borçluların yararlanıp yararlanamaması bakımından önemlidir. İlgili fıkraya göre; alacaklı ile müteselsil borçlular arasındaki bir ibra sözleşmesi, alacaklının borçlu tarafından tatmin edilmeksizin borçtan kurtulma hali olarak, diğer müteselsil borçluları halin ve borcun niteliğinin izin verdiği oranda borçtan kurtarır. BK.m.145/2 ' deki "halin ve borcun niteliğinden" ne anlaşılacağı ise yorum işidir. Bu durumda öncelikle alacaklının bir

---

[17] Reisoğlu, **a.g.e**., s.391.
[18] Nomer, **a.g.e**., s.189 vd.

müteselsil borçluyu ibra ederken diğerlerinin akıbeti hakkında bir beyanda bulunup bulunmadığına bakarız.

3.5.5.1.1.Alacaklı Müteselsil Borçlulardan Birini İbra Ederken, Diğerlerini de İbra Ettiğini Açıkça Belirtmişse

Bu ihtimalde, alacaklı müteselsil borçlulardan birisini ibra ederken, diğer müteselsil borçluları da ibra ettiğini açıkça belirtmişse, ibra, alacaklının açık iradesine göre, diğer müteselsil borçlular için de sonuç doğurur. Aynı şekilde alacaklı açıkça diğer müteselsil borçluları ibra etmediğini bildirmişse, ibra sözleşmesi sadece ibra edilen borçlu için sonuç doğurur, diğer borçluların borcunu ortadan kaldırmaz.[19]

3.5.5.1.1.1.Alacaklı Müteselsil Borçlulardan Birisini İbra Etmekle Birlikte Diğer Müteselsil Borçluları da İbra Etmek İstediği Halin ve Borcun Niteliğinden de Anlaşılamıyorsa

Bu halde ne olacağı öğretide tartışmalıdır. Öğretideki hakim görüş ibra sözleşmesinde açıkça yazılı olmasa dahi, sözleşmenin yorumundan ya da halin icabından diğer müteselsil borçluların da ibra edildiği ortaya çıkarılabiliyorsa, ibradan diğer borçluların da yararlanabilecekleri şeklindedir. Alacaklının borcu doğuran işlemle en fazla ilgili olan borçluyu ibra etmesi ya da borç senedinin iade edilmesi gibi hallerin, diğer borçluların da ibra edilmiş olduğuna delalet edebileceği ileri sürülmüştür. Buna göre müteselsil bir bina inşa etmeyi taahhüt eden bir mimarla bir sıvacı ustasından ikincisini ibra eden alacaklının maksadı herhalde birincisini borçtan kurtarmak değildir.[20]

3.5.5.1.1.1.1.İbranın Subjektif Etkisi Görüşü

Öğretideki bir görüşe göre, halin ve borcun niteliğine göre, alacaklının diğer borçluları ibra etmek istediği anlaşılmıyorsa, ibra subjektif etkilidir. Yani ibra

---

[19] Gümüş, **a.g.e**., s.315
[20] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**. s.302; Turanboy, **a.g.e**. s.212; Çil, **a.g.e**.. s.33.

edilmiş olan müteselsil borçlu borçtan kurtulur, fakat diğer borçluların sorumluluğu devam eder. Sonuçta, ibra edilen borçlunun dışında ibra ile borçtan kurtulmayan ve talep üzerine alacağı tamamen ödeyen borçlu, iç ilişkide kendisine düşen pay oranında, ibra edilen borçluya karşı rücu hakkını kullanabilir.

İbranın münhasıran alacaklı ile ibra edilen müteselsil borçlu arasında hüküm ve sonuç doğuracağı ve bundan diğer borçluların istifade edemeyeceği kabul edilirse A,B ve C, alacaklı D' ye 150 YTL için müteselsilen borçlandıklarında, D sadece A' yı ibra ederse; ibra ile A borcundan kurtulacak, fakat bu ibra A'nın iç ilişkide B ve C'ye karşı olan 50 YTL'lik (Aksi kararlaştırılmadıkça müteselsil borçluların iç ilişkideki borç miktarları eşittir.) borcunu sona erdirmeyecektir. B ve C ise 150 YTL'lik borcun tamamından müteselsilen sorumlu olacaklar fakat D tarafından ibra edilmiş olan A' ya iç ilişkideki 50 YTL'lik pay için rücu edebileceklerdir. [21]

3.5.5.1.1.1.2.İbranın Objektif Etkisi Görüşü

İsviçre hukukunda Rossel' e dayanan, Türk hukukunda ise Tekinay tarafından savunulan bu görüşe göre ise, alacaklının müteselsil borçlulardan birisini ibra etmesiyle, ibra edilen borçluya diğer borçlularla arasındaki iç ilişkide düşen borç payı miktarınca, diğer borçlular da ibra edilmiş sayılır. Yargıtay da ibranın objektif etkisini kabul eden görüş çerçevesinde, diğer müteselsil borçluların, alacaklı ile ibra sözleşmesi akdetmiş olan borçlunun iç ilişkideki hissesine isabet eden miktar oranında borçtan kurtulmuş olacaklarını kabul etmektedir.[22]

Çil' e göre; borcun diğer müteselsil borçlular yönünden ibra edilen borçlunun iç ilişkideki sorumluluğu nispetinde sona ermesini öngören ibranın objektif etkisi görüşü daha isabetlidir. Aksine çözümde, ibra sözleşmesi ile borç, alacaklı tarafından müteselsil borçlulardan biri lehine ortadan kaldırıldığı halde diğer müteselsil borçluların rücu taleplerine maruz kalabilmesi söz konusu olur. Başka bir anlatımla

---

[21] Gümüş, **a.g.e**., s.316-317.
[22] Y.4.HD., 21.3.1989 T., E.1865, K.2565, (Mustafa Reşit Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümlerle İlgili Yasa Maddeleri Ve İçtihatlar,** C.III, İstanbul, Beta, 1992, s.137 vd.).; Gümüş, **a.g.e.,** s.317-318; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e.,** s.303.

borçlulardan birisinin ibra edilmiş olmasına rağmen borcun tamamını ödemek zorunda kalan diğer müteselsil borçlunun, ibranın tarafı olan borçluya rücu etmesi sonucu ortaya çıkar ki, bu durum ibranın etkisini ortadan kaldırır. Zira ibra, borcun tamamen ortadan kaldırılmasıdır ve iç ilişkideki rücu sonucunda ibra edilen müteselsil borçlu, hissesine düşen borcunu yine ödemek zorunda kalacaktır. Borç ibra ile son bulduğundan rücu kabul edilmez ise de, bu defa ibranın tarafı olmayan müteselsil borçlular yönünden hisselerine düşenden daha çok sorumlu olmaları sonucuna ulaşılmış olur[23]ki; borç ilişkisi nispi niteliktedir ve sadece akdin tarafları bakımından borç doğurur. Kimse başka biriyle yaptığı sözleşme ile sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişi aleyhine borç ihdas edemez.[24]

Yukarıdaki örnek üzerinden anlatacak olursak ibranın objektif etkisi görüşü kabul edildiğinde A, ibra sebebiyle borçtan kurtulurken, B ve C ise D' ye karşı 50YTL' nin tenzili ile sadece 100YTL ile müteselsilen sorumlu olacaklardır.

Kanaatimizce ibranın diğer müteselsil borçlulara etkisi bakımından Yargıtay'ın da uyguladığı Tekinay'ın savunduğu objektif görüşe itibar edilmelidir. Objektif görüşü savunmamızın sebebi; müteselsil borçlulukta borçlular arasındaki menfaat ve amaç birliğinin sıkı olmasıdır. Borçlular arasından var olan bu kuvvetli bağ, diğer borçlularında ibra sonucundan yararlanmasını gerektirmektedir.

Subjektif görüşü savunmamamızın sebebi; müteselsil borçlunun ibra edilmesine rağmen iç ilişkideki rücu üzerine ibra edilmemiş gibi diğer borçlulara payı kadar ödeme yapmak zorunda kalması ve sonuç olarak daha dolambaçlı bir yoldan da olsa ibradan önceki durumla aynı neticeye ulaşılıyor olmasıdır. Zira ibra borçlu lehine olarak ihdas edilmiş bir kurumdur. Borcun ibra edilen kısmı kadar tüm müteselsil borçlular için sukut etmediğini savunan subjektif görüş, alacaklının iradesinin önüne geçmektedir. Subjektif görüşün tatbikatında alacaklının bir müteselsil borçluya başvuru imkanını yok etmekten başka bir şey yapmamaktadır. Sonuç olarak tüm

---

[23] Çil, **a.g.e.**, s.33.
[24] Uygur, **Borçlar Kanunu**, C.I, s.4.

alacağını tahsil etmektedir. Oysaki ibra borcu kısmen ya da tamamen sukut ettiren bir kurumdur. Subjektif görüşü savunmak öncelikle ibranın tanımına terstir.

Objektif görüşe getirilebilecek eleştiri şu olabilir;

Alacaklı müteselsil borçlular arasındaki iç ilişkiye yabancı olduğundan, ibra ettiği borçluya ait hissenin ne olduğunu da bilemeyecektir belki de bu hususta aldatılacaktır. Bu konuda çözüm yolu ise; ibranın da bir sözleşme olması sebebiyle diğer sözleşmeleri gibi hata, hile, ikrah hükümlerine dayanarak hak düşürücü süreler içinde iptalinin istenebileceğidir.

3.5.5.2. Müteselsil Alacaklılıkta İbra Sözleşmesi

Birden fazla alacaklıdan her birinin borçludan alacağının tamamını isteme hakkına sahip olduğu, borçlunun da alacaklılardan birine borcu ödemekle borçtan kurtulduğu alacağa, müteselsil alacak denir. Birden fazla alacaklının olduğu bu müteselsil alacak ilişkisinde, alacaklılardan biri, borçlu ile ibra sözleşmesi düzenlerse, acaba bu ibranın geçerliliği ne olur ve diğer alacaklılar için de etkili olur mu? [25]

Türk- İsviçre hukuklarında müteselsil alacaklılar arasında bir rücu ilişkisinin olmadığı kabul edilmiştir. Müteselsil alacaklılardan birinin, borçlunun ibra etmesi halinde bu ibra diğer alacaklılar için hüküm ifade etmez. Borç varlığını devam ettirir. Borçlu ile ibra sözleşmesi yapmış olan alacaklı ise, artık borcu talep edemez. İbra sözleşmesi yapılmasına rağmen, borcun devam etmesi burada gerçek bir ibra sözleşmesinin bulunmadığını gösterir. Borçlu ile alacaklı arasında yapılan anlaşma daha çok bir alacağı talep etmeme gibi sonuç doğurur. Çünkü, ibra sözleşmesi ile borç esasen sona erer. Burada, sözleşmeye katılmamış alacaklıların borcu talep etme haklarını muhafaza ettiklerini göz önüne alırsak, borcun henüz sona ermediğini

---

[25] Turanboy, **a.g.e**., s.125 vd.; Reisoğlu, **a.g.e**., s.391.

görürüz. Borç varlığını devam ettirmekte, ancak borçlu ile ibra sözleşmesi yapan müteselsil alacaklı bu sözleşmeden dolayı, borcu talep edemeyecektedir.[26]

3.6. İBRANAMENİN DAR YORUMU İLKESİ

3.6.1.Miktar İçeren İbranamelerin Makbuz Sayılması

Makbuz, borçlunun ifayı ispat konusunda sahip olduğu en kuvvetli delildir. BK.m.87' ye göre, ödemeyi yapan borçlu, ifada bulunduğu alacaklıdan makbuz isteme hakkına sahiptir. İspat aracı olan makbuz alacaklının alacağını tahsil ettiğini gösteren belgedir ve borçlunun talebi üzerine alacaklı tarafından verilmesi zorunludur.[27] Alacaklı makbuz vermekten kaçınırsa, borçlu da ödeme yapmaktan kaçınabilecektir. Bu nedenle alacaklı, makbuzun giderlerine katlanmak zorundadır. Ancak borçlu noterde düzenlenen veya noter onaylı bir makbuz istemişse, bunun giderlerine katlanacaktır. Makbuz düzenlendiği halde alacağını elde etmediğini iddia eden alacaklı bunu ispat etmek zorundadır.[28]

Makbuz, üzerinde yazan bedelin ödendiğini gösterdiği için borç da sadece ödenen kısım kadar sona erer.[29] Oysa ibra sözleşmesinde ödenen miktar gerçek borcun kaçta kaçı olursa olsun, borcun tamamının sukut etmesi söz konusudur.

Uygur' a göre; bir belgenin ibra mı yoksa makbuz niteliğinde mi olduğu, diğer deyişle borcun sona ermesine mi neden olduğu, yoksa borçtan belli bir miktarın indirilmesi olarak mı değerlendirileceği yönü, genellikle MK.m.2 çerçevesinde değerlendirilmelidir.[30] Makbuz, üzerinde hiçbir çekince ihtiva etmeden borçluya sunulması halinde, ilişkin olduğu kalemlerdeki tüm alacakları ortadan kaldıracaktır.

---

[26] Turanboy, **a.g.e**., s.126 vd.
[27] Süzek, **a.g.e**., s.600.; Çil, **a.g.e**., s.14.
[28] Çil, **a.g.e**., s.14.; Tunçomağ, **Türk İş Hukuku**, s.294.
[29] **İmzalanan ibra sözleşmesi makbuz niteliğinde olup ödendiği belirtilen miktarlarla geçerlidir. Hak kazandığı ihbar ve kıdem tazminatından ibra sözleşmesinde belirtilen miktarlar indirilmeli bakiyesi hüküm altına alınmalıdır:** Davacı tarafından imzalanan ibra sözleşmesi makbuz niteliğinde olup ödendiği belirtilen miktarlarla geçerlidir. Bu nedenlerle davacının hak kazandığı ihbar ve kıdem tazminatından ibra sözleşmesinde belirtilen miktarlar indirilmeli bakiyesi hüküm altına alınmalıdır. Mahkemece ibra sözleşmesine dayanılarak fark kıdem ve ihbar tazminatı isteklerinin reddedilmesi hatalıdır. 9.HD., E:2004/26464- K:2005/15030- T: 2.5.2005 (Ertekin, **a.g.e**., s.115.)
[30] Uygur, **Borçlar Kanunu**, C.II, s.518.

Gerçekten BK.m.88' e göre, (faiz, kira bedeli gibi) dönemli borçlardan biri hakkında ihtirazi kayıt öne sürülmeksin makbuz verilmişse, daha önce muaccel olmuş dönemli borçlar da ödenmiş sayılırlar.[31]

İbranın varlığının şüphe uyandıracağından, geçerli olmayacağından çekinen borçlular ibrayı gizlemek için ibra iradesi ile makbuz almaktadırlar. Oysaki bu şekilde alınan makbuz, alacaklı ve borçlunun gerçek iradesini yansıtmadığından muvazaalı dolayısıyla da hükümsüzdür.[32]

İbra iradesiyle makbuz alınması durumunda iradelerin ibra akdinde uyuşması sebebiyle ibra sözleşmesinin geçerli şekilde kurulup kurulmadığını incelemeliyiz.

3.6.2.Miktar İçeren İbranamelerin Makbuz Sayıldığı Haller

Yargıtay miktar içeren ibra sözleşmesini; "üzerinde yazılı olan miktarın ödendiğini gösteren bir belge" olarak tanımlamıştır. Davacının makbuz niteliğindeki bu ibra sözleşmesi dışında kalan haklarını ve bu arada noksan ödeme varsa bu kesin alacağın istemesini engelleyici bir neden bulunmamaktadır.[33]

Yüksek Mahkeme önceleri ibra sözleşmesinde yer alan miktarla gerçekte hak edilen miktar arasında ancak büyük bir farkın ya da açık oransızlığın bulunması halinde ibra sözleşmesinin makbuz niteliği taşıyacağını kabul etmekteydi.[34]

Yargıtay sonra daha da ileri giderek alacaklı ve borçlunun iradesini aşırı kısıtlar şekilde; miktar içeren ibra sözleşmesinin makbuz hükmünde sayılması için aradaki farkın büyük olması koşulu üzerinde dahi durmamıştır.[35]

---

[31] Tunçomağ- Centel, **İş Hukukunun Esasları**, s.11.
[32] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.417.
[33] Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **a.g.e**., s.988.
[34] Süzek, **a.g.e**., s.600; Tunçomağ, **Türk İş Hukuku**, s.301. Yargıtay bir kararında, "…..iş kazasının gerektirdiği tazminat miktarı, belgede yazılı olandan daha önemli bir meblağı teşkil ediyorsa, o halde bu belgeye zararın tümünü kapsayan ibra sözleşmesi gözüyle bakmak yerinde olmaz." diye belirtmiştir
[35] Yargıtay bir kararında, miktar içeren ibra sözleşmesinde davadan feragat ettiğini açık ve kesin olarak beyan eden davacı işçinin bildiriminin aslında davadan feragat anlamı içermediğini, ibra sözleşmesinin ise makbuz hükmünde olduğunu belirtmiştir. İşçinin dava hakkından feragat ettiğini

Ertekin miktar içeren ibra sözleşmesinin makbuz hükmünde kabul edileceğini belirtmiştir.[36]

Çil' e göre bu kabul yerinde değildir. "Miktar içeren ibra sözleşmesi makbuz hükmündedir." şeklindeki ifadenin terk edilmesi gerekir. Zira alacağın bir kısmına kavuşan alacaklı, serbest iradesiyle borcun kalan kısmını da sona erdirerek ibra yolunu seçmiş olabilir. Çil miktar içeren ibra sözleşmelerinin de var olabileceğini, Borçlar Kanunu Tasarısı' nın 131. maddesindeki, "ibra sözleşmesi ile borcun tamamen veya kısmen sona erdirilebileceği" ifadesine dayanarak savunmuştur. İbranamenin makbuz hükmünde sayılması sözleşme serbestisine aykırılık oluşturmaktadır. İbra sözleşmesi ya vardır ve borcu sona erdirir ya da geçersizdir. İkinci halde ibra sözleşmesinde yazılı tutarın ibra edilmiş kabul edilmesi mümkün değildir. Miktar içeren ibra sözleşmesi makbuz sayılıp ibra sözleşmesi olarak geçersiz kabul edileceğinden üzerine yazılı tutar ifayı gösterecek ve borcun yazan miktar kadar kısmının ifayla sona erdiği kabul edilecektir. [37]

Yargıtay 9.Hukuk Dairesi kararlarında ibra sözleşmesinde geçen "feragat" deyimine önem vererek, ibra sözleşmesi miktar içerse de makbuz saymamıştır.[38]

---

açık ve kesin olarak bildirdiği ibra sözleşmelerinde dahi bildirime feragat anlamı yüklemeyip, ibra sözleşmesini makbuz sayabilen Yargıtay' ın bu içtihadı sonunda, makbuzda belirtilen borç kalemleri hakimce hesaplanacak ve ibra sözleşmesinde yazan miktarın üzerindeki alacaklar varlığını sürdürecektir. YHGK. , 16/4/1997, 1997/9-86 E. ,1998/339 K. , (**Tekstil İşveren**, Kasım 1998, s.17-18; Süzek, **a.g.e**.. s.600)

[36] **Miktar belirtilen ibra sözleşmesi, makbuz hükmünde kabul edilmelidir**. (…dosyada mevcut ibra sözleşmesinde her ne kadar fazla çalışma ve genel tatil ücreti alacaklarının ödendiği belirtilmiş ise de, ayrıca ödenen alacak kalemleri tek tek belirtilerek karşılarına miktarları yazılmıştır. Böyle olunca miktar belirtilen ibra sözleşmesi, makbuz hükmünde kabul edilmelidir. Söz konusu ibra sözleşmesinde ise fazla çalışma ve genel tatil alacağının miktar olarak belirtilmediği görülmektedir. Buna rağmen ibra edilmesi hatalı olup...) Yargıtay 9.HD., E:2005/ 21141- K:2006/5808- 8.3.2006 (Ertekin, **a.g.e**., s.103)

[37] Çil, **a.g.e**., s.14-15, 24.

[38] … iş akdi, ihbar ve kıdem tazminatı ve sair işçilik hakları ödenmek suretiyle fesih edilen davacı işçi ihbar ve kıdem tazminatının ve izin parasının eksik ödendiğinden söz ederek fark alacak istemlerinde bulunmuş, mahkemece de bu istek gibi hüküm kurulmuş ise de; hizmet akdinin feshinde sonra düzenlenen 27/9/1994 tarihli ibra sözleşmesi başlıklı belgede davacı kendisine 84.727.125 TL. ödendiğini kabul ederek, "Yukarıdaki sıralanmış haklar ve alacaklar nedeni ile halen doğmuş ve ileride doğması muhtemel talep ve dava hakları ispat ile bunlardan gayri kabili rücu şekilde feragat eylediğimi ve bunlardan serbest iradem ile kesinlikle vazgeçmeyeceğimi beyan ve kabul eylerim." şeklinde açıklamada bulunmuştur. Davacı bu ibra sözleşmesi ve feragatname niteliğindeki belge ile dava hakkından vazgeçtiğini **açık** ve **kesin** bir şekilde beyan etmiş olduğuna göre, miktar içeren bu belgenin makbuz niteliğinde nitelendirilerek fark alacaklarının hüküm altına alınması hatalı olup

Buna göre; miktar içerse dahi, kalan alacaklardan kesin biçimde vazgeçilmesi halinde borç tümüyle sona erecektir. Ancak Daire yakın tarihte içtihat değiştirmiş ve yeni içtihatlarıyla[39], miktar içeren ibra sözleşmeleri makbuz niteliğinde saymaktadır.[40] Daire bu kararlarının birinde[41] "Dairemizin kararlılık kazanan içtihatlarına göre, miktar belirtilmeksizin ve çekişmeli alacaklara ilişkin tüm haklar tek tek açıklanmak suretiyle düzenlenmiş olan ibra sözleşmesiler geçerlidir. Miktarın belirtilmesi halinde ise o belge ibra sözleşmesi değil, ödemeyi gösteren bir makbuz niteliğinde kabul edilmelidir." demek suretiyle miktar belirtilen ibra sözleşmelerinin makbuz hükmünde sayacağını belirtmiştir. Bu içtihat işçinin kendisine karşı da korunması gerekliliğini savunan iş hukuku mantığından çıkmıştır.[42]

---

bozmayı gerektirmiştir… Gerekçesiyle yerel mahkeme kararını bozmuş, ancak yerel mahkeme önceki kararında direnmiştir. Bunun üzerine dosya Hukuk Genel Kuruluna intikal etmiştir. Hukuk Genel Kurulu, Yargıtay 9. Hukuk Dairesini haklı bulmuş ve direnme kararın bozulmasına karar vermiştir. Y9HD., 27/6/1996 gün, 1996/ 368014668 sayılı karar, **İstanbul Barosu Yayınları,** s.15.

[39] **Miktarlı olan ibra sözleşmesi makbuz niteliğindedir:** Davacının ihbar ve kıdem tazminatı ve izin ücreti alacak ücretleri ibra sözleşmesine dayanarak reddedilmiş ise de, ibra sözleşmesi altına yazılan açıklama ile davacı yazı ile 9.409.611.000 TL ödediğini açılamış olup, bu şekilde miktarlı olan ibra sözleşmesi makbuz niteliğindedir. Bu ödemenin ne kadarının ihbar, kıdem tazminatı ve izin ücreti ile ilgili bulunduğu saptanmalı, davacının hak kazandığı ihbar tazminatı, kıdem tazminatı ve izin ücreti alacakları belirlenmeli, ödenen miktarlar mahsup edilerek anılan alacaklar ile ilgili bakiye alacağın varlığı saptanırsa hüküm altına alınmalıdır. İbranameye dayanarak bu isteklerin reddine karar verilmesi hatalı… 9.HD., E:2005/16531- K:2006/2035- 1.2.2006 **-** Davacının izin ücreti talebi ibra sözleşmesi sebebiyle reddedilmişse de izin ücreti yönünden ibra sözleşmesi miktar içermekte olup makbuz niteliğindedir. Bu nedenle davacının hak kazandığı ücretinin ödendiği izin süreleri belirlenmeli bakiye izin ücreti alacağı olup olmadığı saptanıp sonucuna göre karar verilmelidir. 9.HD., E:2005/33720- K:2006/12684- 8.5.2006 **-** Davacının fazla mesai ücret alacak isteği ibra sözleşmesi nedeniyle reddedilmişse de ibra sözleşmesi miktar içermekte olup makbuz niteliğindedir. Bu nedenle davacının hak kazandığı fazla mesai ücretleri belirlenmeli 2003 ve 2004 yıllarında bordro ile akdin feshi sırasında ibra sözleşmesi ile ödenen miktarlar mahsup edilmeli bakiye fazla mesai ücreti kalırsa hüküm altına alınmalıdır. Eksik inceleme ile ibra sözleşmesine dayanarak fazla mesai isteğinin reddedilmesi hatalı…9.HD., E:2005/ 18700- K: 2006/2199- 6.2.2006 (Ertekin, **a.g.e**., s.110 vd.)

[40] Ertekin, **a.g.e**., s.135.

[41] **Miktar belirtmeksizin ve çekişmeli alacaklara ilişkin tüm haklar tek tek açıklanmak suretiyle düzenlenmiş olan ibra sözleşmeleri geçerlidir. İbraname, miktar belirtilen ihbar ve kıdem tazminatı yönünden makbuz niteliğinde ise de, miktar belirtilmeyen fazla mesai alacakları yönünden geçerli bir ibra sözleşmesidir:** Mahkemece, söz konusu ibra sözleşmesinde kıdem ve ihbar tazminatlarının miktarı belirtildiği için bu alacaklar yönünden geçerli ve makbuz niteliğinde olduğu, fazla çalışma ücreti ve diğer işçilik hakları yönünden ise, makbuz niteliği taşımadığı ve geçersiz olduğu kabul edilmiştir. Dairemizin kararlılık kazanan içtihatlarına göre, miktar belirtilmeksizin ve çekişmeli alacaklara ilişkin tüm haklar tek tek açıklanmak suretiyle düzenlenmiş olan ibra sözleşmesiler geçerlidir. Miktarın belirtilmesi halinde ise o belge ibra sözleşmesi değil, ödemeyi gösteren bir makbuz niteliğinde kabul edilmelidir. Davaya konu ibra sözleşmesi, miktar belirtilmeyen fazla mesai alacakları yönünden geçerli bir ibra sözleşmesidir. Bu nedenle fazla çalışma alacağının reddi gerekirken…) 9.HD., E:2005/25476- K:2006/8872- 6.4.2006 (Ertekin, **a.g.e**., s.112.)

Kanaatimizce feragat deyimi ve miktar içeren bir ibra sözleşmesinin makbuz sayılıp sayılmayacağı hakkında somut olayın verilerine göre karar verilmelidir. Örneğin somut olayda feragat deyimini içeren bir ibra sözleşmesinin alacaklısı sosyal konumu, eğitim düzeyi yüksek bir kişiyse sırf ibra sözleşmesinin miktar içermesi sebebi ile "tüm alacaklarımı aldım." şeklindeki ifadeyi görmezden gelerek makbuz hükmünde saymak sözleşme serbestisine aykırı düşecektir.

3.6.3.Miktar İçermeyen İbranameler

Yargıtay miktar belirtmeyen ibra sözleşmesine ilişkin olarak genelde dar yoruma gitmektedir. İbranamelerle ilgili olarak kanuni bir düzenlenmenin olmaması nedeniyle, Yargıtay her davanın özel durumuna ve hukukun genel ilkelerine göre karar vermektedir.

Yargıtay, miktar içermeyen ibra sözleşmelerinin, makbuz olmadığı belirtilmekle beraber, gerçek değeriyle ödenen miktar arasında açık oransızlık olması halinde ödenen miktarın üzerindeki alacağın devam edeceğini de eklemiştir.

İbranamenin miktar içermesi veya miktar içermese de ödenen bedelle asıl alacak arasında aşırı fark olması hallerinde ibra sözleşmesinin makbuz sayılması, iş hukukunda işçi lehine yorum ve işçiyi koruyucu özelliğinin bir uygulamasıdır. Eğer esas alacak veya tazminat miktarı ile ibra belgesi verilmesine neden olan ödeme arasında *açık oransızlık* varsa, kullanılan sözcüklere bakılmayarak Borçlar Kanununun 18. maddesinden yararlanılarak belgeyi "makbuz" niteliğinde değerlendirmek gerekir. Yargıtay' ın içtihatları da bu yöndedir. [43]

---

[42] Çil, **a.g.e**., s.15. (Gerçekten de miktar içeren ibra sözleşmesinin tümünü makbuz kabul etmek yerinde değildir. Bu uygulama iş hukukunda zayıf olan işçinin korunması ilkesine dayanılarak savunulmaktadır. Ancak iş hukukunda daha çok işçinin alacaklı konumunda olduğu ve ibra sözleşmesinin dar yorumu ilkesinin işçiyi koruma amacı taşıdığı düşünülebilirse de, son dönemlerde işverenlerin de ihbar tazminatı, cezai şart ve eğitim gideri, zarar karşılığı kesinti gibi hukuki nedenlerle alacaklı sıfatı taşıdığı görülmektedir. İşverenin alacaklı sıfatını haiz olduğu bu hallerde miktar içeren bir ibra sözleşmesinin makbuz sayılması işçinin aleyhinedir.)

[43] **İbranameden söz edebilmek için, tazmin edilecek miktar ile buna karşılık alınan meblağ arasında açık oransızlığın bulunmaması gerekir. Açık oransızlık bulunduğu durumlarda ise bu belge ibra sözleşmesi değil, ancak makbuz hükmündedir:** …Davalı tarafından mahkemeye sunulan

Zarar ile yapılan ödeme arasında açık bir oransızlık olması halinde Yargıtay' ın ibra sözleşmesini, işçinin feragate ilişkin açık iradesine rağmen, üzerinde yazan veya ödenen miktarla sınırlı bir makbuz olarak sayması gerekliliğinin sebebi ibra sözleşmesinin zayıf yanı olan işçiyi koruma arzusudur. Ancak kararlarda sadece miktar içeren ibra sözleşmeleri makbuz olarak sayılmış, miktarın üzerindeki alacakların devam ettiği kabul edilmiştir. Yargıtay' ın yerleşmiş içtihadı da bu yöndedir.

İbra sözleşmesi ile sona erdirilmek istenen alacaklar açıkça belirtilmemiş, sadece genel bir anlatımla yetinilmişse, ibra sözleşmesinin dar yorumlanması yerindedir. Hele ortadan kaldırılan bu alacaklar işçinin yaşaması için zorunlu olan ücrete ilişkin olursa dar yorum gereği daha da belirgin olarak kendini gösterir.

Sonuç olarak miktar içeren ibra sözleşmeleri herhalde, miktar içermeyen ibra sözleşmelerinse ödenen değerle borç arasında açık oransızlık varsa makbuz sayılacağı fikrinin, "işçiyi koruma" adı altında tarafları iradelerine hiç uygun olmayan bir sözleşmeyle bağlayacağından yanlış olduğu kanaatindeyiz.

3.7.İBRA ENGELİ

Bazı durumlarda özel kanun hükümleri ibra imkanını sınırlamıştır: Mal birliği rejiminde kocanın karısının alacağı için (MK.m.198) ve kadının birliğe dahil alacağı için (MK.m.199) ibra imkanı diğer eşin rızasına bağlanması; intifa ile yükümlü alacağın ancak intifa hakkı sahibinin rızasıyla ibra edilebilmesi (MK.m.745/f.1, 746);

---

belgenin başında "ibra sözleşmesi" sözcüğünün bulunması, bu belgenin ibra sözleşmesi olarak kabulüne yeterli neden olamaz. Bir kişinin, hele günlük kazancı ile yaşayan bir işçinin zararının karşılığını almadan zarardan sorumlu olanı ibra etmesi hayatın doğal akışı ile de bağdaşmaz. İbranameden söz edebilmek için tazmin edilecek miktar ile buna karşılık gelecek miktar arasında açık oransızlığın olmaması gerekir. Açık oransızlık bulunan durumlarda ise, bu belge ibra sözleşmesi değil, ancak makbuz hükmündedir. Esasen açık oransızlık bulunan durumlarda davalının bu belgeye dayanarak davanın reddini istemesi, Medeni Kanunun 2. maddesinde öngörülen evrensel nitelikteki iyiniyet ilkeleriyle de bağdaşmaz ve içerdiği miktarın üstünde hukuksal bir değer de taşımaz. Y.10.HD., 24.2.1978 T., E.1250, K.1293 (Uygur, **Borçlar Kanunu**, C.II, s.518 vd.)

üzerinde rehin hakkı bulunan alacağın ancak rehin hakkı sahibinin rızasıyla ibra edilebilmesi (MK.m.875) böyledir.[44]

Diğer ibra engeli hali de üçüncü kişinin lehine sözleşmedir.(BK.m.111) Lehine sözleşme yapılan 3.kişi, tarafların niyetine veya örfe göre sözleşmeden doğan hakkı bizzat talep edebilecek mevkide ise ve bu hakkı kullanmak istediğini borçluya da bildirmişse, asıl alacaklı artık borçluyu bu borcundan ibra edemez.(BK.111/III).

3.8. SÖZLEŞMEDEN DÖNMENİN İBRA SÖZLEŞMESİNE ETKİSİ

3.8.1.Sözleşmeden Dönme

Sözleşmeden dönme hakkı, sözleşme edimlerinin zamanında eksiksiz ve doğru dürüst yerine getirilmesini sağlayıcı bir baskı, gözdağı aracı oluşturur. Sözleşmeye bağlı kalınmasını, nisbi bile olsa, alacaklı yararına güvence altında tutmuş olur. Sözleşmeden dönme hakkı, günümüzde çok önemli bir göreve daha hizmet etmektedir. O da, ekonomik açıdan güçsüz kişileri, düşüncesizce kurdukları sözleşmelerin kendileri için beraberinde getirdiği ekonomik sakıncalara karşı korumaktadır. Sözleşmeden dönme yetkisi tanınmakla sözleşmeye kesin olarak ve sonuna dek bağlı kalma (pacta sunt servanda) kuralının somut sözleşme adaleti ile bağdaşmaz sivrilikleri de törpülenmiş olmaktadır.[45]

3.8.2.Dönmenin İbra Sözleşmesine Etkisi

Tasarruf sözleşmesi denince akla sadece ayni haklar alanında bir dolaysız hukuksal değişiklik yaratan "ayni sözleşmeler" gelmemelidir. Bu dar ve gerçek anlamda tasarruf işlemlerinin yanı sıra, bir de "geniş anlamda tasarruf işlemleri" söz konusudur. Ayni haklar dışında dolaysız bir hukuksal değişiklik yaratan ve ayrı bir ifa işlemini gereksinmeksizin hukuksal sonuçlarını daha o anda (işlemin yapıldığı

---

[44] Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s.419.
[45] Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, s.39 vd.

anda) doğurup bitiren tasarruf sözleşmeleri de vardır. Bunlar arasında ilk akla gelenler, alacağın temliki, ibra ve borcun naklidir.[46]

Bu tip geniş anlamda tasarruf sözleşmelerinden dönmenin, bu tasarruf sözleşmesinin bütün sonuçlarını kendiliğinden ortadan kaldırıcı bir tasarrufi güç ve etkiye sahip olduğu kabul edilmelidir. Böylece ivazlı olarak alacağını temlik etmiş ya da alacaklıya karşı bir borcu üstlenmiş olan kişi, karşı edimin yerine getirilmemesi üzerine karşılıklı sözleşmeden dönmekle bu temlik ve borcun nakli[47] tasarruf işlemlerini de ortadan kaldırmış, dolayısıyla, temlik etmiş olduğu alacağa kavuşmuş ve üstlenmiş olduğu borçtan kurtulmuş olur.[48]

Sözleşmeden dönmenin sadece borçlandırıcı sözleşmenin konusunu tersine çevirmekle yetinen yani sadece verme yükümünü geri verme yükümüne dönüştürmekle yetinen bir zayıf, dolaylı güç olarak kabul ettikten sonra, bir tasarruf sözleşmesini dolaysız bir şekilde etkileyecek bir dönmeyi olanaklı kılmak tutarsızlık gibi görünse de sadelik, pratiklik, hukukçu olmayanların sağduyularına uygunluk tutarlılık kaygılarından ağır basmalıdır. Maddi hayatın istekleri karşısında dogmatik ödünler (tavizler) vermek, gerçekçi bir hukukçuluğun göstergesidir.[49]

Şöyle bir olayı göz önüne getirelim: Alacaklı, borçlusunu bir karşı edim, bir ivaz karşılığında kısmen ya da tamamen ibra etmiş, gelgelelim, borçlunun yerine getirmeye söz verdiği karşı edime (ivaza) zamanında ve doğru dürüst kavuşamamıştır. Şimdi, eğer, alacaklının tasarruf etkili bir dönme işlemine olanak tanınmayacak olursa, alacaklının içine gireceği karanlık dehliz şu olacaktır. Borçlu, alacaklıdan sağlamış bulunduğu "borçtan beri oluş" edimini geri verme, açıkçası, alacaklısını yeniden alacaklı kılmak için yeniden borç altına girme yükümü altında sayılacak ve alacaklı, bu yükümüne uymayan borçlusuna karşı, bir edim davası açarak, yargıçtan, borçluyu kendisini yeniden alacaklı kılacak bir ifade bildiriminde bulunmaya mahkum ettirmek zorunda kalacaktır. Böylesine karışık, dolambaçlı bir

---

[46] Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, s.105.
[47] Bkz. ayrıntılı bilgi için Aydın Aybay, **Borçlar Hukuku Dersleri Genel Bölüm**, 11. Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000, s.179; Akıntürk, **a.g.e**., s.193.
[48] Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, s.105 vd.
[49] Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, s.106.

yolun hukukçu olmayanların anlayışına, pratik yaşamın gereklerine ve isteklerine, hukuksal çözümlerdeki sadelik gereksinmesine ne denli ters düştüğü açık seçik ortadadır. Tüm bu dolambaçlı yolun amaçladığı sonuca pratik bir yoldan gitmenin yolu, dönmenin tasarrufi güç ve etkisini tanımaktır.[50]

[50] Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, s.106.

SONUÇ

Tez konum 5 bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümünde borcun sona ermesi kavramı ve borcun sona erme halleri içerisinde sayılmayan ibranın sözleşme özgürlüğü çerçevesinde uygulandığını belirttik. Borçlar Kanunumuzun üçüncü babında borcu düşüren haller olarak; kusursuz imkansızlık, tecdit, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, takas sayılmıştır. Türk mevzuatında yer almayan ama borcun sukutu halleri olarak kabul edilen iki kurumdan biri ibradır. Dar anlamda borcun sona erme sebeplerinden biri olarak ibra, alacaklının alacağından ivazlı veya ivazsız olarak feragati anlamına gelen bir tasarruf işlemidir ve ivazlı dahi olsa ifadan farklı olarak alacaklı alacağına tam olarak kavuşamamaktadır.

İkinci bölümde ibranın hukuki niteliğini belirtip benzer kurumlar (erteleme, sorumsuzluk, sulh, konkordato, takas, ikale sözleşmeleri, feragat ve alacak hakkını kullanmama taahhüdü) arasındaki farklılıkları ifade ederek, kanunda yer almaması sebebi ile saydığımız kurumların adı altında ifade edilen ibranın kendine özgü bir kavram olduğuna değindim. İbra, iki yanlı hukuksal bir işlemdir. Her ne kadar günlük kullanımda alacaklının borçluyu ibra etmesi şeklinde ifade edilse de gerçekte alacaklı borçluyu ibra etmemekte, iki taraf ortak irdeleri ile borcu ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca kurum hakkındaki en tartışmalı husus olan şekil hususunu bu bölümde tartışarak kanunkoyucunun iradesini Borçlar Kanununun 11, 12, 13 ve 16. maddeleri ışığında çözümlemeye çalıştık ve mehaz İsviçre Borçlar Kanununa da paralel olarak asıl sözleşme şekle bağlı olsa bile bundan doğan borcun şekil şartına bağlı olmayan bir ibra sözleşmesi ile sona erdirilebileceğine kanaat getirdik.

Üçüncü bölümde ibra sözleşmesinin tarafları, tarafların ehliyetleri ve ibranın çeşitlerini anlattık. İbranın bir akit olmasından ötürü ibra sözleşmesinin tarafları kural olarak fiil ehliyetini haiz olmalı iken ibra tamamen borçlunun yararına ise borçlunun sınırlı ehliyetsiz olması yeterli kabul edileceğini ekledik.

Dördüncü bölümde beyaza imza, müteselsil borçluluk ve alacaklılıkta ibra konularına değindik. Beyaza imza atarak bile bile karşı tarafın her isteğine önceden razı olan kişinin sonradan hata sebebiyle belgenin kapsadığı hukuki işlemin iptalini

ileri süremeyeceğini açıkladık. Müteselsil borçlulukta ibra sözleşmesinin nasıl hüküm doğuracağı sorununu tartışarak öncelikle alacaklının bir müteselsil borçluyu ibra ederken diğerlerinin akıbeti hakkında bir beyanda bulunup bulunmadığına bakmamız gerektiğini; diğer müteselsil borçluları da ibra ettiğini açıkça belirtmişse, alacaklının açık iradesine göre hareket edileceğini; böyle bir beyan yoksa, ibranın objektif etkisi ve subjektif etkisi olmak üzere iki farklı görüşe göre çözümlememiz gerektiğini belirttik. Kanaatimiz ibranın objektif etkili olduğu yönünde oluştu. Objektif görüş kabul edilirse ibra edilen miktarca borç sukut etmiş sayılacaktır. Oysa subjektif görüşte sadece talep edecek kişi alacaklı iken diğer borçlular olarak değişmekte dolayısıyla ibra edilen borçlunun borcu, ibranın tanımına aykırı olarak, sona ermemektedir.

Beşinci bölümde iş hukukundaki işçiyi koruma ilkesinden çıkan ibranamenin dar yorum ilkesi, ibra engeli ve dönmenin ibra sözleşmesine etkisini inceledik. İbra tasarruf işlemi olmasından ötürü tarafların tasarruf ehliyetini haiz olmaları gereklidir. Bazı durumlarda özel kanun hükümleri ibra imkanını sınırlamıştır. İbra sözleşmesinden dönmenin ise bütün sonuçları kendiliğinden ortadan kaldıran bir tasarrufi güç ve etkiye sahip olduğu kabul ettik. Aksi halde alacaklı, alacak hakkının tekrar doğmasını sağlamak, borçlusunu yeniden borçlu kılmak için mahkemeden, kendisini yeniden alacaklı kılacak şekilde hüküm vermesini istemek zorunda kalacaktı ve böylesine karışık yol pratik hayatın akışına aykırı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akıncı, Şahin : **Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler**, Konya, Sayram Yayınları, Kasım 2003.

Akıntürk, Turgut : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri**, 13. Bs, İstanbul, Beta, 2007.

Akyiğit, Ercan : **İş Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2002.

Akyol, Şener : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler I**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995. **(Borçlar Hukuku)**

Akyol, Şener : **Medeni Hukuka Giriş**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995. **(Medeni Hukuka Giriş)**

Akman, Galip Sermet: **Sorumsuzluk Anlaşması**, İÜHF Yayınları, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1976.

Alangoya, Yavuz; Yıldırım, Kamil; Deren-Yıldırım Nevhis : **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 4. Bası, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2004.

Altaş, Hüseyin : **Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998.

Arsebük, Esat : **Borçlar Hukuku**, C.I, İkinci Basım, İstanbul, Arkadaş Matbaası, 1943. **(Borçlar Hukuku, C.I)**

Arsebük, Esat : **Borçlar Hukuku**, C.II, İkinci Basım, İstanbul, Arkadaş Matbaası, 1943. **(Borçlar Hukuku, C.II)**

Ataay, Aytekin : **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, Birinci Yarım, 4.Bası, Der Yayınları.

Aybay, Aydın : **Borçlar Hukuku Dersleri- Genel Bölüm**, 11. Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000.

Becker, H. : **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi**, VI. Cilt, Borçlar Kanunu, I. Kısım, Genel Hükümler, Fasikül IV, Ankara, 1972. (Çev.: Saim Özkök)

Berki, Şakir : **Borçların Sükutu,** AÜHF, Cilt XII.

Bozer, Ali : **Borçlar Hukuku (Genel Hükümler),** Ankara, Dayındarlı Hukuk Yayınları, 2002.

Çelik, Çelik Ahmet : **Tazminat Ve Alacaklarda Zamanaşımı**, İstanbul, Legal Yayınevi, 2004.

Çelik, Aydın : **Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası**, Adalet Yayınevi, Kasım 2007.

Çelik, Nuri : **İş Hukuku Dersleri**, İstanbul, 2005.

Çenberci, Mustafa : **İş Kanunu Şerhi**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1986.

Çil, Şahin : **İş Hukukunda İbra Sözleşmesi (İbraname)**, 2. Baskı, Legal Yayıncılık, 2007.

Dalamanlı, Lütfü : **Akitlerin Feshi Ve İptali Davaları (Gabin, Hata, Hile, İkrah, Muvazaa Ve Butlan)**, Ankara, İş Matbaacılık Ve Ticaret, 1971.

Eren, Fikret : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 9. Bs, İstanbul, Beta, 2001. **(Borçlar Hukuku Genel Hükümler)**

Eren, Fikret : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, 5. Bs, İstanbul, Beta, 1999. **(Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.II)**

Ertekin, Özkan : **Açıklamalı- İçtihatlı İş Hukukunda İbra**, Ankara, Kartal Yayınevi, 2007.

Feyzioğlu, F. Necmettin : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.II., 2. Bs, İstanbul, 1977.

Gümüş, Mustafa Alper : "Bir Borç İlişkisinde Müteselsil Borçlulardan Birisinin İbrasının Diğer Müteselsil Borçlular Üzerinde Etkisi" **Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan**, İstanbul, Beta, 1999.

Haşimoğlu, Çiğdem : **Alacaklının Temerrüdü,** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996.

Hatemi, Hüseyin : **Borçlar Hukuku Genel Bölüm (Hazırlık Kitabı)**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998. **(Borçlar Hukuku Hazırlık Kitabı)**

Hatemi, Hüseyin : **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Fasiküller,** y.y., t.y. **(Fasiküller)**

Hatemi, Hüseyin : **Miras Hukuku**, 4.Bs., İstanbul, Vedat Kitabevi, 2004. **(Miras Hukuku)**

İmre, Zahit; Erman, Hasan: **Miras Hukuku**, 6.Bs, İstanbul, Der Yayınları, 2006.

Kaçak, Nazif : **Hukuk Davalarında İspat Rehberi**, 2. Bs, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2006.

Kalkan, Burcu : **Borçlar Hukuku Alanında Gabin**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.

Karahasan, Mustafa Reşit: **Türk Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler**, C.I, Beta, 1992. **(Borçlar Hukuku Doktrin- Genel Hükümler)**

Karahasan, Mustafa Reşit: **Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümlerle İlgili Yasa Maddeleri Ve İçtihatlar**, C.I, Beta, 1992. **(Borçlar Hukuku İçtihatlar C.I)**

Karahasan, Mustafa Reşit: **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümlerle İlgili Yasa Maddeleri Ve İçtihatlar**, C.II, Beta, 1992. **(Borçlar Hukuku İçtihatlar C.II)**

Karahasan, Mustafa Reşit: **Türk Borçlar Hukuku, genel hükümlerle ilgili yasa maddeleri ve içtihatlar,** C.III, İstanbul, Beta, 1992. **(Borçlar Hukuku İçtihatlar C.III)**

Kazancı, Faruk; Kazancı, Muharrem; Dalamanlı, Lütfü : **İlmi Ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu,** C.I.

Kılıçoğlu, Ahmet M. : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4. Bs, Ankara, 2004.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip : **Borçlar Hukuku Dersleri**, 1.Fasikül, 2.Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1985.**(Borçlar Hukuku Dersleri)**

Kocayusufpaşaoğlu, Necip : **Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı**, İstanbul, Garanti Matbaası, 1968 **(Güven Nazariyesi)**

Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı: **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, C.III, İstanbul, 2006. **(Borçlar Hukuku Genel Bölüm)**

Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı: **Borçlar Hukuku Genel Bölüm,** Borçlar Hukukuna Giriş- Hukuki İşlem- Akit, C.I., 4.Bs., İstanbul, Filiz, 2008. **(Borçlar Hukukuna Giriş)**

Kuntalp, Erden; Barlas Nami; Ayanoğlu- Moralı, Ahu; Çavuşoğlu- Işıntan, Pelin; İpek, Mehtap; Yaşar, Mert; Koç, Sedef : **Türk Borçlar Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirmeler**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Mayıs 2005.

Kürşat, Zekeriya : **Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı,** İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 2003.

Muşul Timuçin : **İcra Ve İflas Hukuku**, 1. Bs, Legal Yayıncılık, 2005.

Nomer, Haluk N. : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 6. Bs, İstanbul, Beta , 2008.

Oğuzman, M. Kemal; Barlas, Nami : **Medeni Hukuk**, 9. Bs, İstanbul, Beta, 2002.

Oğuzman, M. Kemal; Seliçi Özer; Oktay-Özdemir Saibe : **Eşya Hukuku**, 10. Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2004.

Oğuzman, M.Kemal; Öz, M. Turgut : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 3. Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000.

Oğuzman, M.Kemal; Seliçi, Özer; Oktay Saibe: **Kişiler Hukuku (Gerçek Ve Tüzel Kişiler),** 7.Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002.

Özdemir, Erdem : **İş Sözleşmesinden Doğan Uyuşmazlıklarda İspat Yükü Ve Araçları,** İstanbul, Beta, 2006.

Özsunay, Ergun : **Borçlar Hukuku Dersleri (Giriş-Hukuki Muamelelerden Doğan Borçlar),** İstanbul, 1976.

Öztan, Bilge : **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, 24. Bs, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 2006.

Reisoğlu, Safa : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 19. Bs, Beta,2006.

Satılmış, Mehmet : **Türk İş Hukukunda İbra Belgesi,** Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995.

Saymen, Ferit H. : **Türk Medeni Hukuku, Şahsın Hukuku**, C.II, 2.Bs, İstanbul, Hak Kitabevi, 1960.

Serozan, Rona : **Sözleşmeden Dönme**, 2. Bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007.**(Sözleşmeden Dönme)**

Serozan, Rona : **Medeni Hukuka Giriş**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1997. **(Medeni Hukuka Giriş)**

Serozan, Rona : **İfa- İfa Engelleri- Haksız Zenginleşme**, 3. Bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002. **(İfa Engelleri)**

Serozan, Rona : **Sözleşmenin Müspet İhlali ve Culpa İn Contrahendo**, İstanbul, 1990. **(Culpa İn Contrahendo)**

Sungurbey, İsmet : **Medeni Hukuk Sorunları**, C.IV., İstanbul, İÜHF Yayınları, Fakülteler Matbaası, 1980.

Şakar, Müjdat : **İş Hukuku Uygulaması El Ki**tabı, İstanbul, İstanbul, Beta, 2003.

Süzek, Sarper : **İş Hukuku**, 3. Bs, İstanbul, 2006.

Tandoğan, Haluk : **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 5.Bs., Ankara, Evrim Basım Yayım, 1988.

Selahattin Sulhi Tekinay; Sermet Akman; Haluk Burcuoğlu, Atilla Altop : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7.Bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993.

Tunçomağ Kenan,Centel Tankut : **İş Hukukunun Esasları**, 4. Bs., Beta, Eylül 2005. **(İş Hukukunun Esasları)**

Tunçomağ, Kenan : **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.I, 6.Bs., İstanbul, 1976. **(Türk Borçlar Hukuku)**

Tunçomağ, Kenan : **Türk İş Hukuku**, İstanbul, Sermet Matbaası, 1971. **(Türk İş Hukuku)**

Tunçomağ, Kenan : **İş Hukuku**, C.II, Kırklareli- Vize, Sermet Matbaası, 1980. **(İş Hukuku)**

Turanboy, K.Nuri : **İbra Sözleşmesi**, Ankara, Yetkin Basım Yayım Dağıtım, 1998.

Tutumlu, Mehmet Akif : **Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması Kavramı, Durma ve Kesilme Nedenleri**, 2. Bs, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2001.

Uygur, Turgut : **Açıklamalı- İçtihatlı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Madde 1-60),** C.I, Ankara, 1990. **(Borçlar Kanunu C.I)**

Uygur, Turgut : **Açıklamalı- İçtihatlı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Madde 1-60),** C.II, Ankara, 1990. **(Borçlar Kanunu C.II)**

von TUHR, Andreas : **Borçlar Hukuku Umumi Kısım**, Çev.: Cevat Edege, Cilt: 1-2, Ankara, Yargıtay Yayınları, 1983.

Yavuz, Cevdet : **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, 3. Bs, Beta, 2004. **(Borçlar Hukuku Dersleri)**

Yavuz, Cevdet : **Medeni Hukuka ve Borçlar Hukukuna İlişkin Mahkeme Kararları Kroniği,** İÜHF Mecmuası, C.LI, İstanbul, 1986. **(Mahkeme Kararları Kroniği)**

Zevkliler,Aydın; Acarbey, M. Beşir; Gökyayla, K. Emre : **Medeni Hukuk Giriş ve Başlangıç Hükümleri,** 6. Bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 1999.

SÜRELİ YAYINLI KAYNAKLAR

İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 82, Sayı: 2008/ 6.

İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 79, Sayı: 2005/5 Eylül-Ekim.

Legal Hukuk Dergisi, Sayı 3, Mart 2003.

Tekstil İşveren, Kasım 1998.

"Yargıtay Kararları Işığında İş Hukukunda İbraname Uygulamaları", **İstanbul Barosu Yayınları,** 2006.

"Türk İş Hukukunda İbra Sözleşmesi", **Yargıtay Dergisi**, Cilt 5, Sayı 1.